

Utrikesutskottets betänkande

1983/84: 15

om internationellt utvecklingssamarbete m. m. (prop. 1983/84: 100, bil. 5 och prop. 1983/84: 154)

TREDJE HUVUDTITELN

I detta betänkande behandlas de förslag avseende internationellt utvecklingssamarbete m. m. som regeringen förelagt riksdagen i budgetpropositionen 1983/84: 100, bil. 5, litt. C och i proposition 1983/84: 154 samt de motioner som väckts i anslutning till de båda propositionerna.

En sammanställning av motionerna och en innehållsförteckning finns i slutet av betänkandet.

Sammanfattning av betänkandet

I betänkandet behandlas dels budgetpropositionens avsnitt om Sveriges samarbete med utvecklingsländerna, dels en i mars 1984 till riksdagen överlämnad proposition om ökat anslag till internationellt utvecklingssamarbete.

Som förutskickades redan i proposition 1983/84: 40, vilken behandlades av riksdagen i höstas, skulle biståndet för budgetåret 1984/85 ligga kvar vid samma nivå som innevarande år. I budgetpropositionen föreslås därför ett totalt biståndsbelopp på 6 595 milj. kr. för kommande budgetår, vilket är samma belopp som står till regeringens förfogande för innevarande års utvecklingssamarbete.

Det oförändrade anslagsförslaget gör att de olika anslagsposterna i budgetpropositionen i flertalet fall upptas med oförändrade belopp. Højningar föreslås främst för livsmedelsbistånd, katastrofbistånd och bistånd genom enskilda organisationer.

I den senare tilläggspropositionen föreslås att utvecklingssamarbetet för nästa budgetår tillförs ytterligare 300 milj. kr. Detta belopp fördelas jämnt mellan multilateralt och bilateralt samarbete och föreslås i huvudsak användas dels för en kapitalpåfyllnad av utvecklingsfonden (IDA), dels för olika åtgärder till stöd för de av torkan och livsmedelskrisen särskilt drabbade länderna i Afrika. En väsentlig del av detta påslag på biståndsbudgeten går till katastrofanslaget.

Vad gäller utvecklingssamarbetets inriktning och innehåll föreslås i de båda propositionerna inte några större förändringar. Viss ökad betoning läggs på kvalitet och effektivitet. Situationen i många mottagarländer är sådan att nya större biståndprojekt inte varit möjliga att inleda; i stället

inriktas biståndet ofta på att konsolidera pågående projekt och utnyttja redan befintliga resurser. En fortsatt utbyggnad av u-kreditsystemet föreslås.

I anslutning till budgetpropositionen har väckts ca 35 motioner i biståndsfrågor varav fyra partimotioner. Till följd av tilläggspropositionen väcktes fyra partimotioner, vilka i allt väsentligt knyter an till synpunkter som samma partier lämnat i sina motioner i anledning av budgetpropositionen.

Utskottets majoritet ansluter sig i huvudsak till de riktlinjer för biståndet och förslag till medelsramar som regeringen förordar i de båda propositionerna. I betänkandet erinras om att det är regeringens ambition att åter uppnå enprocentsnivån. Biståndsanslagen för 1984/85 uppgår i betänkandet till totalt 6895 milj. kr., fördelat på de åtta anslagen C 1–C 8. Utskottsmajoriteten föreslår att regeringen skall göra en viss översyn av metoderna för landprogramsamarbetet, av samarbetet med de enskilda organisationerna och av SAREC:s verksamhet.

Partimotionerna från centerpartiet, folkpartiet och vänsterpartiet kommunisterna föreslår alla en viss höjning av biståndsvolymen för budgetåret 1984/85, i syfte att nå enprocentsmålet. Som mått på den samlade produktionen önskar vänsterpartiet kommunisterna återgå till den tidigare praktiserade BNP-beräkningen, vilken – i jämförelse med gällande BNI-metod – i nuvarande situation skulle ge en högre biståndsvolym som resultat. Vänsterpartiet kommunisterna önskar också att u-krediternas gävoandel och vissa andra belopp som nu räknas som bistånd, skall föras bort från biståndsbudgeten.

Moderata samlingspartiet föreslår i sin partimotion vissa nedskärningar av utvecklingssamarbetet med hänvisning till Sveriges budgetunderskott och stora utlandsupplåning.

Vad gäller de allmänna riktlinjerna för utvecklingssamarbetet har moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet i sina motioner delvis sammanfallande invändningar mot den av regeringen förordade inriktningen. I en gemensam reservation framför de tre partierna kritik mot landprogrammeringsmetoden, som anses medföra en alltför långtgående bindning till mottagarländerna och föreslår i stället att Sveriges samarbete med enskilda u-länder skall bli mer projektnriktat. Utskottets överväganden i denna fråga återfinns på s. 25 i betänkandet.

Även på andra punkter har de tre partierna delvis sammanfallande synpunkter. Det gäller bl. a. effektiviteten i biståndet, samarbetet med näringslivet och betoningen av demokrati och mänskliga rättigheter. Partiernas invändningar mot riktlinjerna för biståndet utvecklas i reservationerna 5–12.

Gemensamt för moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet är också att de vill se en ökad betoning av miljö-, markvårds- och energisatserna i utvecklingssamarbetet. För detta ändamål föreslår de i en ge-

gemensam reservation återinförande av det särskilda miljöanslaget i biståndet. Även ett flertal andra motioner önskar större tonvikt vid miljöfrågor, bl. a. bevarande av världens skogstillgångar. Vidare föreslås från moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet ökad tonvikt vid de enskilda organisationernas roll i biståndet. Höjningar av anslagsposten föreslås i detta syfte.

Vad gäller samarbetet med enskilda länder och anslagsposterna för humanitärt bistånd m. m. föreslås i partimotioner och andra motioner vissa förändringar av medelsramarna i förhållande till regeringens förslag. I en motion från moderata samlingspartiet föreslås att biståndssamarbetet med Vietnam inte skall fortsätta. Från vänsterpartiet kommunisterna föreslås att biståndssamarbete skall inledas med Cuba, Seychellerna, Folkrepubliken Kampuchea och Demokratiska Folkrepubliken Yemen.

De olika invändningar och synpunkter på utvecklingssamarbetet som framförs i motioner från moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet föranleder dessa tre partier att i en gemensam reservation nr 12 kräva att en biståndsutredning tillsätts av regeringen. Utredningens tilltänkta uppdrag framgår av reservationen.

Sammanfattning av propositionernas förslag

I budgetpropositionen föreslås att biståndet under budgetåret 1984/85 skall bibehållas vid innevarande års nivå, 6 595 milj. kr. Härtill kommer ca 151 milj. kr. som avser bistånds- och u-landsinsatser som belastar andra anslag och huvudtitlar. Outnyttjade reservationsmedel på ungefär 55 milj. kr. kommer därutöver att tas i anspråk.

Med hänvisning dels till att en uppgörelse träffats om IDA:s sjunde påfyllnad, dels till den varaktiga torka som drabbat stora delar av Afrika föreslår regeringen i proposition 1983/84: 154 en ökning av biståndsanslagen med 300 milj. kr. utöver de medel som i budgetpropositionen beräknats för budgetåret 1984/85. De totala anslagen för internationellt utvecklingssamarbete skulle därmed uppgå till 7 046 milj. kr. inkl. de 151 milj. kr. som nämnts ovan.

Av biståndsanslagen går knappt en tredjedel till multilateralt bistånd och nästan två tredjedelar till bilateralt bistånd.

Några av huvudpunkterna i förslagen:

- Ökad tonvikt läggs på biståndets kvalitet, effektivitet och flexibilitet. Biståndets inriktning mot den fattiga befolkningen i de fattiga länderna fullföljs.
- Biståndet skall sträva efter en tillväxt som ökar produktivitet och inkomster hos de fattiga och som sker i former som gör det möjligt för dem att själva påverka utvecklingen. Landsbygdsutveckling i form av resurstillväxt för de fattiga har fortfarande hög prioritet inom det svenska biståndet.

- Biståndet skall i högre grad inriktas på att öka kapacitetsutnyttjandet av befintliga resurser, särskilt arbetskraft och jord men även industriell kapacitet.
- För att bättre utnyttja anslagen föreslås flera åtgärder för att ta i anspråk tidigare reservationer och minska uppkomsten av nya reservationer.
- Väsentliga ökningar föreslås på anslagsposterna Internationella utvecklingsfonden (IDA) och Internationellt livsmedelsbistånd.
- Likaså föreslås väsentliga ökningar på anslagsposterna Enskilda organisationer och Katastrofer m. m. De enskilda organisationerna har lyckats mobilisera de fattigaste grupperna i utformning och genomförande av projekt. Den utbyggnad som sker av organisationernas kapacitet att förmedla statliga biståndsmedel är glädjande och förtjänar fortsatt statligt stöd.
- Ökad bred satsning på södra Afrika. Länderna söder om Sahara har kanske drabbats hårdast av den internationella lågkonjunkturen. Även andra orsaker har dock bidragit till dessa länders stagnerande ekonomi.
- Riktlinjer för svenskt bistånd på kommunikations- och informationsområdena och avseende massmedia efter förslag av mediebiståndsutredningen.
- Ett bredare och mer intensifierat samarbete med u-länderna, i ömsesidigt intresse, eftersträvas genom framför allt u-krediterna. Övriga förslag beträffande u-krediterna är stärkt utvecklingseffekt, ökad svensk myndighetssamverkan, initiativ i högre grad från mottagarländerna samt förenklad administration.

U-länderna i det internationella samarbetet

Proposition 1983/84: 100 (s. 32–39)

En ekonomisk återhämtning har inletts i industriländerna från den djupaste och mest utdragna lågkonjunkturen sedan 1930-talet. Osäkerhet råder emellertid om uppgångens styrka och varaktighet. Kapacitetsutnyttjandet i viktiga industriländer är fortfarande lågt, samtidigt som investeringarna ännu inte har kommit i gång. Arbetslösheten är fortsatt mycket hög.

Många u-länder har under lågkonjunkturen försatts i en akut kris. De fattigaste länderna har drabbats hårdast. Produktion och exportvolym har stagnerat eller sjunkit. Bytesförhållandena har utvecklats mycket ogynnsamt. Räntor och amorteringar på utlandslånen blir alltmer betungande. Knappheten på utländska valutor för import av de mest nödvändiga varor är kännbar.

De senaste årens stagnation i utvecklingsprocessen får emellertid inte skymma de imponerande framsteg som skett i u-länderna under efterkrigs-

tiden. De egna utvecklingssatsningarna har tillsammans med utländskt bistånd på relativt kort tid förbättrat levnadsvillkoren för miljarder människor.

De mest påtagliga framstegen har skett på hälsoområdet. Den genomsnittliga förväntade livslängden i medelinkomstländer har ökat med 9 år under de tre senaste decennierna och i låginkomstländerna med mer än 15 år.

Motsvarande positiva resultat har uppnåtts på utbildningsområdet. Andelen vuxna i u-länderna som kan läsa och skriva har t. ex. under samma period ökat från 30% av befolkningen till över 50%.

Satsningarna på förbättrad sjukvård, utrotning av smittsamma sjukdomar, skolutbildning etc. har inte bara förbättrat människornas konkreta levnadsvillkor utan också påskyndat den ekonomiska tillväxten. Sedan 1950 har bruttonationalinkomsten per invånare i u-länderna genomsnittligt fördubblats, siffror som emellertid döljer stora skillnader inom länderna och mellan länder och ländergrupper.

Den ekonomiska krisen har tydligare än tidigare uppenbarat de skillnader som råder mellan olika grupper av u-länder.

Indien och Kina med låg integration i världsekonomin liksom ett antal u-länder i Sydostasien har klarat sig relativt bra trots recessionen. Andra ländergrupper som de hårt skuldsatta länderna i Latinamerika och de fattigaste råvaruberoende länderna i Afrika har däremot visat sig mer sårbara.

Särskilt i flertalet afrikanska länder söder om Sahara har den ekonomiska situationen drastiskt försämrats under senare år. Svårigheterna är mer djupgående än vad som kan förklaras av världsekonomin nedgång. Den reala produktionstillväxt och bredare utbyggnad av den ekonomiska och sociala infrastrukturen som inleddes i regionen under 1960-talet har stannat av.

Under en följd av år har regionen drabbats av extrem torka och missväxt. Den snabba folkökningen har skärpt konkurrensen om tillgängliga fysiska resurser. Sydafrikas destabiliseringspolitik har även bidragit till att försätta flera av länderna i södra Afrika i ett permanent kristillstånd. I många länder har övervärderade valutor, statliga ingrepp i prisstrukturen och skyddsåtgärder för den inhemska industrin missgynnat utvecklingen i både industri- och jordbrukssektorerna. Knappa resurser används ineffektivt. Långsiktig planering har försvårats. Tillgängliga resurser får omfördelas till de på kort sikt mest kritiska områdena i ekonomin.

I några länder är situationen så allvarlig att huvuduppgiften knappast längre är att öka takten i utvecklingsprocessen, utan snarare att hindra att underutvecklingen ytterligare fördjupas.

För låginkomstländerna utgör offentligt utvecklingsbistånd den viktigaste kapitalkällan. Mer än tre fjärdedelar av resursflödet till dessa länder utgörs av bistånd. Trots växande behov av bistånd har de totala bistånds-

flödena stagnerat och uppgår i reala termer till samma volym i dag som för fyra år sedan. Dessutom kanaliseras bara 30 % av de rika ländernas bilaterala bistånd till låginkomstländerna. Det är oacceptabelt att en så liten del går till de mest behövande.

De högt ställda förväntningarna på omfattningen av det internationella biståndet från 1960-talet och från 1970-talets början har inte kunnat infrias. Den av OECD:s biståndskommitté (DAC) publicerade statistiken över de totala biståndsutbetalningarna visar att ökningen av det internationella biståndet i det närmaste upphört under 1980-talets första år, och detta långt från det mål för biståndets volym som ställs upp bl. a. i FN:s utvecklingsstrategier. Detta mål innebär att varje givarlands biståndsutbetalningar bör uppgå till 0,7 % av bruttonationalinkomsten (BNI).

Det samlade biståndet minskade mellan 1980 och 1981 för första gången på lång tid. Under 1982 ökade det samlade biståndet åter till nästan 1980 års värde. Såväl minskningen 1981 som ökningen 1982 kan dock till en stor del förklaras av ett ojämnt utfall av utbetalningar till vissa multilaterala organisationer och av växelkursändringar. Förväntningarna för 1983 är blygsamma.

Av ett sammanlagt bistånd 1982 om strax under 40 miljarder dollar svarade de länder som ingår i DAC (jämför tabell 1) för omkring 28 miljarder dollar. Den andel av BNI som DAC-ländernas biståndsutbetalningar utgör har under 1980-talet stabiliserat sig vid en nivå mellan 0,35 % och 0,40 %. 1982 var DAC-ländernas genomsnittliga siffra 0,38 % av BNI.

Biståndsutbetalningar 1982 från DAC-länderna, OPEC, Sovjetunionen och Östeuropa samt samma länders per capita-inkomster

	Andel av BNI (%)	Volym (milj.\$)	Per capita inkomst (\$)
<i>DAC-länderna</i>	0,38	27 851	10 610
Nederländerna	1,08	1 474	9 550
Sverige	1,01	987	11 620
Norge	0,99	559	13 680
Danmark	0,77	415	10 530
Frankrike	0,75	4 028	9 880
Belgien	0,60	501	8 530
Australien	0,57	882	10 210
Österrike	0,53	354	8 900
Förbundsrepubliken Tyskland	0,48	3 163	10 670
Canada	0,42	1 197	11 480
Storbritannien	0,38	1 793	8 440
Finland	0,30	144	9 890
Japan	0,29	3 023	8 850
Nya Zeeland	0,28	65	7 400
USA	0,27	8 202	13 190
Schweiz	0,25	252	15 540
Italien	0,24	812	6 090
<i>OPEC-länderna</i>	1,22	6 803	2 980
<i>Sovjetunionen och Östeuropa</i>	0,14	2 407	4 450

1 Anslagsutveckling, planeringsramar, m. m.

Proposition 1983/84: 100 (s. 54–56)

Såsom förutskickades i proposition 1983/84: 40 har regeringen – till följd av budgetläget – funnit det nödvändigt att låta de utgiftsbegränsande åtgärderna beröra också det internationella utvecklingssamarbetet. En möjlighet kunde därvid ha varit att räkna in u-krediternas kommersiella del i biståndsramen såsom föreslogs av u-kreditutredningen. Regeringen har emellertid avvisat det förfaringssättet. En inräkning av hela kreditbeloppet i biståndsramen skulle inte leda till ökad biståndsvolym men väl minska förtroendet för Sveriges biståndspolitik och kraftigt sänka gävoandelen i biståndet.

Riksdagen har bifallit propositionen (UU 1983/84: 4, rskr 87). Riksdagens beslut innebar att biståndet för budgetåret 1984/85 skulle uppgå till samma nivå som 1983/84 eller 6 595 milj. kr. Det beloppet motsvarar 0,92 % av den beräknade bruttonationalinkomsten (BNI) för 1984.

Till det nämnda beloppet om 6 595 milj. kr. skall läggas vissa utgifter för bistånds- och u-landsverksamhet som i statsbudgeten belastar andra anslag än biståndsanslagen. Dessa utgiftsposter, som specificerats i tidigare års budgetpropositioner, har förut räknats av mot enprocentsramen. Utgifterna uppgår för budgetåret 1984/85 till 151 milj. kr. Totalt anvisas således i budgetpropositionen 6 746 milj. kr. för internationellt utvecklingssamarbete. Det beloppet motsvarar 0,94 % av beräknad BNI.

Biståndsvolymen kommer således 1984/85 inte att motsvara 1 % av BNI. Detta avsteg från enprocentsmålet skall ses som en tillfällig åtgärd. Så snart som den ekonomiska situationen medger det bör enprocentsmålet åter kunna uppnås.

I regeringens förslag om biståndsanslagens fördelning på ändamål – se tabell 2 – har det varit en strävan att undvika att pågående verksamheter skall behöva dras ned. De flerårsutfästelser som regeringen gjort för en lång rad av ändamål bidrar till att utrymmet för omfördelningar till förmån för angelägna ändamål är ringa. Ca 55 milj. kr. av outnyttjade medel från 1982/83 års anslag till SIDA kan emellertid utnyttjas för vissa ökningar och outnyttjade anslag för u-krediter innebär att u-kreditanslaget tillfälligt kan sänkas. De ökningar som sålunda kan komma till stånd bör främst användas för IDA och det multilaterala livsmedelsbiståndet samt för stödet till enskilda organisationers utvecklingsprojekt. Därutöver föreslår regeringen en betydande ökning av anslagsposten för katastrofbistånd.

Biståndsanslag 1981/82–1984/85 (milj. kr.)

Enligt prop. 1983/84:100,
bil. 5

	Anvisat 1981/82	Anvisat 1982/83	Anvisat 1983/84	Förslag 1984/85	Förändring 1983/84 1984/85
C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram	1 707,0	1 767,0	1 807,0 ¹	1 938,0	+ 131,0
C 2. Utvecklings- samarbete genom SIDA	3 483,6	3 677,6	3 669,6 ²	3 819,8 ⁴	+ 150,2
C 3. Information	22,0	22,0	23,0	23,8	+ 0,8
C 4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)	114,5	130,7	147,0	162,3	+ 15,3
C 5. Nämnden för u-lands- utbildning	13,9	13,9	17,8	16,9	– 0,9
C 6. Styrelsen för u-landsforskning (SAREC)	138,7	149,9	160,0	162,4	+ 2,4
C 7. Nordiska afrikainstitutet * Lån till personal inom bi- ståndsförvaltningen	2,1	2,3	2,7	2,8	+ 0,1
C 8. Övriga u-landspolitiska insatser	4,0	4,5	4,7	–	– 4,7
	182,0	377,2	563,2 ³	469,0	– 94,2
	5 667,8	6 145,1	6 395,0⁵	6 595,0⁴	+ 200
Biståndskostnader som finan- sieras över andra huvudtitlar eller anslag	52,2	82,9	145,0	151,0	+ 6,0
	5 720,0	6 228,0	6 540,0	6 746,0	

* Tidigare C 8.

¹ Härutöver kom 40 milj. kr. av oin-tecknade reservationsmedel efter budgetåret 1981/82 och 27,6 milj. kr. efter budgetåret 1982/83 – totalt 67,6 milj. kr. varav 40 milj. kr. ingående i biståndsramen – att tas i anspråk för bidrag under anslaget C 1. De totala bidragen uppgick därmed till 1 874,6 milj. kr.

² Härutöver kom 130 milj. kr. av oin-tecknade reservationsmedel efter budgetåret 1981/82 att tas i anspråk för bidrag under anslaget C 2. De totala bidragen uppgick därmed till 3 799,6 milj. kr.

³ Härutöver kom 30 milj. kr. av oin-tecknade reservationsmedel efter budgetåret 1981/82 att tas i anspråk för bidrag under anslaget. De totala bidragen uppgick därmed till 593,2 milj. kr.

⁴ Härutöver kommer 55,0 milj. kr. av oin-tecknade reservationsmedel efter budgetåret 1982/83 att under 1984/85 tas i anspråk för bidrag under anslaget C 2. De totala bidragen uppgår därmed till 3 874,8 milj. kr.

⁵ Härutöver togs av oin-tecknade reservationsmedel ytterligare 200 milj. kr. i anspråk inom biståndsramen under budgetåret 1983/84 enligt noterna 1–3 (40+130+30 milj. kr.).

Fördelningen mellan de multilaterala och de bilaterala anslagen har kännetecknats av en gradvis förskjutning över åren till förmån för det bilaterala biståndet. De multilaterala anslagens andel av biståndet har således sjunkit från 36% till 28% under den senaste tioårsperioden. Förslaget till fördelning på ändamål för 1984/85 innebär att den multilaterala andelen ökar till 29%. En sådan andel är tämligen hög i ett internationellt perspektiv och ligger nära vårt traditionella riktmärke på en tredjedel av biståndsanslagen.

Återverkningarna för mottagarna av en stagnerande biståndsvolym kan i viss utsträckning begränsas av att reserverade medel utnyttjas i snabbare takt. Om det kan ske ökar de tillgängliga medlen vilket ger större utrymme för omfördelningar. I propositionen framläggs därför vissa förslag som syftar till att öka biståndsmedlens genomströmningstakt.

De administrativa anslagen har prövats med stor restriktivitet. Några myndigheter föreslås dock få särskilda medel för rationaliseringsåtgärder. Huvudförslaget har tillämpats på alla myndigheter utom beredningen för internationellt tekniskt samarbete (BITS).

När regeringen lämnar flerårig utfästelse till internationella organisationer eller samarbetsländer, skall utfästelsen för vart och ett av åren avse ett belopp som är oförändrat i förhållande till det av riksdagen för det första året godkända beloppet (prop. 1975/76: 100, UU 14, rskr 349). Behovet av flexibilitet och utrymme för omfördelningar har blivit större. Det behovet kan bäst tillgodoses om möjlighet finns att för kommande år i vissa fall göra utfästelser som avser sjunkande bidrag eller landramar. I propositionen föreslås därför att regeringen ges rätt att göra sådana utfästelser.

Regeringens möjligheter att göra flerårsutfästelser är till stort gagn för mottagarländerna och de internationella organisationerna. Sådana utfästelser medför emellertid att utrymmet för omprioriteringar och nya åtaganden blir begränsat. Viss försiktighet bör därför iakttas vad gäller större flerårsutfästelser. Regeringen föreslår att planeringsramen för de totala biståndsanslagen för budgetåret 1985/86 sätts vid 1984/85 års nivå, dvs. 6 595 milj. kr.

Såsom framgår under anslaget C 4 föreslås att statlig kreditgaranti för budgetåret 1984/85 får lämnas för lån till personal inom biståndsförvaltningen. Som en följd härav behöver inte särskilda medel anvisas för ändamålet. Anslaget C 8. Lån till personal inom biståndsförvaltningen kan således avskaffas. I konsekvens härmed får anslaget för Övriga u-landspolitiska insatser m. m. beteckningen C 8.

Riksdagen uttalade förra året att regeringen borde överväga möjligheterna att regelbundet ge en samlad redovisning av de genom olika kanaler gjorda utbetalningarna av svenska biståndsmedel till enskilda länder. I faktabilagan till propositionen lämnas en sådan redovisning.

Proposition 1983/84:154 (s. 2–3)

Av budgetpropositionen framgår att regeringen fäster största vikt vid att den internationella utvecklingsfondens (IDA) utlåning kan upprätthållas på en hög nivå. Sedan budgetpropositionen lades fram har överenskommelse träffats om en sjunde påfyllnad av IDA:s resurser med 9 miljarder US dollar. Den överenskomna nivån har av såväl IDA-ledningen som flertalet givarländer betecknats som helt otillräcklig. Chefen för Världsbanken har därför vänt sig till givarländerna – Sverige inbegripet – och vädjat om extra bidrag. Regeringen bedömer det angeläget att Sverige lämnar ett sådant bidrag.

I budgetpropositionen behandlas ingående den varaktiga torka som drabbat stora delar av Afrika och bidragit till en svår livsmedelskris inte minst i södra Afrika. Fortlöpande rapporter bekräftar situationens allvar.

Södra Afrika lider också svårt avbräck genom de politiska och ekonomiska påtryckningar som Sydafrika riktar mot grannstaterna. Till detta kan läggas att stagnationen i bidragsgivningen till de internationella biståndsorganen har omedelbara och påtagliga återverkningar för Afrikas del. Dessa omständigheter talar för att Sverige ytterligare ökar sitt bistånd till Afrika, särskilt den södra delen.

Mot den här bakgrunden föreslår regeringen en ökning av biståndsanslagen med 300 milj. kr. utöver de medel som i budgetpropositionen beräknats för budgetåret 1984/85. De totala anslagen för internationellt utvecklingssamarbete skulle därmed uppgå till 7 046 milj. kr. I konsekvens härmed bör den i budgetpropositionen redovisade planeringsramen för budgetåret 1985/86 höjas med 300 milj. kr.

Regeringens fördelning av den föreslagna anslagshöjningen framgår av följande uppställning och redovisas närmare under berörda anslagsposter.

Anslagsfördelning 1984/85

	Förslag i budgetpropositionen	Föreslagen ökning	Totalt
C 1. Internationella utvecklingsfonden	499 080 000	80 000 000	579 080 000
Afrikanska utvecklingsfonden	104 855 800	30 000 000	134 855 800
UNDP	410 000 000	20 000 000	430 000 000
UNICEF	140 000 000	20 000 000	160 000 000
Övriga anslagsposter	784 064 200	—	784 064 200
Totalt	1 938 000 000	150 000 000	2 088 000 000
C 2. Katastrofer m. m.	260 800 000	100 000 000	360 800 000
Regionala insatser	120 000 000	25 000 000	145 000 000
Särskilda program	155 000 000	25 000 000	180 000 000
Övriga anslagsposter	3 284 060 000	—	3 284 060 000
Totalt	3 819 860 000	150 000 000	3 969 860 000
C 3—C 8	837 140 000	—	837 140 000
Totalt C 1—C 8	6 595 000 000	300 000 000	6 895 000 000
Biståndskostnader som finansieras över andra huvudtitlar eller anslag	151 000 000	—	151 000 000
	6 746 000 000	300 000 000	7 046 000 000

Motioner

(med anledning av prop. 1983/84: 100)

1 motion 1983/84:534 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp), yrkande 2 hemställs

2. att riksdagen fastställer storleken på det svenska biståndet till 1% av BNI och ökar det av regeringen föreslagna beloppet med 450 milj. kr.

I motion 1983/84: 966 av Per Petersson m. fl. (m), yrkande 6 hemställs
6. att riksdagen beslutar att anslaget till bistånd för budgetåret 1984/85 under utrikesdepartementets huvudtitel skall vara 5 965 milj. kr.

I motion 1983/84: 967 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkandena 1 och 2, hemställs

1. att riksdagen uttalar att den svenska biståndspolitik under en tre-årsperiod skall utvecklas så att målet 1 % av BNP till bistånd enligt de fastlagda principerna för vårt internationella utvecklingsarbete uppnås,

2. att riksdagen uttalar att beräkningsgrunden för det svenska biståndet åter skall uttryckas i 1 % av BNP och fortsättningsvis endast avse budgetposter vars användning är förenliga med de ursprungliga biståndspolitiska målen.

I motion 1983/84: 1173 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c), yrkande 1, hemställs

1. att riksdagen beslutar stå fast vid Sveriges åtaganden att lämna ett belopp motsvarande 1 % av vår bruttonationalinkomst i u-landsbistånd och därmed anvisar ett belopp på 7 176 milj. kr.

I motion 1983/84: 2196 av Hans Göran Franck m. fl. (s) hemställs
att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen beträffande planeringsramen för budgetåret 1985/86.

I motion 1983/84: 2199 av Marianne Karlsson (c) hemställs
att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna att Systembolaget bör ta betalt för sina plastpåsar och att influtna medel skall tillfalla u-hjälpen.

(med anledning av prop. 1983/84: 154)

I motion 1983/84: 2773 av Sture Korpås m. fl. (c) hemställs att riksdagen med avslag på proposition 1983/84: 154 beslutar i enlighet med motion 1983/84: 1173 på motsvarande punkter.

I motion 1983/84: 2774 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) hemställs
att riksdagen beslutar att fastställa storleken på det svenska biståndet till 1 % av BNI och därför öka det av regeringen föreslagna beloppet med 150 milj. kr.

I motion 1983/84: 2776 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkande 1 föreslås

1. att riksdagen beslutar höja biståndsanslagen 21,4 milj. kr. utöver i proposition 1983/84: 154 föreslaget belopp.

Utskottet

Anslagen för internationellt utvecklingssamarbete föreslås för budgetåret 1984/85 i budgetpropositionen uppgå till 6 595 milj. kr. och i tillägs-

propositionen 1983/84: 154 till ytterligare 300 milj. kr., vilket sammanlagt ger 6895 milj. kr. Detta är den medelsanvisning utskottet har att ta ställning till.

Planeringsramen för biståndet budgetåret 1985/86 föreslås i proposition 154 sättas vid samma nivå. Till detta anslagsbelopp kommer 151 milj. kr. i s. k. avräkningar som belastar andra budgetanslag än biståndsanslagen men som är avsedda för u-landsinriktad verksamhet.

Totalt kommer således 7046 milj. kr. att avsättas för u-landssamarbete. Detta belopp motsvarar nära nog en procent av den (före årsskiftet) beräknade bruttonationalinkomsten för år 1984.

I motion 967 krävs i yrkande 2 att biståndet åter skall beräknas på grundval av bruttonationalprodukten (BNP) och att endast budgetposter vars användning är förenliga med de ursprungliga biståndspolitiska målen skall ingå i biståndsanslagen. Av motionen framgår att de s. k. avräkningarna och u-krediterna inte anses motsvara detta krav. I samma motions yrkande 1 krävs vidare att biståndsanslagen under en treårsperiod skall höjas så att målet 1% av BNP enligt dessa principer uppnås. Enligt i motionen gjorda kalkyler borde regeringens förslag höjas med ca 750 milj. kr. om biståndet nästa budgetår med angiven beräkningsmetod skall nå 1% av BNP. I motionen föreslås första året ett påslag på 321 milj. kr.

Med anledning av ett liknande motionsyrkande framhöll utskottet i förra årets biståndsbetänkande 1982/83: 20 att BNI, dvs. BNP minskad med räntebetalningarna till utlandet, är en internationellt accepterad bas för biståndsberäkningar, som ger en rättvisande bild av Sveriges ekonomiska bärkraft. Utskottet fann det också rimligt att gåvoelementet i u-krediter och föreslagna avräkningar belastar biståndsanslagen. Utskottet gör samma bedömning nu och avstyrker därför yrkandena 1 och 2 i motion 967.

I motionerna 534, 967 och 1173 som väckts i anslutning till budgetpropositionen yrkas att regeringens förslag till biståndsanslag skall höjas så att nivån en procent av BNI nås. Enligt motion 534 bör i detta syfte biståndet höjas med 450 milj. kr. till 7196 milj. kr. och enligt motion 1173 med 430 milj. kr. till 7176 milj. kr. I båda totalbeloppen inkluderas avräkningarna på 151 milj. kr. I motion 967 framställs yrkandena om motsvarande höjningar av biståndsanslagen i anslutning till vederbörande anslagsposter, vilka utskottet behandlar senare i detta betänkande.

De motioner som från samma partier väckts med anledning av tilläggspropositionen 154, nämligen motionerna 2773, 2774 och 2776, föreslår inga ytterligare höjningar av totalanslagen utan hänvisar i detta avseende till i anledning av budgetpropositionen väckta motioner.

Omfattande besparingar i biståndet föreslås i den med anledning av budgetpropositionen väckta motionen 966 och den därmed sammanhängande och med anledning av tilläggspropositionen väckta motionen 2775. Det totala biståndsanslaget för nästa budgetår föreslås i motion 966 uppgå till 5965 milj. kr., en minskning med 930 milj. kr. i förhållande till regeringens sammanlagda förslag.

Utskottet vill med anledning av dessa motioner anföra följande om biståndsanslagens storlek. Övriga yrkanden behandlas i resp. avsnitt i betänkandet.

När regeringen i proposition 1983/84:40 hösten 1983 föreslog en begränsning av utgifterna för utvecklingssamarbetet, förutskickades samtidigt att denna åtgärd fick betecknas som tillfällig. Regeringens ambition var att åter uppnå enprocentsnivån.

Med det påslag på biståndsanslagen som föreslås i tilläggsproposition 1983/84: 154 kommer biståndet för nästkommande budgetår mycket nära enprocentsnivån. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse detta och tillstyrker budgetpropositionens och tilläggspropositionens förslag i vad avser biståndets omfattning för budgetåret 1984/85. Till följd därav avstyrker utskottet yrkande 2 i motion 534, yrkande 6 i motion 966, yrkande 1 i motion 1173 och yrkande 1 i motion 2776 samt motionerna 2773 och 2774 i vad avser biståndets omfattning.

I motion 2196 föreslås att regeringen i sin planering för biståndet budgetåret 1985/86 bör utgå från att biståndet inte får understiga 0,93 % av BNI.

Utskottet konstaterar att planeringsramen utgör ett underlag för den fortsatta planeringen som inte binder anslagsutvecklingen. Planeringsramen för biståndet budgetåret 1985/86 har uppräknats till följd av påslaget i proposition 1983/84: 154 och föreslås nu uppgå till 6895 milj. kr. Utskottet finner att regeringen därmed har fått en tillfredsställande utgångspunkt för planeringen av våra biståndsåtaganden budgetåret 1985/86.

Motion 2196 får därmed anses besvarad.

I detta sammanhang behandlar utskottet också förslaget i motion 2199 att systembolaget bör ta betalt för de plastkassar som tillhandahålls kunderna och att influtna medel skall tillfalla u-hjälpen.

Enligt utskottets mening är det inte ändamålsenligt att finansiera offentligt utvecklingssamarbete med en avgift av denna konstruktion. I den mån förslaget avser en frivillig insamling organiserad av systembolaget saknar utskottet anledning uttala sig om förmerna härför.

Motion 2199 avstyrks därför.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motion 1983/84:967, yrkandena 1 och 2, angående beräkning av biståndsanslagets storlek, res. 1 (vpk)
2. att riksdagen, med avslag på motion 1983/84:534, yrkande 2, motion 1983/84:966, yrkande 6, motion 1983/84:1173, yrkande 1, motion 1983/84:2776, yrkande 1, samt motion 1983/84:2773 och motion 1983/84:2774, båda i vad avser biståndets omfattning, godkänner vad som förordas i proposition 1983/84:100 bilaga 5 under rubriken Biståndsanslagen med den ändring däri som förordas av godkännande av de riktlinjer för internationellt utvecklingssamarbete som förordas i proposition 1983/84:154 moment 6 såvitt nu är i fråga, res. 2 (m)
res. 3 (c, fp)
res. 4 (vpk)

3. att riksdagen förklarar motion 1983/84: 2196 besvarad med vad utskottet anfört angående planeringsram för budgetåret 1985/86, res. 2 (m)
4. att riksdagen avslår motion 1983/84: 2199 angående systembologets plastpåsar.

2 Allmänna riktlinjer för utvecklingsbiståndet

Proposition 1983/84:100 (s. 39–51)

Regeringen föreslår riksdagen att godkänna de riktlinjer för det internationella utvecklingssamarbetet som förordas under rubriken Prioriteringar i Sveriges bistånd och varav ett sammandrag följer nedan.

Solidaritet och samverkan med de fattiga

Det finns på många håll i u-länderna en tendens att söka lösningar på den ekonomiska krisens problem genom att koncentrera uppmärksamheten på produktionsvolymen, under förevändningen att tillväxten måste sättas före fördelningen. Lika litet som tidigare kan man emellertid i detta läge bortse från i vilka former som tillväxten äger rum och hur dess resultat fördelas. Obalanserad tillväxt kan leda till ökad massfattigdom, i synnerhet i länder som saknar starka folkrörelser och mekanismer för att omfördela välstånd. Det svenska biståndet strävar efter en tillväxt som ökar produktivitet och inkomster hos de fattiga, i former som gör det möjligt för dem att själva påverka utvecklingen. Den ekonomiska krisen i samarbetsländerna gör det ännu mer angeläget än under de goda åren att hålla fast vid denna inriktning. Landsbygdsutveckling i form av resurstillväxt för de fattiga har fortfarande högsta prioritet inom det svenska biståndet.

Utvecklingssamarbetet syftar inte bara till att få fram resurser som gynnar fattiga grupper. Det skall också genomföras på ett sätt som främjar en demokratisk samhällsutveckling. En sådan är sedan 20 år ett av huvudmålen för svenskt bistånd.

Alltför många exempel finns på att centrala myndigheter i skilda länder med biståndsmedel satt i gång verksamheter som kommer till korta emedan de människor som berörs av dem inte tagit aktiv del i planering och genomförande. Det är en grundregel i SIDA:s strategi för landsbygdsutveckling att de berörda grupperna så långt möjligt skall medverka i projektens utformning och genomförande. Härigenom försäkrar man sig om att verksamheterna har hög prioritet, och samarbetet bidrar dessutom på sikt till en demokratisk samhällsutveckling. Hur viktig den aspekten är i en ekonomisk kris kan belysas av vattenprogrammen i Östafrika: de centrala myndigheternas budgetproblem gör det omöjligt för statsmakterna att i längden svara för underhåll av lokala vattenanläggningar, och de lokala

samfälligheterna måste därför ta en stor del av ansvaret för både drift och underhåll. För att byborna skall ha intresse att åta sig detta ansvar måste anläggningarna givetvis planeras och utformas i nära samarbete med de människor som berörs.

Svenskt bistånd har under årens lopp engagerat svenska enskilda organisationer i stor och växande omfattning. Läger man samman de statliga bidrag som från flera anslagposter gått till att stödja organisationernas samarbete med u-länder, når man ett belopp som detta budgetår överstiger 0,5 miljarder kronor. De enskilda organisationerna är en av hörnstenarna i det svenska biståndet, inte endast för att de med hög effektivitet kanaliserar idealitet och offervilja mot samma mål som gäller för det statliga biståndet, utan också för att de medverkar till uppbyggnaden av demokratiska organisationer och samsarbetsformer i de länder där de verkar. Den utbyggnad som under senare år skett av organisationernas kapacitet att förmedla statliga biståndsmedel är betydande och förtjänar fortsatt stöd.

Även på mottagarsidan har det ägt rum en uppbyggnad av organisationer med kapacitet att genomföra samsarbetsprojekt. Ett exempel är producentkooperationen, som prövats i många olika former både i samsarbete rörelse-till-rörelse och inom ramen för helt statsstödda projekt inom lantbruk och fiske. De kristna samfundet har byggt upp systerkyrkor, som nu själva svarar för viktiga samhällstjänster, främst inom undervisning och sjukvård. Fackliga och politiska organisationer har byggts upp och har bedrivit ett vuxenutbildningsarbete som påtagligt bidragit till stärkandet av demokratiska institutioner. Kvinnoorganisationer i programländerna har sedan några år fått ett direkt stöd åt sin kapacitetsutbyggnad. Direktstöd till lokala organisationer av lantarbetare ingår också som en del av det landramsfinansierade beredskapsarbetsprogram som är under utförande i Bangladesh.

Regeringen finner det angeläget att enskilda organisationer i ökande omfattning medverkar i utformning och genomförande av projekt för landsbygdsutveckling. När det gäller projekt som finansieras med landramsmedel bör SIDA fortsätta att pröva möjligheterna att engagera sådana organisationer i mottagarlandet i genomförandet. Det finns skäl att sammanställa erfarenheterna av enskilda organisationers arbete inom olika former av landsbygdsutveckling med avseende på demokratiskt institutionsbyggande och de fattigas medverkan. Regeringen avser att under det kommande året rådgöra med de enskilda organisationerna och med SIDA om hur detta inslag i vår biståndspolitik skall kunna förstärkas.

De senaste årens utveckling har inneburit ett allt starkare folkligt krav på demokrati. I flera länder i Latinamerika, Afrika och Asien framträder på allt fler håll allt starkare rörelser som kräver ett slut på militärdiktaturerna och liknande styrelseskick. De kräver respekt för folkviljan och inflytande över samhällsutvecklingen liksom politiska och sociala reformer.

Det är naturligt att Sverige uttrycker sin solidaritet med dessa rörelser och deras strävanden. I kampen för nationell frigörelse från koloniala beroenden och från förtryck av en folkmajoritet har Sveriges ställning alltid varit otvetydig. I FN och andra internationella fora verkar vi aktivt för dessa strävanden. I enlighet med FN:s stadga och folkrättens övriga principer bör vi bistå dem som kämpar för demokratiska och mänskliga rättigheter. Bistånd i arbetet på att befordra det fria ordet – öppen kritik och debatt – och folkrörelser blir ett viktigt led i arbetet på att tillgodose det demokratiska målet för utvecklingssamarbetet och biståndet.

Försörjningsläget i Afrika

I motsats till länderna i Asien och Latinamerika har flertalet afrikanska länder fått se sin ekonomiska tillväxt avstanna. Flera faktorer har samverkat och medfört att de flesta länderna söder om Sahara nu befinner sig i ekonomisk kris med ökande budget- och betalningsbalansunderskott och en stagnerande eller sjunkande nationalinkomst. Av avgörande betydelse är att produktionen av jordbruksprodukter för avsalu har minskat. Denna minskning har fortgått under flera år och resulterat i att den genomsnittliga livsmedelsproduktionen per invånare i Afrika har minskat med 10% under 1970-talet.

I likhet med SIDA anser regeringen att behoven av och möjligheterna till strukturella förändringar inom jordbrukspolitiken bör inta en central roll i dialogen med representanter för programländerna. I denna bör speciell tonvikt läggas vid att belysa den avgörande betydelse som producentpriserna, växelkurspolitiken, tillgången till jord och trygghet i innehavet av denna liksom tillgången på insats- och konsumtionsvaror på landsbygden har för avsaluproduktionen. I anslutning till detta bör vikten av en fungerande distribution på landsbygden beaktas. De försök till lösningar som kan skönjas i vissa programländer bör uppmuntras. De nordiska länderna har under många år arbetat för att främja framväxten av kooperativa organisationer inom jordbruket i Afrika. Det är naturligt att i det uppkomna krisläget framhäva den betydelse frivilliga kooperativ kan ha även där de existerar vid sidan av jordbruk som drivs i statliga former.

Svenskt livsmedelsbistånd bör kunna utgå även fortsättningsvis i akuta bristsituationer men mottagaren bör påta sig att vidta nödvändiga åtgärder för att öka den inhemska jordbruksproduktionen.

Biståndsprogrammets nuvarande utformning med inriktning på investeringar avseende såväl infrastruktur som direkt produktion bidrar till att på sikt förbättra betalningsförmågan. Regeringen ser ingen anledning till att biståndets huvudinriktning ändras till följd av de ekonomiska problemen i mottagarländerna. Endast genom en balanserad ekonomisk tillväxt och skapande av nya resurser kan u-ländernas försörjningsproblem lösas på lång sikt.

Som SIDA påpekar är det kortsiktiga problemet för många länder inte främst att öka investeringarna för att skapa nya resurser utan snarare att öka kapacitetsutnyttjandet av befintliga resurser, särskilt arbetskraft och jord men även industriell kapacitet. En snabb förbättring av folkförsörjningen skulle med en sådan inriktning kunna ske utan kostnader för samhället i form av nya investeringar.

I flertalet mottagarländer är f. n. bristen på utländsk valuta påtaglig. Det gäller särskilt sådan valuta som inte är bunden till projekt. I det läget är konvertibel valuta som kan användas för inköp av konsumtionsvaror och även insatsvaror av stort värde för landet. Nyttan av varje ytterligare krona som används för sådant ändamål är ofta större än om den hade använts i ett nytt projekt.

Regeringen anser att vi bör ge vårt stöd till de programländer som gör omprioriteringar för att åstadkomma ett högre utnyttjande av befintliga resurser. Det svenska biståndet bör också fortsättningsvis bidra till en sådan anpassning, även om den medför att överenskomna projekt måste uppskjutas. När det gäller att minska underutnyttjandet på kort sikt är flexibiliteten i det landramsinriktade biståndet ett medel att höja biståndets effektivitet. Det bör även fortsättningsvis ges möjlighet att finansiera lokala kostnader. Regeringen delar emellertid SIDA:s uppfattning att sådan finansiering inte får göras så generös att den urholkar mottagarlandets ansvar för projekten.

Södra Afrika

Sverige har under lång tid lämnat omfattande humanitärt bistånd till södra Afrika samt stött frigörelsesträvanden och utvecklingsansträngningarna i regionen. Nära hälften av det landramsbundna biståndet avser länderna i södra Afrika. Därtill kommer bidrag till det regionala samarbetet inom SADCC:s ram mellan de självständiga staterna i området, humanitärt stöd till SWAPO och ANC i deras strävan att uppnå ett självständigt Namibia resp. ett Sydafrika fritt från apartheid, katastrofbistånd i samband med naturkatastrofer och stridsaktiviteter, insatser via enskilda organisationer samt stöd till forskningsprogram och institutionssamarbete. Regeringen finner starka utrikes- och biståndspolitiska skäl för ett fortsatt omfattande svenskt stöd till regionen. Det är angeläget att stödet ytterligare breddas och intensifieras inom ramen för en väl sammanhållen politik. För att möjliggöra en bättre samordning av kommersiella ansträngningar och biståndsinsatser i området kommer en särskild regionkoordinator att tillsättas inom utrikesdepartementet. Denne får i uppdrag att undersöka möjliga kopplingar och samverkan mellan biståndet och andra former av samarbete, bl. a. på handelsområdet. På så sätt bör ett bredare och effektivare svenskt engagemang för regionens utveckling bli möjligt med hjälp av de u-landspolitiska instrument som finns eller som är under uppbyggnad.

Förutom fortsatt stöd genom medelsramarna för programländerna i regionen samt regionala insatser inom ramen för SADCC och humanitärt bistånd räknar regeringen med fortsatta insatser under budgetåret 1984/85 inom ramen för anslagsposterna Katastrofer m. m. och Enskilda organisationer. Härvid bör särskilt uppmärksammas de länder som är utsatta för Sydafrikas destabiliseringsåtgärder i regionen.

Inom de bilaterala samarbetsprogrammen för länderna i södra Afrika är fortsatta satsningar angelägna inom sådana nyckelsektorer för ländernas utveckling som jordbruk, transporter och kommunikationer, energi och industri samt utbildning och förebyggande hälsovård. Ökad tonvikt bör läggas vid rehabiliteringsinsatser samt stöd till drift och underhåll av olika program och projekt i regionen. Slutligen är förvaltningsbistånd, inkl. förvaltningsutbildning, ett angeläget område för svenskt stöd som har välkomnats av olika samarbetsländer i regionen och som därför bör byggas ut. Detta ligger i linje med ambitionen att stärka mottagningskapaciteten och effektiviteten i biståndet.

Miljö, energi och utveckling

Inom det svenska biståndet har miljöaspekterna beaktats i ökande omfattning. I östra Afrika har ett flertal program utvecklats, som syftar till att skydda naturresurserna samtidigt som småbrukarnas utkomstmöjligheter även på kort sikt ökar. Det största landsbygdsutvecklingsprogram som Sverige stöder med biståndsmedel är byskogsprogrammet i Indien, som kommer att öka byarnas försörjning med brännved samtidigt som det bidrar till att förhindra miljöförstöring. Regionala miljövårdsprogram är under utveckling inom ramen för SADCC i södra Afrika, genom FN:s Sahelprogram och i Mekongkommitténs regi.

Tyngdpunkten i vår satsning på miljövård ligger inom landprogrammen, vilket är naturligt med tanke på den nära samverkan som krävs med mottagarländernas myndigheter och på behovet att integrera miljövårdsinsatserna med verksamheter inom flera olika sektorer. Vid sidan av dessa större program finns det ett behov att i viss omfattning bedriva en experimentverksamhet som mer inriktas på att pröva nya metoder och utveckla svensk resursbas än på att lösa problem som är specifika för ett enskilt land. Det kan också vara fråga om problem som berör en grupp av länder och som aktualiseras av ett mellanstatligt organ. Sådana insatser görs med hjälp av medel som anvisas för ämnesinriktad verksamhet, inom vilken miljövård sedan innevarande budgetår utgör en viktig del. Metodarbetet på miljöområdet kommer även i fortsättningen att vara en del av denna verksamhet. Metoder som prövats inom ramen för den ämnesinriktade verksamheten kan utnyttjas i större projekt inom landprogrammen, i den utsträckning som större investeringsmedel anses erforderliga av parterna. Detta har också redan skett i flera fall.

U-ländernas energiförsörjning har ofta ett nära samband med miljöproblemen i u-länderna. Exploateringen av energislag som ved, jordbruksavfall och torkad spillning får i många länder allvarliga negativa miljöeffekter. De under 1970-talet kraftigt stigande oljepriserna skapade också svårigheter för många u-länder. Även om de kraftiga oljeprisökningarna nu upphört är det uppenbart att u-länderna måste ägna stor uppmärksamhet åt sin energiförsörjning i framtiden. Detta måste ske med hänsyn tagen till de ekologiska faktorerna så att inte mark- och skogsförstörelsen fortsätter.

I det svenska biståndet uppmärksammas behovet att stödja u-ländernas ansträngningar att förbättra sin energiförsörjning på flera sätt. Inom ramen för den ämnesinriktade verksamheten lämnas stöd bl. a. till energiplanering och utveckling av nya och förnybara energikällor. Detta sker mot bakgrund av att 1981 års konferens om nya och förnybara energikällor underströk den betydelse dessa energikällor på sikt måste få för energiförsörjningen. Huvuddelen av det svenska energibiståndet lämnas emellertid inom ramen för enskilda landprogram. Därvid uppmärksammas särskilt landsbygdens energibehov och angelägenheten att lösa den s. k. brännvedskrisen som innebär att stora skogsområden skövlas. De tidigare nämnda byskogsprogrammen har bl. a. till mål att förbättra vedförsörjningen. Stödet till utbyggnaden av vattenkraften är också viktigt. Vattenkraften är en sådan förnybar energikälla, som kan ge u-länderna betydande energitillskott och där Sverige har goda förutsättningar att medverka. På det multilaterala planet har Sverige bidragit till att de stora finansieringsorganen i större utsträckning inriktar sin verksamhet på energisektorn.

Biståndets kvalitet och effektivitet

Biståndsmyndigheternas administrativa kapacitet har stor betydelse för biståndets kvalitet och effektivitet. SIDA har under senare år vidtagit en rad åtgärder för att öka sin kapacitet. Biståndet har koncentrerats i olika hänseenden, en långtgående decentralisering till biståndskontoren har ägt rum och rationalisering och personalutveckling har bedrivits allimer systematiskt. SIDA:s ansträngningar har gett gott resultat och SIDA bör fortsätta på den inslagna vägen. Regeringen vill emellertid understryka att kapacitetsproblemet i högre grad hänger samman med ökade ambitioner hos såväl statsmakterna som SIDA i fråga om uppfyllandet av biståndsmålen än med en ökning av den reala biståndsvolymen per handläggare. En central fråga är således att avgöra hur ambitionsnivån och SIDA:s kapacitet bäst kan bringas i balans. Den frågan får närmare övervägas i samband med behandlingen av biståndsorganisationsutredningens betänkande (Dir. 1983:31). I avvaktan på det föreslår regeringen inte någon administrativ förstärkning av SIDA.

Utrikesdepartementet har ett övergripande ansvar för utvärderingsverksamheten vad gäller såväl multilateralt som bilateralt bistånd. Det ankommer på departementet att bl. a. initiera och granska utvärderingar som görs

av internationella organ och de svenska biståndsmyndigheterna. Resultaten av utvärderingarna läggs till grund för regeringens biståndspolitiska ställningstaganden. Utvärderingsfunktionen har under senare år fullgjorts av en befattningshavare, biståndsinspektören. Utvärderingsfunktionen bör ytterligare förstärkas. Det sker genom att funktionen överförs på flera särskilda utvärderartjänster. De befattningshavare som övertar inspektörens uppgifter skall kunna utnyttja kapaciteten inom hela biståndsavdelningen för att samordna och vidareutveckla utvärderingsarbetet över hela det biståndspolitiska fältet.

Motioner

(med anledning av prop. 1983/84: 100)

I motion 1983/84: 534 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp), yrkande 1, hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om riktlinjerna för den svenska biståndspolitiken.

I motion 1983/84: 765 av Ingrid Sundberg (m) hemställs

att riksdagen uttalar sig för att landramarna till mottagarländerna av svenskt bistånd skall ges ökad flexibilitet genom att de i högre grad knyts till resultatet av förda förhandlingar mellan SIDA och mottagarländernas myndigheter.

I motion 1983/84: 965 av Pär Granstedt m. fl. (c) hemställs

att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa om initiativ dels för att skapa gynnsammare handelsvillkor för u-länder, dels för åstadkommande av en s. k. socialklausul i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motion 1983/84: 966 av Per Petersson m. fl. (m), yrkandena 1 och 4, hemställs

1. att riksdagen godkänner de riktlinjer för utvecklingssamarbetet som förordas i denna motion under rubrikerna Ett effektivare bistånd, Demokrati och mänskliga rättigheter, Enskilda organisationer, Mindre låsning till landramarna, Miljö, markvård samt energi samt Samverkan med näringslivet,

4. att riksdagen beslutar att befattningen som biståndsinspektör ånyo inrättas.

I motion 1983/84: 1171 av Martin Olsson och Ulla Tillander (båda c), hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att Sverige vid ingående eller förlängning av biståndsavtal med u-länder förbehåller sig rätt till omprövning av avtalet, om mottagarlandet deltar i krigsoperationer eller undertrycker grundläggande mänskliga rättigheter eller förutsättningarna för biståndet av andra anledningar avsevärt förändrats.

I motion 1983/84: 1173 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c), yrkande 2, hemställs

2. att riksdagen uttalar som sin mening att en parlamentarisk utredning bör tillsättas med uppgift att lämna förslag till användning och inriktning av det framtida svenska biståndet till de fattiga folken.

I motion 1983/84: 1552 av Sten Sture Paterson (m), yrkandena 1-4, hemställs

1. att riksdagen hos regeringen anholder att denna verkar för att skapa en internationell konvention för bevarande och ökning av vegetationsbältenas transpirationskapacitet i Afrika.

2. att riksdagen hos regeringen begär initiativ i syfte att i internationell samverkan skapa en institution för forskning inom området vegetationens betydelse för klimatet.

3. att riksdagen beslutar uttala sig för att SIDA planerar sin hjälpverksamhet så att en ökad vikt ges åt träd- och skogsplantering samt rehabilitering av vegetation.

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag om en utvecklingsplan för miljöfrågor i SIDA:s verksamhet till vars målsättning utvecklingsprogram och utvecklingsprojekt samverkar i enlighet med vad som i motionen anförts.

I motion 1983/84: 1557 av Ivar Virgin (m) hemställs

att riksdagen hos regeringen begär program för Sveriges bidrag till utvecklingen av skogstillgångarna i våra programländer i Afrika.

Utskottet

I de föreliggande tre partimotionerna 534, 966 och 1173 från (fp), (m) och (c) framförs synpunkter och krav av skilda slag som i viss utsträckning berör centrala principer för Sveriges utvecklingssamarbete. I det följande redovisas motionernas innehåll i vad avser allmänna riktlinjer för biståndet, varvid särskilt uppmärksammas de förslag som är delvis gemensamma för de tre motionerna. C-motion 1173 avstår emellertid från att nu yrka på konkreta förändringar av det svenska utvecklingssamarbetet, då man förordar att en parlamentarisk utredning tillsätts med uppgift att lämna förslag till användning och inriktning av det framtida svenska biståndet till de fattiga folken.

För det första ges i fp-motion 534 och m-motion 966 *demokratimålet* en särskild betoning. Det är en alltför dominerande uppfattning att demokrati inte kan förenas med social och ekonomisk utveckling, heter det bl. a. i motion 534. Bistånd bör inte ges till länder som missköter sin ekonomi eller där de mänskliga rättigheterna alltmer åsidosätts.

I ländervalet måste *demokratimålet* lyftas fram, anför det i motion 966. Inställningen till mänskliga rättigheter är ofta avgörande för bedömningen

om ett land närmar sig eller fjärrar sig från demokratimålet. Med länder som bedriver anfallskrig, har trupper på främmande territorium eller systematiskt kränker mänskliga rättigheter bör biståndssamarbetet omprövas och i sista hand avbrytas, anser motionärerna, som av detta skäl också föreslår att biståndet till Vietnam avslutas. Liknande synpunkter anförs i motion 1171.

På en andra punkt har de tre partimotionerna delvis sammanfallande synpunkter, nämligen beträffande *landprogrammeringsmetoden*. I motion 966 anförs att landramstänkandet medför att programländerna blir alltmer beroende av svenskt bistånd. Enligt motionärernas uppfattning bör landramsutfästelserna i stället för att som nu vara oförändrade under den treåriga planeringsperioden i stället minska med 20% det andra året och med 30% det tredje. Med denna metod skulle det bli lättare att vid behov förändra sammansättningen av mottagarlandskretsen.

Motion 534 går ytterligare ett steg och önskar på längre sikt avskaffa landprogrammeringen till förmån för ett mer ämnes- eller projektinriktat stöd. Projektbistånd är enligt motionärerna mer effektivt, uppfyller de biståndspolitiska målen bättre, har ett särskilt värde för opinionsbildningen för bistånd och ger större möjligheter att anpassa biståndet till områden på vilka Sverige har speciellt kunnande. Projekten i fråga torde ofta bli stora och långsiktiga. Även systemet med huvudmottagarländer bör förändras och formerna för samarbetet med de nuvarande huvudmottagarländerna omprövas, heter det också i motionen.

Även i motion 765 framförs kritik mot landramsmetoden och förordas ett projektinriktat bistånd. Medelsramarnas storlek bör fastställas först som ett resultat av förda projektförhandlingar.

En tredje delvis gemensam punkt är önskemålet att ytterligare ta till vara *de enskilda organisationernas* kapacitet och kunnande i utvecklingssamarbetet. En särskild fördel med bistånd genom enskilda organisationer, heter det i motion 966, är att de inte behöver stödja regeringar utan bidrar till ökad pluralism i utvecklingsländerna och därmed bidrar till demokratiutvecklingen. Liknande tankegångar torde ligga bakom förslaget i motion 534 om att skapa en särskild fond för stöd till ideella sammanslutningar i u-länderna som saknar motsvarighet i Sverige. Samtliga de tre partimotionerna föreslår också höjningar av varierande storlek av medelsramen för Enskilda organisationer. Dessa yrkanden behandlar utskottet under avsnittet för anslagsposten i fråga.

Motionerna 534 och 966 tar för det fjärde upp *effektiviteten* i biståndet till behandling. Som ett sätt att förbättra effektiviteten pekar motion 534 på de enskilda organisationernas möjlighet att kanalisera ytterligare bistånd. I motion 966 anförs bl. a. att effektiviteten bör kunna höjas om svenska företag och organisationer i ökande grad utnyttjas i biståndet. Förutsättningarna för ett effektivt bistånd ökar också om Sverige samarbetar med länder som strävar efter demokratiska och marknadsekonomiska lösningar

på utvecklingsproblemen i stället för länder som saknar fungerande utvecklingsstrategi. Biståndet till sådana länder bör växlas över till hjälp i andra former, t. ex. genom enskilda organisationer, katastrofbistånd eller hälso- och sjukvård.

I samma motions yrkande 4 föreslås vidare att befattningen som biståndsinspektör vid UD ånyo inrättas. Klara mål måste sättas upp för varje biståndsprojekt, så att projektet som sådant kan utvärderas.

Som en femte punkt i motionerna betonas behovet av ökad *samverkan med näringslivet*. Motion 966 ser detta som en metod att öka återflödet till Sverige av biståndsmedel och höja effektiviteten i biståndet. Sverige bör stödja projekt inom sådana områden där svenskt näringsliv besitter särskilt god kunskap. Som exempel nämns vattenkraft och annan energiförsörjning, hälso- och sjukvård, skogsbruk, mineralutvinning, meteorologi och telekommunikationer, heter det i motionen.

Även motionerna 534 och 1173 berör den svenska resursbasens betydelse i biståndet. För biståndsviljan vore det värdefullt om så mycket som möjligt av vårt bistånd bestod av svenska varor och tjänster, heter det i motion 1173. Samtidigt måste svenskt kunnande och svensk produktion delvis anpassas efter den fattiga världens verkliga behov. I motion 534 anges som en av fördelarna med projektbistånd att det kan anpassas till insatser där Sverige har ett speciellt kunnande.

För det sjätte vill de tre partimotionerna förstärka de särskilda insatserna för *miljö- markvård och energi*, motion 966 och 1173 genom att tillföra ytterligare medel till anslagsposten Särskilda program och motion 534 genom att återinföra den tidigare anslagsposten för miljö- och markvård samt energi. Motion 1173 har över huvud taget en särskild betoning på de globala miljö- och resursproblemen. Den omläggning av det svenska utvecklingssamarbetet i denna riktning som motionärerna förordar har en vidare syftning än enbart en förstärkning av anslagsposten Särskilda program för miljö, markvårds- och energiinsatser.

Biståndsmålen; demokrati och mänskliga rättigheter

De grundläggande principerna för det svenska utvecklingssamarbetet liksom dess allmänna inriktning växte fram under slutet av 1960- och början av 1970-talen, parallellt med en snabb ökning av biståndsanslagens storlek.

Under 1970-talet gjordes en grundlig översyn av utvecklingssamarbetet av en parlamentarisk utredning (SOU 1977: 13) varpå följde en proposition om riktlinjer för utvecklingssamarbetet (prop. 1977/78: 135). Utredningen och propositionen föreslog inga genomgripande förändringar av utvecklingssamarbetet. Resultatet blev snarast att redan gällande riktlinjer och praktik bekräftades. De fyra allmänna biståndspolitiska målen slogs fast, landprogrammeringen fastlades som metod att uppnå dessa mål.

Inte heller under de år som gått sedan riktlinjepropositionen antogs av riksdagen har de grundläggande principerna för biståndet, såsom de uttryckts av riksdag och regering, ändrats.

Vår syn på utvecklingssamarbetets möjligheter och begränsningar har emellertid inte förblivit oförändrade. Svårigheterna var större än väntat. Utvecklingshindren var inte bara brist på ekonomiska resurser i u-länderna utan ofta av mer grundläggande social och kulturell karaktär. Till detta har kommit den nu långvariga ekonomiska kris som bromsat världshandeln, hämmat i-ländernas biståndsvilja och framför allt drabbat de fattigaste u-länderna.

Även om mål och metod för det svenska utvecklingssamarbetet inte i grunden ändrats har dock biståndets innehåll och form påverkats av gjorda erfarenheter. Riksdagen har under senare år i samband med behandlingen av de årliga biståndspropositionerna gjort ett antal uttalanden om biståndets inriktning som vid sidan av de allmänna målen utgör riktmärken för utvecklingssamarbetet. Utskottet vill särskilt hänvisa till avsnitten om allmänna riktlinjer i biståndsbetänkandena UU 1980/81: 20, 1981/82: 20 och 1982/83: 20. Miljövård och landsbygdsutveckling är exempel på områden som långt ifrån är nya men som givits en allt starkare betoning under senare år. Nya biståndsformer, såsom u-krediter, har tillkommit. Som givarland har vi börjat ställa ökade krav på våra samarbetsparter.

Inom ramen för gällande principer har biståndet på detta sätt successivt kunnat anpassas efter gjorda erfarenheter och till aktuella behov.

Till grund för Sveriges biståndspolitik ligger de fyra biståndspolitiska målen resurstillväxt, ekonomisk och social utveckling, ekonomisk och politisk självständighet samt demokratisk samhällsutveckling. De fyra målen har alla lika värde. De är samtidigt allmänt formulerade och avsedda som allmän vägledning. Biståndets innehåll och inriktning i de enskilda fallen kan inte bestämmas enbart med hjälp av målen. Inte heller måste man alltid ställa kravet att alla målen samtidigt är uppfyllda i varje enskild biståndsinsats. Biståndsmålen bör enligt utskottets mening ligga fast. Utskottet noterar i sammanhanget att ingen av de här behandlade motionerna ifrågasätter de fyra målen.

Några av motionerna vill lägga ökad tonvikt vid demokratimålet bl. a. 534, 966 och 1171. I motion 966 görs bedömningen att biståndet har större förutsättningar att bli effektivt i länder som strävar efter demokratiska och marknadsekonomiska lösningar på utvecklingsproblemen.

Utskottet är av uppfattningen att ett folkligt deltagande i utvecklingsprocessen är en av förutsättningarna för bestående och effektiva resultat av biståndssamarbetet. Det är viktigt att biståndet främjar framväxten av demokratiska samhällsinstitutioner. Avsaknad av demokrati i vår mening i mottagarländerna kan dock ensamt knappast vara ett skäl för en omprövning av biståndet. Sverige har sedan lång tid biståndssamarbete med länder med skilda politiska system. Vi möter ofta samhällslösningar som inte har

någon motsvarighet i Västvärlden. De främsta hindren för vårt utvecklingssamarbete har ofta andra orsaker än de politiska system olika regimer kan ha valt. Något enkelt samband mellan biståndets effektivitet och politiskt system i mottagarlandet föreligger enligt utskottets mening knappast.

Biståndssamarbetet måste omprövas med länder som bedriver anfallskrig och systematiskt kränker mänskliga rättigheter, heter det vidare i motion 966. Riksdagen har vid flera tidigare tillfällen lagt fast att allvarliga och långvariga kränkningar av mänskliga rättigheter bör kunna motivera att ett biståndssamarbete omprövas. I fråga om avbrytande av bistånd till länder som bedriver anfallskrig har riksdagen varit av meningen att allmän-giltiga och entydiga regler för sådana fall inte kan fastställas utan att en prövning sist och slutligen måste göras i de enskilda fallen. Riksdagen har också framhållit att biståndet inte bör betraktas som ett utrikespolitiskt påtryckningsmedel.

Utskottet anser att dessa uttalanden fortfarande har giltighet. Det är samtidigt uppenbart att ett biståndssamarbete inte kan förbli opåverkat av situationen hos motparten. Det ter sig också naturligt att två parter som har ett långvarigt och nära samarbete borde ha ett gemensamt intresse av att skapa så goda förutsättningar som möjligt för ett fortsatt samarbete. En diskussion om mänskliga rättigheter bör kunna föras med ett biståndsmottagarland inom ramen för ett biståndssamarbete på samma sätt som Sverige mot andra länder påtalar kränkningar av mänskliga rättigheter, utan att detta skall ses som en otillbörlig utrikespolitisk påtryckning. Även valet av projekt och mottagargrupper kan vara av betydelse för att visa vilken vikt Sverige fäster vid skyddet av mänskliga rättigheter.

Med hänvisning till vad som sålunda anförts avstyrker utskottet yrkande 1 i motion 534 och yrkande 1 i motion 966 i vad avser avbrytande av bistånd m. m. samt motion 1171.

Landprogrammering

Utskottet övergår nu till att behandla de olika motionernas synpunkter på landprogrammering och landramssamarbete. Sverige har tillämpat landprogrammering i sitt bilaterala bistånd sedan mer än tio år. Det är en metod för utvecklingssamarbete som utgår från uppfattningen att utländskt bistånd för att ge avsett resultat bör ingå som ett element i det mottagande landets utvecklingsplanering.

Landramssamarbetet kan sägas bygga på tre förutsättningar, nämligen långsiktighet, förutsägbarhet och mottagarlandets medinflytande.

Mottagarlandet bör kunna räkna med att givarens engagemang är i någon mening långsiktigt. Därför är fleråriga biståndsutfästelser, landramar, ett väsentligt inslag i landprogrammeringen. De syftar till att ge mottagarlandet ett visst mått av planeringsstrygghet. Om långsiktigheten skall få någon verklig innebörd bör också utfästelsernas storlek med någon grad av säker-

het kunna förutsägas. Slutligen bör biståndet svara mot mottagarens behov. Mottagarlandet bör ges ett väsentligt inflytande över medlens användning och biståndets innehåll. Det är syftet med dialogen. Denna förs med landets regering eftersom det rör sig om ett regeringssamarbete mellan suveräna stater.

Dessa tre förutsättningar är landprogrammeringens kärna. De kan vara mer eller mindre långtgående men måste alla finnas med om metoden skall praktiseras.

I motionerna 534 och 966 framförs framför allt två invändningar mot landramssamarbetet. Det anses minska möjligheterna att ställa krav på mottagarlandet och bedriva ett effektivt projektbistånd, inriktat på sektorer som vi själva önskar stödja och där Sverige har ett särskilt kunnande att erbjuda. Det anses vidare bidra till en långvarig bindning till bestämda mottagarländer. En särskild följd av denna långsiktiga bindning och tekniken med flerårsutfästelser anses vara att stora outnyttjade men låsta reservationer uppstår inom landramarna. Utskottet vill med anledning härav anföra följande synpunkter.

Nuvarande metod för landprogrammering innebär inte att avgörandet över biståndets innehåll och form överlämnas till mottagarlandet. Inom dess ram ryms även projektbistånd av olika slag, också sådant som sker i nära samarbete med svensk industri. SIDA utnyttjar numera, med stöd av uttalanden från riksdag och regering, i ökande grad möjligheten att påverka biståndets inriktning och utformning. Metoderna för planering, genomförande och uppföljning av landsamarbetet har fått en betydligt fastare struktur. Det bör inte heller uteslutas att landprogrammeringen och existensen av landramar i praktiken kan ge större rätt och möjlighet för givarparten att ställa krav på mottagarens egen planering än vad renodlat projektbistånd skulle göra. En allmän förutsättning för en mer målmedveten dialog är emellertid att givaren själv har en klar uppfattning om vad han vill uppnå.

Vad gäller långsiktigheten i landprogrammeringen vill utskottet understryka att allt utvecklingssamarbete bör vara av långsiktig karaktär. Även ett renodlat projektbistånd, särskilt om det skall omfatta större projekt, såsom förutsatts i motion 534, måste i praktiken bli relativt långsiktigt och medföra en viss bindning till mottagarlandet i fråga. Den för biståndssamarbetet nödvändiga landerfarenhet, som SIDA och övriga biståndsmyndigheter efter hand förvärvat, gör också att en uppdelning av projektsamarbetet på ett mycket stort antal länder ter sig mindre önskvärd.

Stora reservationer har inte sällan uppstått inom landramarna. Den helt övervägande delen därav utgörs emellertid av intecknade reservationer. Det finns anledning att anta att även ett utpräglat projektsamarbete skulle leda till samma typ av intecknade reservationer. Det är också att märka att inga reservationer betalas ut till mottagarlandet innan överenskommelse nåtts om deras användning.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att projektbistånd ofta medför större flexibilitet för givarlandet. Detta kan ibland vara önskvärt. Samtidigt vill emellertid utskottet erinra om att syftet med landprogrammeringsmetoden i första hand är att medge större flexibilitet för mottagarlandet.

Ett långsiktigt bistånd kräver inte med nödvändighet oförändrade landramar. Enligt utskottets mening kan det finnas skäl som talar för att under vissa omständigheter minska automatiken i de utfästelser som görs mot mottagarländerna. I motion 966 föreslås regelmässiga sänkningar av utfästelserna för år två och tre i den treåriga planeringsperioden.

Flerårsutfästelserna i landprogrammeringen har ibland fått till följd att vissa medelsanvisningar stått outnyttjade under längre tid. Detta är en naturlig men för den skull inte alltid önskvärd följd av den använda metoden, särskilt i en situation då budgetläget hindrar stora ökningar av biståndsanslagen. I budgetpropositionen utber sig också regeringen bemyndigande att för kommande år i vissa fall göra utfästelser som avser sjunkande bidrag eller landramar. Utskottet föreslår att regeringen ges ett sådant bemyndigande. Det kan samtidigt finnas skäl för regeringen att närmare överväga under vilka betingelser den angivna metoden bör kunna praktiseras i fortsättningen och huruvida den skulle kunna tillföra landprogrammeringen ökad flexibilitet utan att kravet på långsiktighet och förutsägbarhet överges. Därvid bör bl. a. för- och nackdelar med generella resp. selektiva sänkningar belysas. Även andra metoder att bättre samordna medelsanvisning och medelsförbrukning skulle kunna övervägas i sammanhanget. Detta bör ges regeringen till känna.

Med hänvisning till det ovan anförda avstyrks yrkande I i motion 534, motion 765 och yrkande I i motion 966 i vad avser landprogrammering och projektbistånd.

Enskilda organisationer

Bistånd genom enskilda organisationer har fått en allt större betydelse under senare år. De statliga bidragen till deras verksamhet i u-länderna har ökat kraftigt, såväl över anslagsposten för enskilda organisationer som över posterna för katastrofbistånd och humanitärt bistånd. De föreliggande motionsyrkandena om höjningar av bidragen till de enskilda organisationerna och förslaget om inrättande av en särskild fond för stöd av frivilliga organisationer i u-länderna behandlas under rubriken Enskilda organisationer i detta betänkande.

Det bistånd som förmedlas av enskilda organisationer är ofta effektivt och flexibelt. Det kan ges en inriktning på bestämda ändamål som Sverige vill främja men som inte alltid lämpar sig för ett direkt regeringsbistånd. Inte sällan har de enskilda organisationerna en unik möjlighet att lämna humanitär hjälp, värna om mänskliga rättigheter och ge stöd åt en demokratisk utveckling. Det finns emellertid också klara gränser för omfånget i

de enskilda organisationernas biståndsverksamhet. Begränsningarna sammanhänger med organisationernas egen kapacitet och med SIDA:s kapacitet. En begränsning av utrikespolitisk karaktär kan ligga i att bistånd genom och till organisationer ligger utanför regeringsparternas direkta inflytande samtidigt som det uppfattas som en av den bidragsgivande staten stödd verksamhet. Det är bl. a. överväganden av detta slag som gör att direkta bidrag som regel inte lämnas till frivilliga organisationer i utländer utan att förmedling skall ske via en svensk systerorganisation, som bl. a. kan förväntas ha ett visst mått av kontroll över medlens användning. Undantaget från denna huvudregel är bidrag till kvinnoorganisationer i utländer.

Om bistånd genom enskilda organisationer skall förbli ett väsentligt inslag i Sveriges samarbete med utvecklingsländerna kan det enligt utskottets mening finnas anledning för regeringen att närmare överväga de nämnda kapacitetsfrågorna och i övrigt överväga vilka möjligheter och begränsningar som är för handen vid bistånd genom enskilda organisationer. Därvid bör det också vara möjligt att i huvudsak tillgodose det i motion 2200 framförda önskemålet om en utredning om kooperationens roll i biståndet.

Vad utskottet här anfört om de enskilda organisationerna bör riksdagen ge regeringen till känna.

Effektivitet och resultatvärdering

Effektiviteten i biståndet har fortlöpande uppmärksamrats i den allmänna debatten. Utskottet har vid flera tillfällen haft anledning återkomma till frågan och understrukit betydelsen av att biståndets effektivitet nogga prövas genom en fortgående utvärdering av projekt och program.

Som antyds i ett par av de föreliggande motionerna erbjuder utpräglat projektbistånd ibland utvärderingsfördelar ur teknisk synpunkt. Även de – ofta mindre omfattande – insatser som genomförs av enskilda organisationer har stundom en direkt verkan som gör dem lättare att utvärdera.

I motion 966 föreslås att befattningen som biståndsinspektör återinrättas. Systemet med en fristående biståndsinspektör prövades under ca två år. Erfarenheterna av befattningen har bl. a. visat att utvärdering av det omfattande statliga biståndssamarbetet måste ske med andra metoder och med större resurser än vad en enda befattningshavare kan erbjuda. Mot denna bakgrund har regeringen föreslagit att inspektörsfunktionen utbyts mot två utvärderartjänster, placerade inom avdelningen för internationellt utvecklingssamarbete på UD. De skall ha ett nära samarbete med SIDA och deras uppgift blir snarare att ge andra instanser uppdrag till utvärdering än att själva genomföra fristående inspektioner.

Utskottet finner regeringens förslag rimligt. En verklig utvärdering av biståndets effekter är en svår uppgift som kräver lagarbete. Ett enskilt projekts effektivitet kan i viss mening vara stor samtidigt som de långsik-

tiga och varaktiga effekterna av det är betydligt svårare att mäta. När det i motion 966 med rätta pekas på de svårigheter som möter utvecklings-samarbetet i vissa mottagarländer på grund av lokala politiska och institutionella förhållanden, belyser detta samtidigt att utvärdering av bistånd gärna för till en utvärdering av hela samhällens effektivitet.

Svårigheterna får emellertid inte innebära att kraven på effektivitet i biståndet blir mindre. Utskottet avstyrker yrkande 4 i motion 966 om biståndsinspektörtjänsten men instämmer i motionärernas synpunkt att höga krav måste ställas på biståndets resultat och förmåga att nå de fattiga befolkningsgrupper det är avsett för.

Svenska resurser i biståndet

Det svenska biståndet kan bli effektivare om svenska företag och organisationer i större utsträckning engageras i verksamheten, heter det i motion 966. Liknande synpunkter framförs i motionerna 534 och 1173. Samarbetet mellan biståndsorgan, forskning och näringsliv måste utvecklas och svensk produktion delvis anpassas efter den fattiga världens verkliga behov, anføres det i den sistnämnda motionen.

Utskottet delar synpunkten att svenska resurser och svenskt näringslivs produkter bör kunna vara naturliga och effektivt verkande inslag i ett svenskt bistånd. En utveckling i denna riktning har också skett under senare år. Utgångspunkten för Sveriges utvecklingssamarbete är emellertid u-ländernas egna behov, har det ofta påpekats av regering och riksdag. Denna utgångspunkt bör fortfarande vara avgörande för vårt biståndssamarbetes inriktning och innehåll. I betänkandet UU 1982/83: 20 uttryckte sig utskottet på följande sätt här om:

Samtidigt finner utskottet det angeläget att erinra om att ökat återflöde inte får betraktas som ett mål i sig. Det bör framför allt inte bli så att biståndsformerna och biståndets innehåll i förväg anpassas efter utsikterna till återflöde. När emellertid de svenska biståndsmyndigheterna med en mottagande part från biståndspolitiska utgångspunkter nått enighet om ett projekt eller program, bör det inte föreligga hinder för en strävan att utnyttja det svenska resursutbudet.

Utskottet anser att denna synpunkt alltjämt är gällande och avstyrker med hänvisning därtill ifrågavarande delar av yrkande 1 i motion 534 och yrkande 1 i motion 966. Frågan om bindning av biståndet – som berörs i motion 966 m. fl. motioner – behandlas på annan plats i detta betänkande.

Miljö- och markvård

Ett flertal motioner uppehåller sig vid miljö- och markvårdsfrågor. Huvuddelen av dessa behandlas under avsnittet Särskilda program eftersom de har nära samband med användningen av den anslagsposten.

Två motioner på detta område har emellertid sådan principiell innebörd att utskottet hänför dem till avsnittet om allmänna riktlinjer för utvecklingssamarbetet, nämligen motionerna 1552 och 1557.

I motion 1552 anförs bl. a. att utbredningen av olika typer av vegetationsbälten särskilt i Afrika förändrats påtagligt. Den tropiska regnskogen och den fuktiga savannen har minskat i areal och stäpp och öken i stället brett ut sig. Detta har medfört en omfattande jordförstöring som enligt motionärens mening sannolikt även bidragit till den ihållande torka som råder på flera håll i den tredje världen. I takt med att det tropiska skogsområdet minskar avtar också vattentranspirationen från dessa områden, vilket kan ha till följd att nederbörden i angränsande trakter minskar katastrofalt. Även grundvattennivån påverkas av vegetationsbältenas utseende och utbredning. Försiktighet bör därför iakttas vid brunnborrning i torra områden.

Ökad vikt bör enligt motionärens mening läggas vid bevarandet av skogstillgångarna, både i det svenska biståndet och i det internationella samarbetet.

I motionens yrkande 1 föreslås att regeringen skall verka för en internationell konvention på området och i yrkande 2 att regeringen tar initiativ i syfte att i internationell samverkan skapa en institution för forskning om vegetationens betydelse för klimatet. Utskottet har tolkat motionären så att det är inrättande av en ny internationell institution som åsyftas.

De återstående två yrkandena i motionen tar sikte på åtgärder inom det svenska utvecklingssamarbetet. SIDA bör ge ökad vikt åt skogsplantering och rehabilitering av vegetationen, heter det i yrkande 3, och i yrkande 4 begärs förslag om en utvecklingsplan för miljöfrågor i SIDA:s verksamhet.

I motion 1557 om återställande av skogstillgångarna i Afrika fästs uppmärksamheten på att skogsskövlingen bl. a. är en följd av behovet av brännved. Motionären föreslår ett särskilt program mot skogsskövlingen med åtgärder såsom ökade planteringsansträngningar, skydd av ungskogar, mobilisering av befolkningen, stimulanser i form av bl. a. äganderättsreformer, bättre användning av brännved genom effektivare spisar och satsning på inhemsk elkraft.

Vegetationen har självfallet avgörande betydelse för livsbetingelserna på vår jord. Utskottet delar uppfattningen att stora ansträngningar måste läggas ned på att hejda den pågående skogsskövlingen och vända utvecklingen mot ökad återväxt av skog och annan vegetation.

I motion 1552 berörs två delvis skilda frågor. Sambandet mellan skogsavverkning och den omfattande markförstörelsen är otvetydigt. Om marken läggs bar utsätts den för sol-, vind- och vattenerosion. I regnrika områden och då det rör sig om en begränsad avverkning sker i gynnsamma fall efter hand en naturlig återväxt. I torra områden går den naturliga återväxten mycket långsamt eller uteblir helt. Så utbreder sig öknen; ett av jordens allvarligaste miljöproblem.

Sambandet mellan skogsavverkning och klimatiska förändringar är inte lika klarlagt. Många forskare tycks hysa uppfattningen att det inte går att påvisa att den avverkning av tropiska skogar som hittills ägt rum skulle

vara en av orsakerna till den ihållande torkan på flera håll i världen. Å andra sidan har det inte heller visats att avverkningen skulle sakna betydelse.

Oavsett hur det förhåller sig med detta samband har en okontrollerad skogsavverkning sådana lokala följder att det framstår som mycket angeläget att vidta motåtgärder både nationellt och internationellt.

Någon internationell konvention till skydd för de tropiska skogarna och deras transpirationskapacitet finns inte. Det finns anledning anta att vissa berörda länder motsätter sig internationella ansträngningar att reglera skogsavverkningen. Inte heller finns det såvitt utskottet har sig bekant någon internationell institution som särskilt ägnar sig åt forskning om vegetationens inflytande på klimatet.

En omfattande forskning om långsiktiga klimatförändringar och de möjliga orsakerna till sådana äger emellertid rum i flera nationella institut. Av särskilt intresse är självfallet om människan själv påverkar klimatet genom sina handlingar.

FN:s miljöorgan UNEP följer nära forskningen om klimatets påverkan på de naturliga systemen och den internationella situationen på miljö- och markvårdsområdet. Inom FAO finns en särskild kommitté för tropiska skogar.

Internationella naturskyddsunionen, som är en sammanslutning av nationella myndigheter och naturskyddsföreningar, har antagit en World Conservation Strategy. Den är inte bindande men spelar genom sina riktlinjer en normgivande roll av vikt för bevarandet av naturtillgångarna i världen.

Av viss betydelse i sammanhangen är också 1983 års internationella avtal om tropiskt timmer, vilket med proposition 1983/84: 121 nyligen förelagts riksdagen för godkännande. Det är ett råvaruavtal vars syfte är att främja handeln med tropiskt timmer. Samtidigt är det emellertid ett mål för avtalet att bevara de tropiska skogarna och upprätthålla den ekologiska balansen i de berörda områdena. Medlemmarna av avtalet skall gemensamt finansiera projekt som bl. a. tar sikte på utveckling av naturskog och återplanteringsteknik.

Utskottet anser att fortsatta ansträngningar måste göras för att öka ländernas medvetande om skogens betydelse för miljön och livsbetingelserna på jorden. I det internationella samarbetet har organ som FAO och UNEP ett särskilt ansvar, inte minst för en bätte samordning av de insatser som redan görs.

Sambanden mellan vegetation, närmiljö och klimat är endast delvis kända. Ytterligare forskning på flera delområden är utan tvekan påkallad. Utskottet anser sig emellertid inte ha tillräckligt underlag för att föreslå en sådan särskild satsning på forskning om sambandet mellan vegetation och nederbördsklimat som upprättandet av en internationell institution på området skulle innebära. Ännu mindre synes det utskottet finnas förutsätt-

ningar för en internationell konvention på detta komplicerade och ännu omtvistade vetenskapliga fält.

Men hänsyn härtill avstyrks yrkandena 1 och 2 i motion 1552.

Skogsavverkning i u-länder förorsakas bl. a. av att människan för sin försörjning behöver brännved och mark för jordbruk och boskapsskötsel. Hotet mot världens skogar är till stor del en följd av ökat befolkningsstryck och fattigdom.

I det konkreta svenska utvecklingssamarbetet intar skogsvårdsfrågor numera en betydande plats. De hänger nära samman med miljö-, markvårds- och energibiståndet i allmänhet. Tonvikten vid miljöfrågor tar sig uttryck på olika plan i SIDA:s samarbete med mottagarländerna. För det första försöker SIDA definiera och beakta miljöaspekter vid utformningen av alla insatser. Exempel härpå är kravet på återplantering vid skogsavverkning vid skogsprojekten i Laos, Vietnam, Etiopien och Tanzania. För det andra kan alla projekt som är inriktade på landsbygdsutveckling sägas ha till syfte att bevara miljön. Det stora byskogsprojektet i Indien är ett specifikt exempel. För det tredje har SIDA under senare år igångsatt en rad särskilda miljö- och markvårdsprojekt. Dessa har bekostats med medel från anslagsposten Särskilda program eller, under perioden 1981/82–1982/83 med medel från anslagsposten för miljö, markvård och energi och avsett insatser utanför landramssamarbetet, bl. a. i Sahel-området.

SIDA räknar med en fortsatt kraftig satsning på skogsbevarande projekt inom landprogrammen och inom den ämnesinriktade verksamheten. Utskottet finner denna inriktning av SIDA:s verksamhet värd fortsatt betydande stöd. Inte minst bör omsorgen om miljön och människans grundläggande levnadsbetingelser vara ett viktigt inslag i dialogen med våra biståndsmottagarländer om det framtida samarbetet.

Med hänvisning till de strävanden som således pågår inom SIDA får utskottet anse syftet med yrkandena 3 och 4 i motion 1552 samt motion 1557 tillgodosett. Därmed torde yrkandena få anses besvarade.

Biståndsutredning

Utskottet har i det föregående behandlat de förslag och synpunkter på biståndets inriktning som framförts i motionerna 534, 966 och 1173. Utskottet är sammanfattningsvis av uppfattningen att de grundläggande principerna för Sveriges utvecklingssamarbete bör ligga fast och att dessa principer inte hindrat en fortgående anpassning av utvecklingssamarbetet till gjorda erfarenheter och nya behov. På ett par områden har utskottet föreslagit regeringen en partiell översyn i syfte att utröna möjligheterna till en ytterligare flexibilitet och handlingsfrihet i biståndet. Utskottet finner emellertid inte att tillräckligt klara och välgrundade motiv har framförts för att utskottet skulle vilja förorda en allmän parlamentarisk utredning om biståndets användning och inriktning. Förslaget i yrkande 2 i motion 1173 avstyrks därför.

Gynnsammare handelsvillkor för u-länder, socialklausul m. m.

I detta sammanhang behandlar utskottet också motion 965 som berör den internationella handelns betydelse för u-länderna. Motionärerna föreslår att Sverige tar initiativ till att försöka bryta det dödläge som inträtt i förhandlingarna om en ny ekonomisk världsordning. I detta syfte bör en arbetsgrupp få i uppgift av regeringen att utreda vilka handelshinder och andra regler det finns på världsmarknaden som försvårar en snabb industrialisering av u-länderna samt framlägga förslag om hur dessa hinder skall undanröjas.

Samtidigt kan det te sig oacceptabelt om u-ländernas industrialisering leder till en konkurrenskraft som delvis bygger på exploatering av arbetskraft. Det kan inte begäras att anställda i Sverige eller andra i-länder skall offra arbetstillfällen till förmån för en u-landsexport som kommit till stånd genom att de anställda har orimliga arbetsförhållanden, heter det i motionen. Arbetsgruppen bör därför utarbeta förslag till minimiregler när det gäller arbetsvillkor för anställda i de u-länder som vill komma i åtnjutande av gynnsammare handelsvillkor. I handelsavtal för u-länder bör ingå en s. k. socialklausul, anser motionärerna.

Utskottet delar de synpunkter som framförs i motionens första del om behovet av en ytterligare liberalisering av världshandeln till förmån bl. a. för u-länderna. Under den sjätte världshandelskonferensen UNCTAD VI i Belgrad sommaren 1983 gjorde Sverige och andra länder försök i denna riktning, tyvärr utan stor framgång. I ett niopunktsprogram har regeringen lagt fast de områden som den i första hand vill arbeta vidare med efter UNCTAD VI för att främja världshandeln och stödja u-länderna i deras ansträngningar.

Sverige stöder aktivt tankarna på en ny GATT-runda och anser att en sådan inte minst måste komma att sysselsätta sig med u-ländernas handelsproblem. Regeringen har en god kännedom om existensen av kvarvarande handelshinder och u-ländernas önskemål därvidlag. Ett visst förberedelsearbete har redan inletts. Något behov av en ytterligare arbetsgrupp för att studera hinder för u-landshandel synes därför inte föreligga f. n. För den händelse en ny GATT-förhandling blir beslutad utgår utskottet från att regeringen kommer att noga bereda de frågor som kan förväntas ingå i den.

Sveriges egen marknad är relativt öppen för u-länderna. Upp emot 85 % av vår u-landsimport är tullfri. Vissa restriktioner upprätthålls, huvudsakligen på textil- och jordbruksområdet.

Frågan om en socialklausul har under lång tid nära följts av regeringen. En socialklausul i internationella handelsavtal skulle ge möjlighet att ingripa mot import som förorsakar skada i importlandet och som samtidigt bygger på oacceptabla arbetsförhållanden i tillverkningslandet. U-ländernas inställning till dessa tankar har från början varit mycket negativ. De har betraktat i-ländernas försök som förtäckt protektionism. Under de år 1979 avslutade GATT-förhandlingarna (Tokyo-rundan) gjordes ansträng-

ningar att anpassa GATT:s allmänna skyddsklausul så att den skulle bli tillämpbar i här åsyftade fall, men någon framgång nåddes inte. Ett kanske naturligare forum för arbetsmiljöfrågor av detta slag är ILO. Inom detta organ bedrivs sedan en tid ett arbete på att utforma s. k. Minimum Labor Standards, vars syfte, liksom socialklausulen, är att främja arbetsvillkor bl. a. i u-länder.

Den svenska regeringen fortsätter arbetet på att finna möjliga framkomstvägar. Utrikeshandelsministern tillsatte i maj 1983 en arbetsgrupp för att utreda förutsättningarna för att i internationella handelsavtal eller på annat sätt införa regler om minimistandard för de anställdas arbetsvillkor. Gruppen förväntas lägga fram en rapport senare under året.

Med det anförda torde motion 965 få anses besvarad.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 534, yrkande 1, motion 1983/84: 966, yrkande 1, och motion 1983/84: 1171 i vad avser mänskliga rättigheter och avbrytande av bistånd m. m. som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført angående demokratimålet m. m., res. 5 (m)
res. 6 (c)
res. 7 (fp)
s. y. 1 (vpk)
2. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 765, motion 1983/84: 534, yrkande 1, motion 1983/84: 966, yrkande 1, de två sistnämnda i vad avser landprogrammering och med anledning av motion 1983/84: 1173 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført om landprogrammering, res. 8 (m, c, fp)
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført om enskilda organisationer, res. 9 (m, c, fp)
4. att riksdagen avslår motion 1983/84: 966, yrkande 4, om att återinrätta befattningen som biståndsinspektör, res. 10 (m, fp)
5. att riksdagen avslår motion 1983/84: 534, yrkande 1, motion 1983/84: 966, yrkande 1, samt motion 1983/84: 1173 i motsvarande del, i vad avser användning av svenska resurser i biståndet, res. 11 (m, c, fp)
6. att riksdagen avslår motion 1983/84: 1552, yrkandena 1 och 2, angående en internationell konvention om skogsvård m. m., s. y. 2 (m)
7. att riksdagen förklarar motion 1983/84: 1552, yrkandena 3 och 4, samt motion 1983/84: 1557 besvarade med vad utskottet anført om miljövärd i biståndet,
8. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 1173, yrkande 2, och med anledning av motion 1983/84: 534 och motion 1983/84: 966 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført angående en biståndsutredning, res. 12 (m, c, fp)
9. att riksdagen förklarar motion 1983/84: 965 besvarad med vad utskottet anført om en socialklausul m. m.,
10. att riksdagen i övrigt godkänner de riktlinjer för det internationella utvecklingssamarbetet som förordas under rubriken Prioriteringar i Sveriges bistånd i budgetpropositionen.

3 Bidrag till internationella biståndsprogram (C 1)

Proposition 1983/84: 100 (s. 56–68)

1982/83 Utgift	1 528 473 501	Reservation	2 449 674 335
1982/83 Anslag	1 807 000 000		
1983/84 Förslag	1 938 000 000		

Sverige har traditionellt tillhört de multilaterala organens stora bidragsgivare. I flera av organen uppgår våra bidrag till en betydande andel av de totala resurserna även om dessa andelar minskat under senare år som en följd av en långsammare ökning av de svenska bidragen och utvecklingen av dollarkursen. Under det kommande året är utrymmet för ytterligare bidragsökningar mycket litet på grund av den begränsade totala medelsramen. Regeringen anser emellertid att det multilaterala biståndet, mot bakgrund av de skäl regeringen tidigare angivit, utgör ett viktigt element i det svenska biståndet.

En multilateral andel av det svenska biståndet, som väsentligt understiger det traditionella riktmärket på en tredjedel av biståndet, skulle försvaga vårt stöd för de internationella organisationerna och deras arbete till stöd för u-ländernas utvecklingsansträngningar. På sikt bör vi tillvarata våra möjligheter att öka vårt stöd till de viktigaste multilaterala biståndsorganisationerna. Detta skall ske på grundval av en förstärkt utvärdering av dessa organisationers verksamhet och inriktning.

Multilateralt bistånd 1983/84 och 1984/85 fördelat på organisationer (milj. kr.)

	Anslag	Förslag	Förändring
<i>FN:s operativa verksamhet</i>			
FN:s utvecklingsprogram (UNDP)	410,0	410,0	0
varav			
– ordinarie bidrag	360,0	360,0	0
– UNDP:s verksamhet i de minst utvecklade länderna	50,0	50,0	0
FN:s kapitalutvecklingsfond	32,0	32,0	0
FN:s befolkningsfond (UNFPA)	48,0	48,0	0
FN:s barnfond (UNICEF)	140,0	140,0	0
	630,0	630,0	0
<i>Internationella finansieringsorgan</i>			
Internationella utvecklingsfonden (IDA)	499,1	499,1	0
Afrikanska utvecklingsfonden (AfDF)	104,9	104,9	0
Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB)	14,5	–	–14,5
Asiatiska utvecklingsfonden (AsDF)	63,1	63,1	0
Internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD)	50,0	50,0	0
	731,6	717,1	–14,5

Multilateralt bistånd 1983/84 och 1984/85 fördelat på organisationer (milj. kr.)

	Anslag	Förslag	Förändring
<i>Internationellt livsmedelsbistånd</i>			
Världslivsmedelsprogrammet (WFP)	81,0	81,0	0
1980 års konvention om livsmedelshjälp (FAC)	63,0	81,0	+ 18,0
Internationella beredskapslagret av livsmedel för katastrofinsatser (IEFR)	88,0	108,0	+ 20,0
	232,0	270,0	+ 38,0
<i>Övriga organisationer</i>			
FN:s hjälpprogram för Palestina-flyktingar (UNRWA)	55,0	55,0	0
FN:s flyktingkommissarie (UNHCR)	60,0	60,0	0
Internationella federationen för familjeplanering (IPPF)	60,0	60,0	0
UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum (ITC)	10,0	10,0	0
Importkontoret för u-landsprodukter (IMPOD)	5,5	6,0	+ 0,5
Gemensamma fonden	1,0		- 1,0
	191,5	191,0	- 0,5
<i>Övriga multilaterala bidrag</i>	89,5	129,9	+ 40,4
Totalt	1 874,6	1 938,0	+ 63,4

FN:s utvecklingsprogram (UNDP), kapitalutvecklingsfond (UNCDF) och befolkningsfond (UNFPA)

Budgetåret 1983/84 490 000 000

Budgetåret 1984/85 490 000 000

varav

Ordinarie bidrag till UNDP 360 000 000

Bidrag till UNDP:s verksamhet i de

minst utvecklade u-länderna 50 000 000

Kapitalutvecklingsfonden (UNCDF) 32 000 000

Befolkningsfonden (UNFPA) 48 000 000

Sverige har till *FN:s utvecklingsprogram (UNDP)* för budgetåren 1984/85 och 1985/86 utfäst ett bidrag om 360 milj. kr. per år samt, med förbehåll för riksdagens godkännande, ett lika stort bidrag för budgetåret 1986/87.

UNDP spelar också en viktig roll i uppföljningen av *FN:s konferens om de minst utvecklade länderna* som hölls i Paris 1981. Genom sin särskilda verksamhet i dessa länder kan UNDP bidra till att få till stånd och samordna biståndsflöden till de minst utvecklade länderna. Verksamheten finansierar också biståndsinsatser utöver ordinarie anslag inom UNDP för dessa länder. Sverige har utfäst att under de tre budgetåren 1982/83–1984/85 öka sitt bidrag till UNDP:s särskilda verksamhet i dessa länder med 15 milj. kr. till 50 milj. kr. per år. För budgetåret 1985/86 har utfästs ett bidrag om 35 milj. kr.

FN:s kapitalutvecklingsfond (UNCDF) ger finansiellt och tekniskt bistånd till de minst utvecklade länderna. Efter en omorganisation har nu

fonden möjlighet att långsiktigt planera verksamheten och öka genomförandetakten. Sverige har utfäst ett bidrag på 32 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1984/85–1985/86.

FN:s befolkningsfond (UNFPA) är den centrala finansieringskällan inom FN-systemet för bistånd på befolkningsområdet.

Sverige har utfäst ett bidrag till UNFPA om 48 milj. kr. per år budgetåren 1984/85–1985/86.

UNICEF

Sverige har för budgetåren 1984/85–1985/86 utfäst ett bidrag till UNICEF på 140 milj. kr. per år. Med förbehåll för riksdagens godkännande har ett lika stort bidrag utfästs för budgetåret 1986/87.

Regionala utvecklingsbanker

Budgetåret 1983/84	182 410 975
--------------------	-------------

Budgetåret 1984/85	167 910 975
--------------------	-------------

varav

Afrikanska utvecklingsfonden	104 855 800
------------------------------	-------------

Asiatiska utvecklingsfonden	63 055 175
-----------------------------	------------

Den *Afrikanska utvecklingsfonden (A/DF)* tillförs under åren 1982–1984 närmare 1 060 miljoner dollar inom ramen för den tredje påfyllnaden. Utlåningen bibehålls därigenom i reala termer i stort sett oförändrad. Sveriges andel av påfyllnaden är 5,46 % eller 329 711 600 kr. Av detta belopp har 224 855 800 kr. inbetalats. För den tredje och sista inbetalningen är medelsbehovet 104 855 800 kr. för budgetåret 1984/85.

Förhandlingarna om en fjärde påfyllnad påbörjades i december 1983.

Enligt beslut 1982 skall *Asiatiska utvecklingsfonden (AsDF)* under fyraårsperioden 1983–1986 tillföras 3,2 miljarder dollar. Påfyllnaden beräknas innebära att utlåningen i reala termer förblir oförändrad jämfört med den andra påfyllnadsperioden. Efter godkännande av riksdagen utfäste Sverige 1982 ett totalt bidrag på 252 220 700 kr. vilket motsvarar 1,37 % av påfyllnaden. Den första inbetalningen gjordes i oktober 1983.

För den andra inbetalningen som skall verkställas budgetåret 1984/85 är medelsbehovet 63 055 175 kr.

Internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD)

IFAD:s första påfyllnad uppgår till 1,1 miljarder dollar och omfattar åren 1981–1983. Den trädde i kraft i juni 1982. Främst på grund av att inbetalningen av USA:s bidrag till denna påfyllnad försenats, har förhandlingarna om en ny påfyllnad fr. o. m. 1984 starkt fördröjts. Dessa förhandlingar torde dessutom komma att försvåras av diskussioner om fördelningen av bidragen emellan OECD-länderna och OPEC-länderna. Det kan därför bli nödvändigt att, som tidigare för IDA, göra ett övergångsarrangemang för 1984 för att säkerställa IFAD:s verksamhet under detta år i avvaktan på att en överenskommelse för en längre period kan slutas.

Ett belopp på 50 milj. kr. har avsatts budgetåret 1983/84 för Sveriges deltagande i IFAD:s andra påfyllnad. Ett lika stort belopp beräknas för budgetåret 1984/85. Dessa belopp kan användas för Sveriges deltagande i ett övergångsarrangemang eller som bidrag till en påfyllnad för en längre tidsperiod.

Internationellt livsmedelsbistånd

Budgetåret 1983/84	232 000 000
Budgetåret 1984/85	270 000 000

varav

Världslivsmedelsprogrammet (WFP)	81 000 000
Bidrag enligt 1980 års konvention om livsmedelshjälp (FAC)	81 000 000
Internationella beredskapslagret av livsmedel för katastrofinsatser (IEFR)	108 000 000

WFP:s bidragsmål för perioden 1983–1984 är 1 200 miljoner dollar och för nästa tvåårsperiod 1 350 miljoner dollar. Sverige har, med förbehåll för riksdagens godkännande, utfäst 78 milj. kr. årligen för budgetåren 1983/84–1984/85. Två tredjedelar av bidraget är bundet till upphandling i Sverige.

Mottagarländerna skall normalt svara för kostnaderna för transportfordon, enkla jordbruksredskap, köksutrustning m. m. Detta kan inte finansieras över WFP:s reguljära resurser för den händelse att mottagarlandet inte kan svara för dessa kostnader. I sådana fall måste WFP förlita sig på särskilda bidrag.

Regeringen föreslår att ett separat kontantbidrag om 3 milj. kr. till WFP för sådana särskilda kostnader lämnas också 1984/85.

Samtliga länders åtaganden enligt *1980 års konvention om livsmedelshjälp (FAC)* uppgår till 7,6 miljoner ton spannmål årligen. Konventionen förlängdes 1983 med tre år t. o. m. den 30 juni 1986.

Det svenska bidraget kanaliseras genom WFP och består av 40 000 ton vete, som levereras i form av mjöl. För täckande av frakt- och administrationskostnader får WFP ett särskilt bidrag.

Regeringen föreslår ett bidrag för budgetåret 1984/85 på 81 milj. kr.

Sverige har årligen under den treårsperiod som går ut 1983/84 hållit 40 000 ton svenskt vete samt 1 250 ton vegetabilisk olja i beredskap för akuta nödhjälpsinsatser. Det svenska *katastroflagret* utgör en del av IEFR, som enligt FN:s rekommendationer skall uppgå till minst 500 000 ton spannmål. Vid en bidragskonferens i början av 1984 kommer Sverige att, med förbehåll för riksdagens godkännande, utfästa oförändrade kvantiteter livsmedel till beredskapslagret.

Sveriges bidrag ställs i huvudsak till WFP:s förfogande. Sverige lämnar även WFP ersättning för uppkomna fraktkostnader.

För budgetåret 1984/85 beräknas ett medelsbehov på sammanlagt 108 milj. kr. inkl. lagring och frakt, för nödvändig påfyllnad av det svenska lagret med 40 000 ton vete och 1 250 ton vegetabilisk olja.

Sveriges åtaganden inom livsmedelsbiståndet är delvis kvantitativa, varför den exakta kostnaden inkl. frakt är svår att förutsäga. Eventuella extra medelsbehov bör bestridas från anslagsposten Övriga multilaterala bidrag.

Övriga organisationer

Budgetåret 1983/84	191 500 000
Budgetåret 1984/85	190 972 000

varav

FN:s hjälpprogram för Palestina-flyktingar (UNRWA)	55 000 000
FN:s flyktingkommissarie (UNHCR)	60 000 000
Internationella federationen för familjeplanering (IPPF)	60 000 000
UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum (ITC)	10 000 000
Importkontoret för u-landsprodukter (IMPOD)	5 972 000

Övriga multilaterala bidrag

Budgetåret 1983/84	22 009 025
Budgetåret 1984/85	129 900 000

Anslagsposten Övriga multilaterala bidrag används för bidrag till en rad olika organisationer. Den är också en reserv i den multilaterala budgeten.

Under budgetåret 1984/85 finns behov av medel för att finansiera bl. a. följande insatser.

Sverige har utfäst sig att finansiera en tredjedel av driftkostnaderna – dock högst 1 miljon dollar per år – för det internationella sjöfartsuniversitetet i Malmö, som skall drivas i regi av den internationella sjöfartsorganisationen (IMO). Medelsbehovet för 1984/85 beräknas till 7,8 milj. kr.

Liksom under tidigare år bör också vissa andra mindre multilaterala bidrag belasta denna anslagspost. Som exempel kan nämnas Röda korsets internationella kommitté, FN:s utbildnings- och forskningsinstitut (UNITAR), FN:s center för transnationella företag (UNCTC), FN:s boende- och bebyggelsecenter (HABITAT), FN-universitetet och FN:s kvinnofond. FN:s narkotikafond får även bidrag från denna anslagspost. En utvärdering av fondens verksamhet har visat att denna ligger i linje med riktlinjerna för svensk biståndspolitik. Från anslagsposten bör också eventuellt ytterligare stöd till det internationella handikappprogrammet bekostas.

Regeringen beräknar att ca 20 milj. kr. behövs för bidrag till dessa mindre fonder och organisationer. Dessa bidrag har stor betydelse för den

internationella uppfattningen om Sveriges inställning till u-landsstödet inriktning och synen på nord-syd-relationerna.

Regeringen har också beräknat sammanlagt 26 milj. kr. för extrabidrag till UNDP och UNICEF under 1984.

Regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för multilateralt utvecklingssamarbete som förordats i propositionen,
2. godkänna de gjorda utfästelser som angivits i propositionen,
3. bemyndiga regeringen att göra de utfästelser och åtaganden som härutöver har föreslagits i propositionen,
4. till *Bidrag till internationella biståndsprogram* för budgetåret 1984/85 anvisa ett reservationsanslag av 1 938 000 000 kr.

Proposition 1983/84: 154 (s. 3–8)

Tilläggspropositionens förslag till fördelning av ytterligare 150 milj. kr. på anslagsposter inom anslaget C 1 framgår av tabellen på s. 10.

Sveriges deltagande i den sjunde påfyllnaden av internationella utvecklingsfondens resurser (IDA) och i ett specialarrangemang för IDA

I budgetpropositionen har regeringen för budgetåret 1984/85 beräknat bidraget till internationella utvecklingsfonden med samma bidrag som utgår under innevarande budgetår, dvs. 499 080 000 kr. Härutöver har i propositionen föreslagits att ytterligare medel för IDA reserveras under anslagsposten Övriga multilaterala bidrag. När budgetpropositionen framlades pågick internationella förhandlingar om bidragen till IDA för de närmaste åren. Dessa förhandlingar har nu i stort sett avslutats.

Förhandlingarna om den sjunde påfyllnaden av IDA, som inleddes i november 1982, avslutades i januari 1984. IDA-ledningen hade föreslagit att bidragsmålet för treårsperioden 1984/85–1986/87 skulle vara minst 16 miljarder dollar. Denna nivå skulle i stort sett ha inneburit att realvärdet av IDA:s resurser skulle ha kunnat bibehållas på den sjätte påfyllnadens nivå.

USA intog från förhandlingarnas början en mycket återhållsam attityd och markerade att USA endast avsåg bidra med 750 miljoner dollar per år och högst 25 % jämfört med 27 % av 12 miljarder dollar i IDA 6. Detta skulle med i övrigt oförändrad bidragsfördelning mellan givarländerna innebära 9 miljarder dollar. Ett stort antal givarländer var från början beredda att stödja en påfyllnad om 16 miljarder dollar men ändrade sig under förhandlingarnas gång till 12 miljarder dollar bl. a. i syfte att förmå USA att godta detta som en rimlig kompromiss. USA:s position påverkades emellertid inte och trots samtliga övriga givarländers stöd för en påfyllnad om 12 miljarder dollar, blev slutresultatet en sjunde påfyllnad om endast 9 miljarder dollar. Härtill kommer att 3 % av det nämnda påfyllnadsbeloppet t. v. är ofördelat.

Denna nivå ansågs både av IDA-ledningen och flertalet givarländer som helt otillräcklig med hänsyn till de fattigare u-ländernas behov av IDA-resurser och kommer enligt IDA-ledningen att orsaka allvarliga problem.

Som redovisades i budgetpropositionen framhöll Sverige under förhandlingarna att den svenska andelen i IDA 6, som var 3 %, inte kunde upprätthållas i IDA 7. Sveriges andel i förhållande till BNI är högre än de flesta andra givarländer och en viss minskning av den svenska andelen var därför enligt svensk mening befogad.

En uppgörelse har som framgår av det föregående nåtts om bidrag till fonden för den närmaste treårsperioden genom den sjunde påfyllnaden. Regeringen har med förbehåll för riksdagens godkännande utfäst ett svenskt bidrag på 1 617 milj. kr. för perioden 1984/85–1986/87. I överensstämmelse med IDA-reglerna för betalning av medel till IDA avses utbetalningen av bidraget göras med lika stora belopp under budgetåren 1984/85–1987/88. Den första utbetalningen skall verkställas under budgetåret 1984/85. Medel härför har begärts i budgetpropositionen under anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram. Som en följd av att det svenska bidraget betalas ut under en fyraårsperiod bör en reserv i storleksordningen 200–300 milj. kr. byggas upp att hållas i beredskap för budgetåret 1987/88, då en åttonde påfyllnad kan förväntas träda i kraft. Därigenom kan en kraftig anslagshöjning vid övergången undvikas.

Ikraftträdande kan inte ske förrän USA notifierat IDA om sin avsikt att bidra, dvs. tidigast den 1 oktober 1984 då det amerikanska budgetåret börjar. För att ge IDA möjlighet att utfästa nya krediter redan från den 1 juli 1984, då IDA 6-resurserna har uttömts, kan övriga givarländer lämna s. k. förhandsutfästelser.

I syfte att förbättra IDA:s resurssituation överenskomms också vid det avslutande IDA 7-mötet att ansträngningarna skulle fortsätta att mobilisera ytterligare resurser till IDA under de närmaste månaderna. IDA-ledningen fick därför mandat att utreda förutsättningen för ett specialarrangemang för att utöka den fastställda påfyllnadsnivån för perioden 1984/85–1986/87 med sikte på ett totalt resursbelopp på 12 miljarder dollar. Då emellertid USA inte kan förutses medverka bortfaller 25 % varför ökningen maximalt torde uppgå till 2,25 miljarder dollar. Arrangemanget avses vara av multilateral karaktär och baseras på ett brett deltagande av givarländerna. Diskussionerna om ett specialarrangemang skall avslutas före den 1 juli 1984.

Sverige uttryckte under förhandlingarna stöd för ett specialarrangemang med deltagande av övriga givarländer inkl. de stora bidragsgivarna. Samtidigt markerades att den andel som Sverige godtog i den sjunde påfyllnaden sannolikt inte skulle kunna upprätthållas i ett sådant tillägsarrangemang.

Sverige bör enligt proposition 1983/84: 154 kunna lämna ett extra bidrag till IDA för påfyllnadsperioden 1984/85–1986/87 med högst 700 milj. kr. fördelat på budgetåren 1984/85–1987/88. Beloppet bör fördelas dels på

grundöverenskommelsen, dels på det eventuella specialarrangemanget eller annan form för tilläggsbidrag. Under ovan angivna förutsättningar skulle Sveriges andel uppgå till ca 2,5%.

Sverige bör också i likhet med ett antal andra bidragsgivande länder vara berett att lämna en förhandsutfästelse rörande det svenska bidraget.

Afrikanska utvecklingsfonden

Stora delar av Afrika befinner sig f. n. i en ytterst svår ekonomisk och försörjningsmässig kris. En varaktig lösning av krisen förutsätter att åtgärder vidtas för att öka livsmedelsproduktionen, underhålla och återställa ländernas industriella produktionskapacitet och bygga ut deras infrastruktur. Likaså måste de mänskliga resurserna tas till vara genom insatser på hälsovårds- och utbildningsområdena. Afrikanska utvecklingsfonden prioriterar dessa sektorer. Fonden, vars fjärde påfyllnad är förestående, förtjänar ett fortsatt starkt stöd från svensk sida. Ett sådant stöd utgör ett naturligt led i den svenska Afrikapolitiken.

Som redovisats i budgetpropositionen har förhandlingarna om den fjärde påfyllnaden av fonden nyligen inletts. Målsättningen är att bevara realvärdet av fondens resurser för fortsatt utlåning. Detta kommer att ställa stora krav på Sveriges nedverkan. Den svenska andelen, som f. n. uppgår till 5,46%, är hög. Det bör undvikas att andelen sjunker i en omfattning som skulle väcka uppmärksamhet och kunde påverka andra länders vilja att tillskjuta medel. I avvaktan på att påfyllnadsförhandlingarna slutförs bör 30 milj. kr. avsättas för Sveriges medverkan i den kommande påfyllnaden.

FN:s utvecklingsprogram

FN:s utvecklingsprogram (UNDP) har under senare år fått se sina resurser stagnera på ett sätt som får allvarliga återverkningar på biståndsgivningen och som kan äventyra UNDP:s roll i FN-systemet. Sveriges bidragsandel har sjunkit kraftigt sedan några år tillbaka. Regeringen föreslår att UNDP ges ett engångsbidrag om 20 milj. kr. att användas för UNDP:s verksamhet i de minst utvecklade länderna. Bidraget skall ses som ett extrabidrag som inte prejudicerar Sveriges kommande bidragsandel.

UNICEF

Sveriges allmänna bidrag till UNICEF har inte ökat i takt med kostnadsutvecklingen för organisationen. Regeringen anser att ett engångsbidrag om 20 milj. kr. bör lämnas till UNICEF för att stärka dess kapacitet att bekämpa barnadödlighet och undernäring i u-länderna. Bidraget skall ses som ett extrabidrag som inte prejudicerar Sveriges kommande bidragsandel.

Regeringen erinrar om att den i budgetpropositionen under anslagsposten Övriga multilaterala bidrag beräknat sammanlagt 26 milj. kr. för extra-

bidrag till UNDP och UNICEF. De bidrag som föreslagits i det föregående bör lämnas utöver de i budgetpropositionen beräknade extrabidragen.

Regeringen föreslår i tilläggspropositionen 1983/84: 154 riksdagen att i vad avser multilateralt utvecklingssamarbete

1. godkänna utfästelsen att Sverige skall bidra till den sjunde påfyllnaden av IDA:s resurser med 1 617 060 000 kr. för påfyllnadsperioden 1984/85–1986/87 med utbetalning i lika stora belopp under budgetåren 1984/85–1987/88, dvs. med 404 265 000 kr./år,

2. godkänna att Sverige därutöver lämnar ett bidrag till IDA med högst 700 000 000 kr. för påfyllnadsperioden 1984/85–1986/87 med utbetalning i lika stora belopp budgetåren 1984/85–1987/88, dvs. med högst 175 000 000 kr./år.

3. godkänna att Sverige lämnar en förhandsutfästelse om ovan angivna bidrag till IDA,

4. till anslaget C 1. *Internationella biståndsprogram* för budgetåret 1984/85 anvisa ett reservationsanslag av 150 000 000 kr. utöver i budgetpropositionen föreslaget anslag,

5. godkänna de riktlinjer och den bidragsfördelning för internationellt utvecklingssamarbete som förordas i proposition 1983/84: 154.

Motioner

(med anledning av prop. 1983/84:100)

I motion 1983/84: 534 av Jan-Erik Wikström (fp), yrkande 3, hemställs

3. att riksdagen godkänner det förslag till medelsfördelning av ytterligare 450 milj. kr. som redovisas i motionen (dvs. till UNDP 30 milj. kr., UNICEF 40 milj. kr., WFP 30 milj. kr., UNRWA 35 milj. kr., UNHCR 30 milj. kr. och IDA 65 milj. kr.).

I motion 1983/84: 895 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) hemställs

att riksdagen hemställer hos regeringen att denna i Förenta nationerna framlägger förslag om ett internationellt år mot narkotikan.

I motion 1983/84: 967 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkande 3, hemställs

3. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag innebärande att Sverige lämnar Världsbanksgruppen.

(med anledning av prop. 1983/84: 154)

I motion 1983/84: 2775 av Carl Bildt m. fl. (m) hemställs

1. att riksdagen bifaller regeringens förslag i proposition 1983/84: 154 punkterna 1, 2 och 3 samt avslår punkt 4, 5 och 6.

2. att riksdagen beslutar att anslaget till UNICEF uppräknas med 20 milj. kr. till 160 milj. kr. att finansieras med ointecknade reservationsmedel på anslaget C 1.

I motion 1983/84: 2776 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkande 3, föreslås
3. att riksdagen beslutar höja bidraget till UNICEF för nästa budgetår med 20 milj. kr.

Utskottet

Regeringen föreslår i budgetpropositionen i huvudsak oförändrade bidrag till de multilaterala organen, i enlighet med tidigare gjorda utfästelser. Av tilläggspropositionens påslag föreslås hälften eller 150 milj. kr. gå till multilateralt biståndssamarbete. Därav är 80 milj. kr. avsedda för IDA:s sjunde påfyllnad och det specialarrangemang i anslutning till påfyllnaden som närmare beskrivs i propositionen. Tillägg föreslås också för Afrikanska utvecklingsfonden med 30 milj. kr., UNDP:s verksamhet i de minst utvecklade länderna med 20 milj. kr. och UNICEF med 20 milj. kr.

I yrkande 3 i motion 2776 föreslås en höjning av bidraget till UNICEF med 20 milj. kr. Motionärerna vill finansiera påslaget till UNICEF dels genom medel från anslagsposten Särskilda program, dels genom att avstå från ett tidigare framfört yrkande om höjning av SIDA:s myndighetsanslag. Yrkandet sammanfaller med förslaget i tilläggspropositionen och får därför anses besvarat.

En höjning av bidraget till UNICEF tillstyrks också i motion 2775, yrkande 2. Motionärerna önskar emellertid att höjningen skall finansieras genom att oin-tecknade reservationsmedel från föregående budgetår utnyttjas. Utskottet finner inte en sådan finansiering motiverad och avstyrker därför yrkande 2 i motion 2775.

I motion 534 yrkas ytterligare bidrag till Världslivsmedelsprogrammet (WFP) med 30 milj. kr., FN:s hjälpprogram för Palestinaflyktingar (UNRWA) med 35 milj. kr., FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) med 30 milj. kr., UNDP med 30 milj. kr., UNICEF med 40 milj. kr. och IDA med 60 milj. kr. utöver budgetpropositionens förslag. Motionärerna tillstyrker inte den av regeringen föreslagna avsättningen till Afrikanska utvecklingsfonden. Sverige är en stor bidragsgivare till de internationella organisationerna, låt vara att våra tidigare höga bidragsandelar i senare års budgetsituation inte kunnat upprätthållas. Enligt utskottets mening är det betydelsefullt för bilden av Sverige i FN att vårt stöd till internationell biståndsverksamhet kan förbli väsentligt.

Av de extra biståndsmedel regeringen föreslår i proposition 154 går hälften till multilaterala organ. Därmed ökar den multilaterala andelen av vårt bistånd något. Vid sidan av IDA går påslagen till de två FN-organ som särskilt uppmärksammar de fattigaste och mest utsatta gruppernas situation, nämligen UNICEF och UNDP samt till Afrikanska utvecklingsfonden, såsom ett led i det svenska stödet till denna särskilt drabbade världsdelen.

Utskottet finner den av regeringen föreslagna fördelningen rimlig och avstyrker därför återstående del av yrkande 3 i motion 534.

Utskottet förordar att den sjunde påfyllnaden av IDA:s resurser godkänns på det sätt som föreslås i proposition 154 och att regeringen därutöver bemyndigas lämna ett extra bidrag i enlighet med propositionens förslag.

I motion 2775 yrkas bifall till regeringens förslag att Sverige skall delta i sjunde påfyllnaden och lämna ett extra bidrag. Utskottet föreslår att motionen i detta hänseende anses besvarad. Motionärerna anser emellertid inte att en särskild reserv om 200–300 milj. kr. behöver byggas upp inför IDA:s åttonde påfyllnad. Eftersom den sjunde påfyllnaden inkl. extrabidraget enligt motionärernas mening kan rymmas inom de anslag som föreslås redan i budgetpropositionen anser motionärerna därmed det extra påslag om 80 milj. kr. som upptas i tilläggspropositionen vara obehövligt.

Utskottet delar inte denna uppfattning. IDA-påfyllnaden sker över en treårsperiod. I enlighet med IDA-reglerna kan emellertid inbetalningsperioden utsträckas över fyra år, varigenom de årliga utbetalningarna blir lägre. Sverige avser som framgår av propositionen utnyttja denna möjlighet. En följd härav blir emellertid att övergången mellan IDA 7 och IDA 8 kan komma att innebära en kraftig ökning av budgetbelastningen. Den föreslagna reserven har till syfte att minska budgetbelastningen när åttonde påfyllnadsperioden inleds.

Utskottet finner metoden ändamålsenlig, även om den medför att vissa reservationer kommer att byggas upp under C 1-anslaget de närmaste åren. Utskottet avstyrker följaktligen yrkande 1 i motion 2775 i ifrågavarande del.

I motion 967, yrkande 3, föreslås att Sverige skall lämna Världsbanksgruppen.

Riksdagen har flera gånger tidigare behandlat liknande motionsyrkanden. Dessa har avslagits med hänvisning till att Världsbanken och IDA spelar stor roll för finansieringen av projekt, inte minst i de sämre ställda u-länderna. Om stödet för Världsbanken minskar blir u-länderna i ökande utsträckning hänvisade till den privata kapitalmarknaden, anfördes det i bl. a. UU 1980/81: 14.

Utskottet anser alltså att Världsbanksgruppen har en viktig funktion att fylla i utvecklingssamarbetet och avstyrker därför yrkandet om ett svenskt utträde ur banken.

I samband med behandlingen av det multilaterala utvecklingssamarbetet behandlar utskottet också motion 895 i vilken föreslås att regeringen i FN lägger fram förslag om ett internationellt år mot narkotikan. Även ett sådant förslag har utskottet haft anledning uttala sig om flera gånger tidigare, senast i UU 1982/83: 20. Utskottet anförde däri att antalet år och årtionden i FN:s regi under senare år blivit så stort att det fanns risk för att de förlorar i genomslagskraft. Därtill kom att det internationella gensvaret

för ett år av detta slag visat sig vara mycket svagt inom FN:s narkotika-kommission.

Utskottet ser ingen anledning att frånga den bedömning som gjorts tidigare och avstyrker därför motion 895.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen godkänner de riktlinjer för multilateralt utvecklingssamarbete som förordas i proposition 1983/84: 100, bil. 5, och proposition 1983/84: 154,
2. att riksdagen godkänner de gjorda utfästelser som angivits i proposition 1983/84: 100, bil. 5 under avsnittet C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram,
3. att riksdagen godkänner utfästelsen att Sverige skall bidra till den sjunde påfyllnaden av IDA:s resurser med 1 617 060 000 kr. för påfyllnadssperioden 1984/85–1986/87 med utbetalning i lika stora belopp under budgetåren 1984/85–1987/88, dvs. med 404 265 000 kr./år,
4. att riksdagen godkänner att Sverige därutöver lämnar ett bidrag till IDA med högst 700 000 000 kr. för påfyllnadssperioden 1984/85–1986/87 med utbetalning i lika stora belopp under budgetåren 1984/85–1987/88, dvs. med högst 175 000 000 kr./år,
5. att riksdagen godkänner att Sverige lämnar en förhandsutfästelse om ovan angivna bidrag till IDA,
6. att riksdagen bemyndigar regeringen att göra de utfästelser och åtaganden som härutöver föreslagits i proposition 1983/84: 100 och proposition 1983/84: 154 i vad avser internationella biståndsprogram,
7. att riksdagen förklarar motion 1983/84: 2776, yrkande 3, besvarad med vad utskottet anfört om bidrag till UNICEF, res. 14 (m)
8. att riksdagen avslår motion 1983/84: 534, yrkande 3, i vad avser bidrag till Afrikanska utvecklingsfonden, IDA, UNICEF, UNDP, WFP, UNRWA och UNHCR, res. 13 (fp)
9. att riksdagen avslår motion 1983/84: 2775, yrkande 2, angående finansieringen av bidragshöjning till UNICEF, res. 14 (m)
10. att riksdagen förklarar motion 1983/84: 2775 yrkande 1, i vad avser IDA:s sjunde påfyllnad och extrabidrag till IDA besvarad med vad utskottet anfört,
11. att riksdagen avslår motion 1983/84: 967, yrkande 3, angående utträde ur Världsbanksgruppen, res. 15 (vpk)
12. att riksdagen avslår motion 1983/84: 895 angående ett internationellt narkotikaår,
13. att riksdagen med bifall till proposition 1983/84: 100 och proposition 1983/84: 154 och med avslag på motion 1983/84: 2775, yrkande 1 i vad avser ökat anslag till internationella biståndsprogram, till *Bidrag till internationella biståndsprogram* för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 2 088 000 000 kr., res. 14 (m)

4 Utvecklingssamarbete genom SIDA

4.1 Återflöde av biståndsmedel, bundet bistånd, utvärdering m. m.

Proposition 1983/84: 100 (s. 51–52)

I förra årets budgetproposition lämnades en utförlig redovisning av regeringens syn på frågorna om återflöde av biståndsmedel och bundet bistånd (prop. 1982/83: 100, bil. 5, s. 39–41, UU 20, s. 41–42). Härvid välkomnades de åtgärder som SIDA och andra myndigheter vidtagit i syfte att mer effektivt utnyttja den svenska resursbasen i biståndet. Beträffande det bilaterala utvecklingssamarbetet angavs att det ändamålsbestämda biståndet på sikt bör öka, i första hand på det obundna importstödet bekostnad, och att det bundna importstödet volym bör ligga kvar på ungefär samma nivå som tidigare. Det underströks att strävan att öka andelen svenska varor och tjänster i biståndet aldrig får innebära att avsteg görs från biståndspolitikens grundprinciper eller att biståndets kvalitet på andra sätt försämrats. Återflöde är inte – och får inte heller bli – något biståndspolitiskt mål.

Regeringen ser ingen anledning att ändra dessa riktlinjer eller att nu aktualisera någon ytterligare bindning av det svenska gåvobiståndet. Regeringen vill även understryka att biståndet i sig alltid kommer att förbli marginellt i de handelspolitiska sammanhangen. Hela gåvobiståndet beräknas t. ex. motsvara endast ca 3 % av den totala svenska exporten.

Samtidigt finner regeringen det naturligt att kontinuerligt eftersträva ett bredare och mer intensifierat samarbete i ömsesidigt intresse med u-länderna. Denna strävan kan bl. a. komma till uttryck i en effektivare samordning och en mer långsiktig och målmedveten planering av bistånd och kommersiellt samarbete. Som har framgått tidigare kommer särskilda ansträngningar i denna riktning att göras när det gäller samarbetet i södra Afrika.

Motioner

(med anledning av prop. 1983/84: 100)

I motion 1983/84: 488 av Filip Fridolfsson och Hugo Hegeland (båda m) hemställs

att riksdagen uttalar sig för att våra biståndsinsatser för u-länder i huvudsak skall utgöras av s. k. bundet bistånd.

I motion 1983/84: 531 av Jens Eriksson och Ingvar Eriksson (båda m) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen anhåller att SIDA får i uppdrag att om möjligt träffa avtal med Sveriges fiskares riksförbund om samarbete i biståndsfrågor som rör fiskeprojekt.

2. att riksdagen hos regeringen anhåller att SIDA får i uppdrag att utreda frågan om användande av fisk vid katastrofhjälp i det bundna biståndet,

3. att riksdagen hos regeringen anhåller att SIDA undersöker möjligheterna att träffa avtal om fiskeprojekt med ideella organisationer.

I motion 1983/84:966 av Per Petersson m. fl. (m), yrkandena 2 och 3, hemställs

2. att riksdagen beslutar uttala att importstödet skall bindas till upphandling i Sverige på sätt som förordas i motionen,

3. att riksdagen beslutar uttala att SIDA skall vara restriktivt vad beträffar täckande av s. k. lokala kostnader.

I motion 1983/84:1169 av Evert Hedberg och Helge Hagberg (båda s) hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen av det svenska bistånds- och utvecklingsarbetet.

I motion 1983/84:2197 av Anders Högmark och Bertil Danielsson (båda m) hemställs

att riksdagen begär att regeringen ger SIDA i uppdrag att inom ramen för den bundna u-hjälpen upprätta förslag till spannmålsprogram av den typ som framgår av motionen.

Utskottet

Återflödet till Sverige av biståndsmedel behandlades relativt utförligt i förra årets budgetproposition och biståndsbetänkande (UU 1982/83:20). Det konstaterades i betänkandet bl. a. att återflödets storlek är beroende av en rad olika faktorer, varav graden av bindning av biståndet till uppköp i Sverige är en.

Återflödet av bilaterala biståndsmedel har beräknats till 45–50 %. Återflödet av de multilaterala bidragen är mindre men beräkningarna är osäkra.

Som framhålls i inledningen till detta betänkande är ökat återflöde inget mål i sig. Det kan icke desto mindre finnas anledning att ytterligare försöka öka det redan relativt stora återflödet, och utskottet ställer sig, liksom tidigare år, positivt till sådana ansträngningar, men utgångspunkten i alla biståndsförhandlingar måste ändå vara mottagarlandets behov. Utskottet noterar i detta sammanhang att det nya u-kreditsystemet, såsom det beskrivs i budgetpropositionen, givits en mer utpräglad biståndspolitisk motivering än tidigare.

Bindning av biståndet är en metod att öka återflödet, som ibland kan vara förenlig även med mottagarlandets intressen men som enligt utskottets mening bör användas med försiktighet. I motion 966, yrkande 2,

föreslås att importstödet praktiskt taget i sin helhet bör bindas till uppköp i Sverige. Importstödet svarar för ca 40 % av det svenska landprogramerade biståndet. Det är en hög andel. Såsom utskottet tidigare uttalat bör strävan vara att hålla importstödet på en relativt låg nivå. SIDA delar denna uppfattning. Under senare år har emellertid flera av våra mottagarländer haft en sådan akut brist på utländsk valuta att den befintliga industrins försörjning med insatsvaror och reservdelar måste skäras ned till ett minimum. I ett sådant läge med stor outnyttjad industriell kapacitet är ett flexibelt importstöd ofta en värdefullare biståndsform än projektbistånd. En närmare beskrivning av frågan lämnas i propositionen.

Importstödet, som numera planeras och följs upp av SIDA på liknande sätt som andra biståndsformer, är bundet till inköp i Sverige till ca 60 %. Utskottet finner detta vara en relativt stor bindning mot bakgrund av importstödet omfattning och nuvarande ställning som särskild biståndsform till länder i akut kris. Samtidigt som det kan förefalla naturligt att inom importstödet sträva efter högt återflöde vill utskottet inte förorda någon ytterligare bindning av importstödet, särskilt som dess höga andel av det totala bilaterala biståndet endast bör vara tillfällig. Yrkande 2 i motion 966 avstyrks därför.

Motion 488 föreslår bindning av hela det svenska bilaterala biståndet – undantaget katastrofbistånd och frivilliga nationella organisationer. Motivet till detta förslag synes huvudsakligen vara att obundet bistånd kräver utländsk upplåning.

En utgångspunkt för svenskt bistånd har från början varit att det så långt möjligt skall vara obundet. Ett tillmötesgående av motionärernas förslag skulle innebära en väsentlig förändring av de principer som styr svenskt bistånd och sannolikt medföra ett sämre bistånd för mottagaren. Motionen avstyrks därför.

Även i motion 1169 framförs förslag om ökad användning av svenska produkter i biståndet. Motionärernas utgångspunkt är den världsekonomiska krisen, i-ländernas stora outnyttjade industriella kapacitet och u-ländernas lika stora otillfredsställda behov. Ett bistånd som tar sikte på att utnyttja den svenska överkapaciteten på varor, tjänster och kunskap skulle kunna tillföra u-länderna det som de saknar i form av utrustning och utbildning. Tankegångarna bakom motionen påminner om dem som framfördes i diskussionen om massiva resursöverföringar mellan i- och u-länder för några år sedan. Som motionärerna själva framhåller skulle ett genomförande av motionens förslag emellertid kräva en betydande bindning av det svenska biståndet, inte bara till uppköp i Sverige (s. k. enkel bindning) utan sannolikt även till krav på köp från vissa bestämda företag och branscher (dubbel bindning). Motion 1169 avstyrks med hänvisning härtill.

Lokalkostnadsandelen i ett biståndsprojekt är den del därav som avser uppköp i landet i fråga och som således finansieras i lokal valuta. Det kan gälla lokal arbetskraft eller lokala insatsvaror.

I ett biståndssamarbete förutsätts det oftast att det mottagande landet självt står för en del av finansieringen av ett överenskommet projekt. En sådan ordning har bl. a. den fördelen att mottagarparten känner ett större eget ansvar för projektet. I vissa situationer, såsom exempelvis när det gäller projekt med hög lokalkostnadsandel eller när det mottagande landet har mycket små egna resurser över huvud taget, är det rimligt att biståndsgivarna påtar sig en större eller mindre andel även av de lokala kostnaderna. Detta kan knappast ske på annat sätt än i det givande landets valuta, varigenom en lokalkostnadstäckning i praktiken även blir en form av valutastöd.

Som utsägs i propositionen bör lokalkostnadsfinansieringen inte göras så generös att den urholkar mottagarlandets ansvar för insatserna. Det finns därför anledning att, när förhandlingar om nya biståndsåtaganden förs, kräva att mottagarlandet i princip skall stå för en viss andel av kostnaderna. Det kan också te sig naturligt att denna andel normalt blir större när det gäller insatser av grundläggande betydelse för landet. Mycket restriktiva regler skulle å andra sidan i praktiken försvåra satsningar exempelvis på landsbygdsutveckling och markvård, vilka i regel har en relativt hög lokalkostnadsandel.

Med hänvisning till det anförda får yrkande 3 i motion 966 anses besvarat.

Bistånd på livsmedelsområdet behandlas i två motioner, nämligen 531 och 2197.

I yrkande 2 i motion 531 föreslås att SIDA skall ges i uppdrag att utreda frågan om användande av fisk i katastrofbiståndet. Som framgår av utskottets betänkande UU 1981/82: 20 består det svenska livsmedelsbiståndet sedan flera år nästan uteslutande av spannmål och vegetabilisk olja, vilket är de två produkter som visat sig efterfrågas mest av de internationella hjälporganen på området.

För tvåårsperioden 1985–1986 har Sverige redan utlovat ett livsmedelsbistånd genom multilaterala organ för 534 milj. kr. Däri ingår 160 000 ton vete och 2 500 ton vegetabilisk olja.

SIDA följer fortlöpande frågan om lämpligaste sammansättning av det svenska katastrofbiståndet och utesluter självfallet inte att även andra produkter än olja och spannmål kan komma att ingå i leveranserna. Utskottet anser emellertid inte att det därutöver föreligger något behov av en särskild utredning och avstyrker därför yrkande 2 i motion 531.

Vad gäller yrkande 1 i samma motion angående avtal mellan SIDA och Sveriges Fiskares Riksförbund (SFR) har utskottet inhämtat att kontakter f. n. äger rum mellan SIDA, SFR och fiskeristyrelsen om det fortsatta samarbetet mellan dessa institutioner om fiskeprojekt i u-länder. Utskottet ser inget skäl för riksdagen att närmare uttala sig om formerna för detta samarbete och avstyrker därför yrkande 1 i motionen.

I fråga om yrkande 3 om avtal mellan SIDA och enskilda organisationer rörande fiskeprojekt vill utskottet erinra om att ett flertal sådana avtal slutits och att inget hindrar att ytterligare avtal ingås, om parterna så önskar. Enligt utskottets mening finns det därför i denna fråga inget särskilt behov av någon åtgärd från riksdagens sida. Yrkandet avstyrks följaktligen.

I motion 2197 föreslås att spannmålshjälpen inom katastrofbiståndet skall utvidgas att omfatta fleråriga spannmålsförsörjningsprogram, att spannmål för biståndssändamål skall köpas upp till svenska inlösenpriser och att transport- och lagringssystem för dessa spannmålsprogram skall upprättas i mottagarländerna.

Utskottet behandlade senast i UU 1981/82: 20 ett motsvarande yrkande och avstyrkte det bl. a. med hänvisning till att det inte är lämpligt att utnyttja biståndsmedel för köp av spannmål till svenska regleringspriser. Utskottet anser även nu att detta vore en oriktig användning av biståndsmedel. Vad gäller förslaget att tillhandahålla transportsystem m. m. vill utskottet erinra om vad som anfördes i det nämnda betänkandet, nämligen att denna fråga bör bedömas på vanligt sätt inom ramen för programarbetet med mottagarländerna. Därvid bör beaktas att ett mål för utvecklings-samarbetet är ökad självförsörjning och inte ökat beroende av importerade livsmedel. Med hänvisning härtill avstyrks motion 2197.

4.2 Samarbete med enskilda länder

Proposition 1983/84: 100 (s. 70–71)

Biståndets ämnesfördelning och inriktning har behandlats tidigare. Med hänsyn till rådande budgetläge föreslås i huvudsak i nominella termer oförändrade medelsramar för samarbetsländerna. Beträffande Sri Lanka är regeringen bunden av ett år 1982 ingånget avtal om stöd till kraftverksprojektet Kotmale t. o. m. budgetåret 1987/88. Riksdagen har anvisat totalt 1 394 milj. kr., varav 763 milj. kr. för budgetåren 1984/85–1987/88 för projektet (prop. 1981/82: 215, UU 28, rskr 426). I propositionen föreslås att beloppet fördelas jämnt över åren, dvs. med ca 190 milj. kr. för vart och ett av åren. Det kan härigenom undvikas att Sri Lankas medelsram först kraftigt höjs för att sedan än kraftigare sänkas. Regeringen föreslår vidare att SIDA bemyndigas att tillfälligt ta i anspråk outnyttjade anslag om högst 130 milj. kr. för 1984/85 och 1985/86 för att klara åtagna utbetalningar. De totala utbetalningarna får inte överstiga det av riksdagen anvisade beloppet.

Medelsramarna för samarbetsländerna ligger i huvudsak fast under 1984/85. Möjligheter finns att tillgodose vissa akuta behov i programländerna via anslagsposten Katastrofer m. m. Beträffande Swaziland räknar regeringen med att 5 milj. kr. är till fyllest för finansiering av pågående insatser under 1984/85.

Utvecklingssamarbete genom SIDA budgetåren 1983/84—1984/85 (milj. kr.)

	Medelsram 1983/84	Förslag till medelsram 1984/85		
		SIDA	Föredra- ganden	Förändring
Angola	105	105	105	0
Bangladesh	145	145	145	0
Botswana	80	85	80	0
Etiopien	100	110	100	0
Guinea-Bissau	65	65	65	0
Indien	340	350	340	0
Kap Verde	45	45	45	0
Kenya	130	130	130	0
Laos	60	60	60	0
Lesotho	25	30	25	0
Moçambique	255	280	255	0
Nicaragua	75	80	75	0
Sri Lanka	210	270	210	0
Swaziland	10	10	5	- 5
Tanzania	460	460	460	0
Vietnam	365	365	365	0
Zambia	175	195	175	0
Zimbabwe	125	130	125	0
Vissa landprogram- kostnader	30	30	30	0
<i>Totalt landprogram- merat bistånd</i>	2 800	2 945	2 795	- 5
Regionala insatser	115	135	120	+ 5
Humanitärt bistånd i Latinamerika	110	125	110	0
Humanitärt bistånd i södra Afrika	160	180	160	0
Särskilda program	155	183	155	0
Katastrofer m. m.	220,6	285	260,8	+40,2
Enskilda organisationer	215	250	250	+35
Rekrytering och utbild- ning av fältpersonal	24	28	24	0
<i>Totalt övriga anslags- poster</i>	999,6	1 186	1 079,8	+80,2
<i>Totalt utvecklings- samarbete genom SIDA</i>	3 799,6	4 131	3 874,8	+75,2

Motioner

(med anledning av prop. 1983/84: 100)

I motion 1983/84: 966 av Per Petersson m. fl. (m), yrkandena 7–9, hemställs

7. att riksdagen beslutar att inga nya medel tillförs landramen för Vietnam samt att 100 milj. kr. av reservationerna dras in och används till andra biståndssändamål under budgetåret,

8. att riksdagen beslutar att landramen för Tanzania sätts till 400 milj. kr., landramen för Indien till 300 milj. kr. samt landramen för Kenya till 100 milj. kr.,

9. att riksdagen beslutar att landramen för Angola sätts till 70 milj. kr., landramen för Moçambique till 225 milj. kr. och landramen för Laos till 50 milj. kr.

I motion 1983/84: 967 av Lars Werner m.fl. (vpk), yrkandena 4–14, hemställs

4. att riksdagen beslutar att biståndet till Angola höjs till 120 000 000 kr.,

5. att riksdagen beslutar att biståndet till Etiopien höjs till 120 000 000 kr.,

6. att riksdagen beslutar att biståndet till Laos höjs till 70 000 000 kr.,

7. att riksdagen beslutar att biståndet till Moçambique höjs till 280 000 000 kr.,

8. att riksdagen beslutar att biståndet till Nicaragua höjs till 90 000 000 kr.,

9. att riksdagen beslutar att biståndet till Vietnam höjs till 425 000 000 kr.,

10. att riksdagen beslutar att biståndet till Zimbabwe höjs till 130 000 000 kr.,

11. att riksdagen beslutar att Cuba upptas som programland och beviljas bistånd med 65 milj. kr.,

12. att riksdagen beslutar att Demokratiska Folkrepubliken Yemen upptas som programland och beviljas bistånd med 22 milj. kr.,

13. att riksdagen beslutar att Folkrepubliken Kampuchea beviljas bistånd med 11 milj. kr.,

14. att riksdagen beslutar att Seychellerna beviljas bistånd med 2 milj. kr.

I motion 1983/84: 1173 av Thorbjörn Fälldin m.fl. (c), yrkande 6, hemställs

6. att riksdagen beslutar fastställa landramen för Vietnam till 300 milj. kr., en minskning med 65 milj. kr.

I motion 1983/84: 1174 av Bo Södersten och Bengt Silfverstrand (båda s) hemställs

att riksdagen beslutar att svenskt bistånd under de närmaste åren bör ges till Costa Rica.

I motion 1983/84: 1540 av Lars Ernestam (fp) hemställs

att riksdagen hos regeringen begär förslag om beredskapsfond för Lesotho.

I motion 1983/84: 1544 av Nic Grönvall (m) hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att regeringen skall underrätta regimen i Nicaragua att det svenska biståndet inte kan påräknas om inte en utveckling mot demokratiska förhållanden i Nicaragua säkerställs och vidareutvecklas.

I motion 1983/84: 1547 av Birgitta Johansson (s) hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om en särskild stödfond för Lesotho.

Utskottet

Regeringens förslag till medelsramar för budgetåret 1984/85 för samarbetsländerna framgår av tabellen på s. 52 i detta betänkande. Endast i fråga om Swaziland föreslår regeringen en sänkning av medelsramen, i samtliga övriga fall är landramarna oförändrade i förhållande till innevarande år.

Tilläggspropositionen 1983/84: 154 föreslår inga ytterligare höjningar av landramarna. Regeringen förutskickar emellertid att de medel som genom tilläggspropositionen tillförs katastrofposten skall få användas för särskilda insatser i några afrikanska länder.

I motion 966 föreslås besparingar i utvecklingssamarbetet på sammanlagt 630 milj. kr. Medelsramen för Angola föreslås bli minskad med 35 milj. kr., för Indien med 40 milj. kr., för Kenya med 30 milj. kr., för Laos med 10 milj. kr., för Moçambique med 30 milj. kr. och för Tanzania med 60 milj. kr.

I motionen föreslås vidare att biståndssamarbetet med Vietnam bör avslutas på grund av detta lands ockupation av Kampuchea och brott mot FN-stadgan. Därmed behöver inga nya medel anslås för Vietnam nästkommande budgetår. Vidare bör 100 milj. kr. av innevarande års reservation för Vietnam användas för andra biståndssändamål, anser motionärerna.

Förslag om minskning av medelsramen för Vietnam framförs även i motion 1173, i vilken yrkas en sänkning med 65 milj. kr. med hänvisning till att en lägre ram är tillräcklig sedan pappersbruket i Bai Bang nu färdigställt.

I motion 967 föreslås en höjning av det bilaterala biståndet med sammanlagt 314 milj. kr. utöver regeringens förslag. Medelsramen för Angola föreslås bli höjd med 15 milj. kr., för Etiopien med 20 milj. kr., för Laos med 10 milj. kr., för Moçambique med 25 milj. kr., för Nicaragua med 15 milj. kr., för Vietnam med 60 milj. kr. och för Zimbabwe med 5 milj. kr.

Utskottet finner att den av regeringen föreslagna fördelningen av biståndsmedel för samarbete med enskilda länder är rimlig med hänsyn till Sveriges budgetsituation och ländernas behov. Därtill kommer att vissa förslag i motion 966 och även i motion 1173 har den innebörden att de – om de genomfördes – skulle leda till att Sverige måste bryta gällande biståndsavtal.

Yrkandena 7–9 i motion 966, yrkandena 4–10 i motion 967 och yrkande 6 i motion 1173 avstyrks därför.

I fråga om Lesotho yrkas i motionerna 1540 och 1547 att en särskild stödfond skall läggas upp. Förslaget motiveras med att Lesotho genom sitt stora beroende av Sydafrika har behov av särskilda stödåtgärder.

Utskottet delar motionärernas beskrivning av Lesothos utsatta situation. Lesotho mottar svenskt bistånd och får dessutom som medlem av SADCC del av de medel Sverige bidrar med för regionalt samarbete i Södra Afrika. Därtill kommer att Lesotho har fått och kommer att kunna få katastrofbistånd för särskilda behov. I tilläggspropositionen 154 nämns Lesotho särskilt som ett av de länder som skall kunna komma i fråga för bidrag ur det särskilda påslag på katastrofposten regeringen föreslagit. Det torde därmed finnas förutsättningar för att tillmötesgå de allmänna syftena med de båda motionerna. Utskottet kan emellertid inte tillstyrka någon särskild stödfond, vilket dessutom skulle vara ett nytt och av omständigheterna inte påkallat inslag i biståndsbudgeteringen. Motionerna 1540 och 1547 avstyrks följaktligen.

Regeringen föreslår i budgetpropositionen att riksdagen, med ändring av det beslut som fattades förra året om landramar till Sri Lanka för stöd till Kotmaleprojektet m. m. (UU 1981/82: 28), skall besluta om en ny fördelning av landramsmedlen för budgetåren 1984/85–1987/88 samt att dessutom 130 milj. kr. av outnyttjade medel för de kommande två budgetåren skall kunna användas för gjorda åtaganden mot Sri Lanka. Regeringens förslag innebär ingen förändring av det totala åtagandet mot Sri Lanka.

I motion 1544 föreslås att regeringen skall underrätta regimen i Nicaragua om att svenskt bistånd inte skall påräknas om inte en utveckling mot demokratiska förhållanden i Nicaragua säkerställs och vidareutvecklas.

Utskottet är av uppfattningen att det i Nicaragua skett en utveckling i riktning mot demokratiska förhållanden efter Somozadiktaturens fall. De allmänna val som skall hållas i november 1984 är ett påtagligt tecken härpå. Det är, som påpekas i UU 1983/84: 18, utskottets förhoppning att valen i Nicaragua kommer att genomföras i fria och ostörda former. På så sätt kan de bidra till en fredsprocess i det övriga Centralamerika.

Sveriges bistånd till Nicaragua har som ett av sina syften att ytterligare underlätta denna utveckling. Något uttalande av den innebörd som föreslås i motionen finner utskottet inte anledning göra. Motion 1544 avstyrks därför.

Yrkanden om nya samarbetsländer

I motion 967, yrkandena 11, 12, 13 och 14 föreslås att biståndssamarbete skall inledas med Cuba, Demokratiska Folkrepubliken Yemen, Kambodja och Seychellerna.

Som framgår av tidigare betänkanden från utrikesutskottet i vilka frågan om programbistånd till bl. a. ovannämnda länder behandlas (senast UU 1982/83: 20) föreligger inga förutsättningar för att utvidga kretsen av mottagarländer på föreslaget sätt. Ifrågavarande yrkanden i motionen avstyrks följaktligen såvitt de avser programlandssamarbete.

Sverige lämnar emellertid bistånd till dessa stater och en rad andra länder utanför programlandskretsen. Sedan programsamarbetet med Cuba

avslutats år 1980 har gradvis ett tekniskt samarbete med detta land byggts upp av BITS. Det torde innevarande budgetår omfatta projekt för över 10 milj. kr.

Även till Kampuchea lämnas sedan flera år svenskt humanitärt bistånd. Detta stöd som under den senaste 18-månadersperioden uppgått till 27 milj. kr. har utbetalats främst via internationella organ såsom FAO, WFP, UNICEF och UNHCR men även via enskilda organisationer såsom svenska Röda Korset och Frikyrkan Hjälp.

Det finns enligt utskottets mening fortsatt behov av humanitärt inriktat bistånd till Kampuchea, framför allt på livsmedelsområdet. Det är därvid angeläget att de internationella insatserna har sådan flexibilitet och inriktning att de kan underlätta en återuppbyggnad av landets egna möjligheter att svara för sin befolknings försörjning.

Även till Seychellerna och Demokratiska Folkrepubliken Yemen har Sverige tidigare lämnat katastrofbistånd och är självfallet berett att göra det även fortsättningsvis om särskilda behov uppstår. Det är emellertid inte förenligt med katastrofpostens syfte att riksdagen i förväg in-tecknar delar av den för insatser i ett visst land.

I motion 1174 hemställs att riksdagen måtte besluta att svenskt bistånd under de närmaste åren bör ges till Costa Rica. I motionstexten betonas att det är rimligt att under en övergångsperiod ge det demokratiska Costa Rica lika mycket stöd från svensk sida som ges till Nicaragua.

Sverige har sedan 1982 ett tekniskt samarbete med Costa Rica genom BITS. Några större belopp har inte utbetalats sedan dess; budgetåret 1982/83 utgick 300 000 kr. och för 1983/84 beräknas beloppet till 592 000 kr. En delegation från BITS har nyligen besökt Costa Rica för att diskutera ett utvidgat samarbete. BITS har föreslagit att finansiellt stöd kan utgå till Costa Rica om lämpliga projekt kan identifieras. SAREC har under några år stött de centralamerikanska universitetens förbund, CSUCA, i Costa Rica. Budgetåret 1982/83 uppgick stödet till 600 000 kr.

Utskottet är emellertid inte villigt att nu förorda att Costa Rica upptas som programland. Motionen avstyrks därför.

4.3 Humanitärt bistånd i Latinamerika och södra Afrika samt anslagsposten Regionala insatser

Proposition 1983/84: 100 (s. 70, 72–73)

Vid behandlingen av anslagsposterna Humanitärt bistånd i Latinamerika och södra Afrika för budgetåret 1983/84 uttalade riksdagen att det kunde finnas behov av humanitära insatser även i andra områden och att regeringen borde överväga hur detta behov kan tillgodoses (UU 1982/83: 20, rskr 282). Som tänkbara metoder härför angav riksdagen en översyn av de funktioner som ankommer på beredningen för humanitärt bistånd, en

förändring av de båda anslagsposternas konstruktion eller en utvidgning av anslagsposten Katastrofer m. m.

I de överväganden som föranletts av riksdagens uttalande har regeringen utgått ifrån de föreskrifter som regeringen den 6 juli 1978 meddelat för beredningen. Enligt dessa bör beredningen bl. a. lämna synpunkter och förslag till regeringen och SIDA rörande humanitärt bistånd i Latinamerika, södra Afrika och andra områden, där svenska humanitära biståndsin-satser anses påkallade. Anslagsposten för humanitärt bistånd i Latinamerika och södra Afrika är ett uttryck för att hjälp åt offer för politiskt förtryck och stöd åt demokratiutveckling är särskilt angelägna i dessa områden som intar en framskjuten plats i svenska utrikespolitiska strävanden. Det är därför naturligt att beredningen också i fortsättningen koncentrerar sin verksamhet till Latinamerika och södra Afrika. Genom sin sammansättning har beredningen särskilda förutsättningar att ta ställning till insatser där.

Demokratisk utveckling är ett av målen för svensk biståndspolitik. En sådan utveckling innefattar respekt för mänskliga rättigheter. Behovet av stöd åt sådana strävanden och möjligheterna att effektivt tillgodose detta behov bör vara vägledande för de svenska biståndsin-satserna. Förutom det reguljära samarbetet med programländerna för svenskt bistånd och det humanitära biståndet vill jag särskilt framhålla det omfattande flyktingstödet från anslagsposten Katastrofer m. m. och enskilda organisationers utvecklingsbistånd, till vilket bidrag lämnas från anslagsposten Enskilda organisationer. Regeringen finner således att förutsättningarna är goda att inom det nuvarande systemets ram tillgodose behovet av humanitära insatser även utanför Latinamerika och södra Afrika.

Sveriges *humanitära bistånd till Latinamerika* har ökat väsentligt under de senaste åren. Budgetåret 1981/82 anslags 85 milj. kr., budgetåret 1982/83 100 milj. kr. och under innevarande budgetår uppgår biståndet till 110 milj. kr.

Insatserna utgörs till stor del av mer långsiktiga program till stöd för mänskliga rättigheter och politiskt förföljda. Utvecklingen i Centralamerika har emellertid ställt krav på omfattande nödhjälpsinsatser för ett ökande antal flyktingar och hemlösa i regionen. Utökade resurser kommer troligen att krävas till stöd för program som underlättar för flyktingar i exil att återvända till sina hemländer om de så önskar.

Trots de omfattande behoven är möjligheterna begränsade att ge ett effektivt bistånd som når de behövande. Med tanke på de omfördelningar som är möjliga inom anslaget anser regeringen att ett bibehållande av den nuvarande biståndsnivån kan tillgodose både en utökning av flera pågående insatser och eventuella nya program.

Det svenska *humanitära biståndet till södra Afrika* har också ökat betydligt under de senaste åren. Från att ha omfattat 120 milj. kr. budgetåret 1981/82, och 140 milj. kr. budgetåret 1982/83, uppgår detta bistånd innevarande budgetår till 160 milj. kr.

Situationen i södra Afrika ställer ökade krav på förmedlande och mottagande organisationers kapacitet. Liksom avseende de humanitära insatserna i Latinamerika motsvaras behoven inte alltid av möjligheterna att förmedla hjälp. Arbetet med att finna ytterligare effektiva förmedlande och mottagande organisationer kommer att fortgå. Samtidigt pågår ett arbete för att öka befrielserörelsernas mottagningskapacitet. För insatser under budgetåret 1984/85 förutser regeringen att ett oförändrat anslag för södra Afrika om 160 milj. kr. är till fyllest. Utöver det anvisade beloppet bör medel ur katastrofposten såsom hittills vid behov utnyttjas för humanitära insatser i södra Afrika. Sverige, som nu står för en stor del, ibland merparten, av kostnaderna för dessa insatser, bör fortsatt verka för att även andra länder och organisationer i ökad utsträckning lämnar bidrag till sådana insatser.

Under anslagsposten *Regionala insatser* lämnas stöd till den Östafrikanska utvecklingsbanken (EADB) och det regionala samarbetet mellan de majoritetsstyrda staterna i södra Afrika (SADCC). Samarbetet mellan dessa stater (Angola, Moçambique, Zimbabwe, Botswana, Tanzania, Lesotho, Swaziland, Malawi och Zambia) syftar bl. a. till att minska beroendet av Sydafrika. Vidare har anslagsposten utnyttjats för stöd till Mekongkommittén och till ett regionalt program för fiske i Bengaliska bukten, omfattande Bangladesh, Indien, Malaysia, Sri Lanka och Thailand. För att säkerställa finansieringen av dessa senare insatser räknar regeringen med att ca 20 milj. kr. av oin-tecknade reservationsmedel från budgetåret 1982/83 tas i anspråk för detta ändamål under innevarande budgetår.

Samarbetet mellan SADCC-staterna har hittills huvudsakligen koncentrerats till transporter och kommunikationer. Även inom andra sektorer, där ett intensifierat regionalt samarbete nu inletts, har Sverige goda möjligheter att lämna bistånd t. ex. för industriutveckling, energiförsörjning, utbildning, miljö- och markvård samt livsmedelsförsörjning. Sverige har vidare inlett forskningssamarbete genom SAREC och Nordiska afrikainstitutet i anslutning till det regionala samarbetet i södra Afrika. Det internationella stödet till SADCC manifesterades bl. a. vid den senaste givarkonferensen i Maseru i januari 1983. Vid konferensen gjordes en svensk utfästelse om 330 milj. kr. för treårsperioden 1983/84–1985/86.

I propositionen förordas att anslagsposten *Regionala insatser* höjs till 120 milj. kr. för budgetåret 1984/85. Det förutsätts att 110 milj. kr. härav utnyttjas för fortsatt stöd till regionala insatser inom ramen för SADCC.

Proposition 1983/84: 154 (s. 10)

Regionala insatser

De sydafrikanska grannstaternas beroende av Sydafrika har på senare tid tydligt kommit i dagen och bl. a. manifesterats i förhandlingar med den sydafrikanska regimen. Det regionala samarbetet mellan de majoritets-

styrda staterna i södra Afrika, som bl.a. syftar till att stärka ländernas oberoende av Sydafrika, utvecklas emellertid väl inom ramen för deras samarbetsorganisation, SADCC. Samarbetet har hittills huvudsakligen koncentrerats till transporter och kommunikationer. Nya större projekt förbereds också inom andra sektorer inom vilka Sverige har goda förutsättningar att lämna bistånd, bl. a. miljö- och markvård och energi.

I tilläggspropositionen föreslås att anslagsposten Regionala insatser tillförs ytterligare 25 milj. kr.

Motioner

(med anledning av prop. 1983/84: 100)

I motion 1983/84: 534 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp), yrkande 3, hemställs

3. att riksdagen godkänner det förslag till medelsfördelning av ytterligare 450 milj. kr. som redovisas i motionen (dvs. till Latinamerika 15 milj. kr. och till södra Afrika 20 milj. kr.).

I motion 1983/84: 767 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkande 2, hemställs

2. att riksdagen beslutar att öka det humanitära biståndet till stöd för mänskliga rättigheter och förtryckets offer i Chile.

I motion 1983/84: 967 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkandena 15 och 16, hemställs

15. att riksdagen beslutar att anslaget Humanitärt bistånd till Latinamerika höjs till 125 milj. kr.,

16. att riksdagen beslutar att anslaget Humanitärt bistånd till södra Afrika höjs till 180 milj. kr.

I motion 1983/84: 1173 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c), yrkande 7, hemställs

7. att riksdagen beslutar anslå 185 milj. kr. till regionala program, en ökning med 65 milj. kr.

I motion 1983/84: 1543 av Pär Granstedt m. fl. (c) hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om stipendier för studerande från ANC och SWAPO.

Utskottet

Det humanitära stödet till Latinamerika och södra Afrika förblir ett viktigt inslag i Sveriges biståndspolitik. De båda anslagsposter som är särskilt avsedda för detta ändamål har under en följd av år stigit kraftigt. Därtill kommer att medel ur anslagsposterna för katastrofer och enskilda organisationer till stor del i praktiken används för humanitära insatser av liknande slag.

På grund av budgetläget föreslår regeringen att medelsramen för humanitärt samarbete med Latinamerika nästa budgetår skall vara oförändrad och uppgå till 110 milj. kr. I motion 534, yrkande 3, föreslås en höjning med 15 milj. kr. och i motion 967, yrkande 15, en lika stor höjning av anslagsposten. I motion 767, yrkande 2, föreslås därtill att det humanitära biståndet till stöd för mänskliga rättigheter och förtryckets offer i Chile ökas, dock utan att något särskilt belopp nämns.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att situationen i Latinamerika motiverar fortsatta och kraftfulla humanitära biståndsinsatser. I budgetpropositionen framhåller regeringen att vissa omfördelningar inom anslagsposten är möjliga och att en utökning av insatserna därigenom skulle kunna göras. Utskottet tar fasta härpå och vill samtidigt erinra om att katastrofposten, som kan användas för denna typ av insatser i tilläggspropositionen föreslås bli kraftigt höjd. Därmed torde utrymme fortfarande finnas för ett betydande humanitärt stöd åt de grupper i latinamerikanska länder som är offer för förtryck och förföljelse. Yrkande 2 i motion 767 får därmed anses besvarat.

Utskottet finner den av regeringen föreslagna nivån på medelsanvisningen för humanitärt bistånd till Latinamerika vara rimligt avvägd och avstyrker därför motionerna 534 och 967 i motsvarande delar.

Även medelstilldelningen för humanitärt bistånd i södra Afrika föreslås av regeringen förbli oförändrad i förhållande till innevarande års nivå, som är 160 milj. kr. Motion 534, yrkande 3, och motion 967, yrkande 16, föreslår båda en höjning med ytterligare 20 milj. kr. Utskottet behandlar i detta sammanhang också anslagsposten Regionala insatser, vilken i första hand är avsedd för södra Afrika, samt yrkande 7 i motion 1173, som föreslår en höjning av denna anslagspost med 65 milj. kr.

De extra biståndsmedel som föreslås i tilläggspropositionen avses i stor utsträckning komma Afrika och särskilt södra Afrika till del. Bidraget till Afrikanska utvecklingsfonden höjs, katastrofposten tillförs ytterligare 100 milj. kr. för användning bl. a. i södra Afrika och medelstilldelningen för regionala insatser höjs med 25 milj. kr. Det innebär att ett belopp på 145 milj. kr. kommer att stå till förfogande för regionala insatser, varav den helt övervägande delen kommer att användas för de s.k. frontstaternas samarbete inom SADCC (Southern African Development Coordination Conference).

Genom dessa anslagshöjningar kommer ett betydande utrymme att skapas för en ytterligare satsning på humanitära och andra åtgärder till stöd för de länder i södra Afrika som drabbats av torkan och av Sydafrikas destabiliseringspolitik mot sina grannar. Med hänsyn härtill finner utskottet att syftet med ifrågavarande motioner i vad avser södra Afrika till stor del är tillgodosett samt att de föreslagna beloppshöjningarna i yrkande 3 i motion 534 i denna del, yrkande 16 i motion 967 och yrkande 7 i motion 1173 bör avslås av riksdagen.

I motion 1543 föreslås att studerande från befrielseörelserna ANC och SWAPO skall ges möjlighet att studera i Sverige på stipendium.

SIDA:s stipendieprogram för u-landsstudenter i Sverige avvecklades för ett flertal år sedan av bl. a. det skälet att nyttan av programmet för de berörda u-länderna kunde diskuteras.

I fråga om studenter från ANC och SWAPO, som inte kan bedriva studier i sina hemländer, kan det emellertid finnas skäl att i viss utsträckning erbjuda stipendier för studier i Sverige eller annat land. Enligt vad utskottet erfarit pågår också sedan en tid diskussioner mellan SIDA, ANC och SWAPO om lämpliga former för och finansiering av ett sådant stipendieprogram.

Med hänvisning härtill får utskottet anse motion 1543 besvarad.

4.4 Bistånd genom enskilda organisationer och anslagsposten Katastrofer m. m.

Proposition 1983/84: 100 (s. 73–75)

Bistånd med medel från anslagsposten *Enskilda organisationer* är ett effektivt redskap i utvecklingssamarbetet och är ett värdefullt komplement till det av statliga organ administrerade biståndet. Enskilda organisationers insatser når ofta de mest utsatta grupperna i u-länderna och bedrivs till låga administrationskostnader. Bistånd genom enskilda organisationer har en hög måluppfyllnadsgrad när det gäller att nå fattiga människor i de fattiga länderna.

Regeringen välkomnar SIDA:s ansträngningar att vinna administrativa lättnader genom att teckna ramavtal med de större organisationerna. Möjligheter att ytterligare förenkla administrationen av detta samarbete kan komma att aktualiseras av biståndsorganisationsutredningen. Regeringen förordar att beloppet för anslagsposten *Enskilda organisationer* höjs till 250 milj. kr. för budgetåret 1984/85.

Regeringen förordar att beloppet för anslagsposten *Katastrofer m. m.* höjs till 260,8 milj. kr. Riksdagens riktlinjer för anslagsposten bör stå fast. I första hand bör katastrofbistånd lämnas som hjälp åt människor i u-länder som har drabbats av naturkatastrofer eller väpnade och politiska konflikter. Katastrofmedel kan även användas som extra bistånd till länder som får svenskt utvecklingsbistånd och vilkas försörjning och utveckling hotas av oförutsedda händelser. Ett tredje användningsområde är bistånd till katastrofberedskap och förebyggande av katastrofer. Dessutom utgör katastrofbiståndet en reserv inom det bilaterala biståndet. En sådan reserv är särskilt angelägen i en situation då landramarna generellt måste hållas oförändrade.

Proposition 1983/84: 154 (s. 9)*Katastrofbistånd*

Den prekära försörjningssituationen i Afrika har fortlöpande förvärrats. Flertalet länder söder om Sahara befinner sig sedan länge i en allvarlig ekonomisk kris med stagnerande eller sjunkande nationalinkomst. Samtidigt har effekterna av den långvariga torkan i regionen – som nu drabbar flera länder för tredje året i följd – blivit alltmer kännbara. Härtill kommer de politiska och ekonomiska påtryckningar som Sydafrika utövar gentemot grannstaterna.

De allvarliga försörjningssvårigheterna för ett stort antal afrikanska stater belyses väl av förhållandena i programländerna Moçambique, Lesotho, Botswana, Zambia och Kap Verde.

Mot den i propositionen närmare redovisade bakgrunden finner regeringen det angeläget att Sverige ytterligare ökar sitt bistånd till Afrika, särskilt den södra delen. Regeringen föreslår att anslagsposten Katastrofer m. m. tillförs 100 milj. kr. utöver de medel som beräknats i budgetpropositionen.

Medlen bör främst användas för att tillgodose omedelbara hjälpbehov. Vid sidan härav bör ökad uppmärksamhet ägnas åt förebyggande åtgärder som har långsiktig verkan och därigenom minskar sårbarheten för torka och andra naturkatastrofer. Insatser med långsiktig verkan bör i första hand inriktas på programländer, där katastrofbistånd kan kompletteras med medel som anvisats för det reguljära utvecklingssamarbetet. Så har redan skett i Moçambique och Etiopien, där insatser inletts för att stärka transportkapaciteten. En liknande insats i Angola bekostas med katastrofbistånd. I några programländer kan det uppstå behov av extraordinära insatser för att underlätta genomförandet av en ekonomisk stabiliseringspolitik. Också sådana insatser bör kunna finansieras med medel från anslagsposten Katastrofer m. m.

Motioner

(med anledning av proposition 1983/84: 100)

I motion 1983/84: 532 av Kersti Johansson och Ulla Ekelund (båda c), yrkandena 1 och 2, hemställs

1. att riksdagen för sin del uttalar att inom ramen för SIDA:s budget genom omfördelning av 25 milj. kr. medelsbehovet för sektionen för Enskilda organisationer skall uppgå till 275 milj. kr.,

2. att riksdagen för sin del uttalar att andelen av svenskt bistånd via sektionen för Enskilda organisationer inom en överskådlig framtid skall fortsätta att öka.

I motion 1983/84: 534 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp), yrkandena 3 och 4, hemställs

3. att riksdagen godkänner det förslag till medelsfördelning av ytterligare 450 milj. kr. som redovisas i motionen (dvs. till Enskilda organisationer 40 milj. kr. och till Katastrofbistånd 45 milj. kr.),

4. att riksdagen beslutar att med biståndsmedel inrätta en fond för stöd av vissa frivilliga organisationer i u-länderna med syfte att stärka förutsättningarna för en demokratisk samhällsutveckling.

I motion 1983/84: 612 av Filip Fridolfsson och Tore Nilsson (båda m) hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att vid framtida fördelning av det svenska u-landsbiståndet kristna och övriga humanitära organisationer får en ökad andel av det totala biståndet.

I motion 1983/84: 966 av Per Petersson m. fl. (m), yrkandena 5 och 11, hemställs

5. att riksdagen godkänner de riktlinjer för katastrofbiståndet som framförs i motionen,

11. att riksdagen beslutar om ett anslag till enskilda organisationer på 260 milj. kr.

I motion 1983/84: 967 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkande 17, hemställs

17. att riksdagen beslutar att anslaget Katastrofer m. m. höjs till 285 milj. kr.

I motion 1983/84: 969 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkande 5, hemställs

5. att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för ökat humanitärt stöd och katastrofhjälp till folket i Libanon.

I motion 1983/84: 1173 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c), yrkandena 4 och 5, hemställs

4. att riksdagen beslutar anslå 440,8 milj. kr. som katastrofbistånd, en ökning med 180 milj. kr.,

5. att riksdagen beslutar anslå 300 milj. kr. till Enskilda organisationer, en ökning med 50 milj. kr.

I motion 1983/84: 1539 av Karin Ahrlund (fp) hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om solidaritet med Afghanistans folk och bistånd till afghanska flyktingar.

I motion 1983/84: 1555 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkandena 1–3, hemställs

1. att riksdagen som sin mening uttalar att Sverige bör lämna IGGI,

2. att riksdagen som sin mening uttalar att ökat katastrofbistånd bör komma den östtimoresiska befolkningen till godo,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ställningstaganden och arbete i FN för Östtimors rätt till självbestämmande.

I motion 1983/84: 2200 av Lennart Pettersson m. fl. (s), yrkandena 1 och 2, hemställs

1. att riksdagen uttalar sig för att SIDA-anslaget till det svenska kooperativa biståndet fördubblas över en treårsperiod med början 1984,

2. att riksdagen uttalar sig för att en utredning tillsätts med representanter från statsmakterna och Kooperationen för att lägga fram ett långsiktigsprogram för kooperativt bistånd med inriktning på att göra detta till ett särskilt huvudprogram inom svensk biståndsverksamhet.

Utskottet

Enskilda organisationer

Anslagsposten Enskilda organisationer föreslås i propositionen uppgå till 250 milj. kr. jämfört med 215 milj. kr. innevarande år. Posten ökar därmed betydligt mer än flertalet andra i budgetförslaget.

Yrkanden om ytterligare höjningar av anslagsposten för enskilda organisationer finns i motion 532, yrkande 1, 534, yrkande 3, 966, yrkande 11, och 1173, yrkande 5. I motion 532, yrkande 2, och i motion 612 föreslås vidare att de enskilda organisationernas andel av det statliga biståndet skall fortsätta att öka under kommande år. En liknande innebörd torde ligga i förslaget i motion 534, yrkande 4, att inrätta en fond för stöd av vissa frivilliga organisationer i u-länder.

De enskilda organisationernas andel av det totala biståndet har under de gångna tio åren fördubblats. Därtill kommer att stora belopp ur katastrofposten och anslagsposterna för humanitärt samarbete i praktiken utbetalas via de enskilda organisationerna.

Den kontinuerliga ökning av biståndet genom de enskilda organisationerna som ägt rum är ett uttryck för åsikten att dessa organisationer står för en mycket betydelsefull utvecklingsinsats, en insats som ofta inte kan utföras av statliga myndigheter eller FN-organ. Utskottet delar denna åsikt. Det är samtidigt viktigt att komma ihåg att det finns gränser för hur snabbt det är lämpligt att öka biståndet via enskilda organisationer.

Förslaget i motion 534 att upprätta en fond torde ta sikte på bidragsgivning till organisationer utomlands som inte har någon motsvarighet i Sverige. Utskottet vill erinra om att bidrag som regel endast ges till svenska organisationer för vidare förmedling till deras motsvarigheter i mottagarlandet. Ett undantag görs för kvinnoorganisationer. Det finns enligt utskottets mening goda skäl för en sådan huvudregel. En fond avsedd för direkt bidragsgivning till rörelser i u-länder skulle vara ett nytt inslag i Sveriges biståndspolitik som utskottet inte finner tillräckligt motiverat och mot

vilket invändningar av både administrativ och principiell karaktär skulle kunna resas.

Vad som ovan anförts om bistånd genom enskilda organisationer gäller till viss del även förslagen i motion 2200 om Kooperationen. Också Swedish Cooperative Centre – det svenska kooperativa biståndsorganet – har fått ökande bidrag under senare år, även om Kooperationen och de fackliga organisationernas ökningstakt varit mindre än övriga frivilliga organisationers.

Med hänvisning till att bidragen till de enskilda organisationernas biståndsverksamhet ökat så kraftigt under senare år är utskottet inte berett att förorda någon ytterligare höjning av anslagsposten utöver regeringens förslag. Inte heller finner utskottet det motiverat att uttala sig för några specifika biståndsandelar eller program mål för de enskilda organisationerna. Utskottet avstyrker därför motionerna 532, 534, yrkandena 3 och 4, 612, 966, yrkande 11, 1173, yrkande 5, och motion 2200, yrkande 1.

Utskottet har på annan plats i detta betänkande föreslagit en översyn av de enskilda organisationernas kapacitet att ta emot bidrag för biståndssändamål från staten. I det sammanhanget torde vissa av de synpunkter som framförs i de här föreliggande motionerna kunna behandlas. Utskottet föreslår att yrkande 2 i motion 2200 anses besvarat därmed.

Katastrofer

Katastrofposten har enligt en sedan länge etablerad praxis en vid användning i biståndsbudgeten. I första hand skall den utnyttjas för att bistå de människor i u-länder som drabbats av naturkatastrofer eller väpnade och politiska konflikter. Katastrofmedel kan även användas för katastrof-förebyggande åtgärder eller som extra bistånd till länder som redan får svenskt utvecklingsbistånd och vars försörjning och utveckling hotas av oförutsedda händelser. Vid sidan av dessa tre användningsområden tjänar katastrofposten som allmän reserv inom det bilaterala anslaget.

Katastrofpostens särskilda användning gör att den bör vara relativt stor och att det bör tillåtas att vissa reservationer i den kvarstår vid budgetårets slut.

Av de särskilda påslag med 300 milj. kr. på biståndsbudgeten som regeringen föreslår i proposition 1983/84: 154 läggs 100 milj. kr. på katastrofposten, som därmed kommer att uppgå till 360,8 milj. kr. Som framgår av proposition 154 avser regeringen använda katastrofmedel bl.a. för insatser i Moçambique, Lesotho, Botswana, Zambia och Kap Verde, alla svenska mottagarländer som drabbats hårt av den ihållande torkan och några av dem är särskilt utsatta på grund av deras beroende av Sydafrika.

I motion 534, yrkande 3, föreslås att katastrofposten höjs med 45 milj. kr. i förhållande till budgetpropositionens förslag. I motion 967, yrkande 17, föreslås en höjning med 24,2 milj. kr. och i motion 1173, yrkande 4, en höjning med 180 milj. kr. i förhållande till budgetpropositionen. Som skäl

för denna sistnämnda betydande ökning anføres att de många rapporterna om nöd och katastrofer i u-länderna motiverar ett väl tilltaget katastrofanslag. Samtidigt understryks i motion 1173 att katastrofposten inte bör få utgöra en allmän reservpost som används till varjehanda insatser. Förutsättningarna för katastrofbiståndet bör tas upp i den av motionärerna föreslagna parlamentariska utredningen, heter det vidare i motionen. Invändningar mot katastrofpostens användning framförs också i motion 966. Det heter i anslutning till yrkande 5 däri att katastrofmedlen normalt inte bör användas för att ge tilläggsanslag till programländerna. I den mån katastrofer av olika slag i programländerna påkallar svenskt bistånd bör regeln vara att i första hand utnyttja medlen inom landramarna.

Vad gäller anslagspostens storlek nästkommande budgetår är utskottet av uppfattningen att den mycket betydande höjning regeringen föreslår i tilläggspropositionen bör vara tillräcklig för att motsvara rimliga anspråk på denna post.

Utskottet vill med anledning av motion 1173 vidare erinra om att katastrofposten i praktiken i mycket liten utsträckning använts som allmän reservpost men anser att posten även fortsättningsvis bör kunna ha kvar denna funktion. Frågan om en parlamentarisk utredning behandlas på annan plats i detta betänkande. Med hänvisning till det anförda avstyrks yrkande 3 i motion 534 i vad avser katastrofbistånd, yrkande 17 i motion 967 och yrkande 4 i motion 1173.

Med anledning av förslaget i motion 966 att använda landramsmedel vid katastrofinsatser i programländer vill utskottet anföra följande.

Landramsmedel används främst för långsiktiga insatser. Ett huvudsyfte med landprogrammeringen är att ge mottagarländerna en viss planeringstrygghet. Det är med denna metod oundvikligt att reservationer ibland uppkommer. Katastrofmedlen används för plötsligt uppkommande hjälpbehov. Gränsen mellan dessa båda typer av insatser måste ibland bli flytande, men det finns ändå skäl att upprätthålla en skillnad, vilket enligt utskottets mening inte skulle underlättas om motionärernas förslag följdes. Det sagda hindrar inte att katastrofposten, såsom framhölls i betänkande UU 1979/80: 20, inte får användas så att "inriktningen och omfattningen av de av riksdagen fastställda biståndsinsatserna i någon avsevärd mån förändras". Insatser som har varit möjliga att förutse och planera bör så långt det är möjligt belasta de för ändamålet avsedda anslagsposterna och som regel inte katastrofposten.

Med hänvisning till det anförda avstyrks yrkande 5 i motion 966.

Situationen i två särskilt drabbade krisområden tas upp i motion 969 som gäller Libanon och motion 1539 som avser Afghanistan.

Det långvariga kriget i Libanon har skapat en nöd och en flyktingsituation som självfallet kräver särskilda insatser av nationella och internationella biståndsgivare. Huvudansvarig för flyktingarbetet i regionen är UNRWA. Katastrofhjälp av olika slag lämnas också av en rad enskilda organisationer.

Sverige har sedan sommaren 1982 bidragit med ca 38 milj. kr. till krigsdrabbade libaneser, bl. a. genom UNRWA, UNICEF, Internationella röda korset, Svenska röda korset, Lutherhjälpen, Frikyrkan hjälper m. fl. organisationer.

Läget i Libanon är fortsatt sådant att omfattande humanitär hjälp alltså är av nöden. Regeringen följer självfallet nära utvecklingen och är beredd att lämna fortsatt katastrofbistånd.

Yrkande 5 i motion 969 får därmed anses besvarat.

Även ockupationen av Afghanistan och befrielsekriget där ger anledning till internationella biståndsinsatser. Ca hälften av flyktingkommissariatets (UNHCR) budget används f. n. för hjälp åt afghanska flyktingar.

Utöver sitt reguljära bidrag till UNHCR på 60 milj. kr. har Sverige lämnat extrabidrag till UNHCR samt även lämnat bidrag till enskilda organisationer med verksamhet i regionen. Svenska afghanistankommittén har mottagit sammanlagt ca 4 milj. kr. för bl. a. hälsoinsatser.

I likhet med vad som anfördes i förra årets biståndsbetänkande UU 1982/83: 20 utgår utskottet från att regeringen utnyttjar de möjligheter som står den till buds för att underlätta det angelägna syftet med motionen. Motion 1539 får därmed anses besvarad.

Ett liknande ställningstagande gör utskottet till yrkande 2 i motion 1555, vari föreslås att ökat katastrofbistånd bör komma den östtimoresiska befolkningen till godo. Utskottet anser inte att riksdagen i förväg bör uttala sig om storleken på katastrofbistånd i enskilda fall men vill samtidigt erinra om att regeringen hittills regelbundet ställt sig positiv till framställningar om katastrofinsatser till förmån för befolkningen på Östra Timor. Hjälpen har framför allt förmedlats genom UNICEF och Svenska röda korset. Innevarande budgetår har 1,4 milj. kr. ställts till Svenska röda korsets förfogande. Yrkande 2 i motion 1555 får därmed anses besvarat.

I yrkande 3 i samma motion föreslås att Sverige i FN skall verka för självbestämmande för Östra Timors befolkning.

Sverige har i röstförklaringar i FN:s generalförsamling gjort klart sin uppfattning att Indonesien genom invasionen av Östra Timor år 1975 inte respekterat principen om folkens självbestämmanderätt. En närmare redovisning för frågans behandling i FN återfinns i UU 1982/83: 8. Sedan dess har ingen resolution i ärendet framlagts i FN beroende på att generalsekretärens konsultationsuppdrag ännu inte slutförts. Östra Timor-frågan väntas komma på generalförsamlingens dagordning hösten 1984. Utskottet ser ingen anledning att nu uttala sig om den svenska inställningen till de förslag som då kan komma att föreligga.

Därmed avstyrks yrkande 3 i motion 1555.

Yrkande 1 i motionen förordar att Sverige skall lämna sitt observatörskap i Intergovernmental Group on Indonesia (IGGI).

Liksom skedde i förra årets betänkande UU 1982/83: 20 konstaterar utskottet att det inte finns några biståndspolitiska skäl för det svenska

observatörskapet i IGGI. Utskottet anser dock att regeringen på egen hand kan pröva den eventuella nyttan av att Sverige genom observatörskap tar del av det oförbindliga informationsutbyte som sker inom IGGI.

Yrkande 1 i motion 1555 avstyrks därför.

4.5 Särskilda program, miljö- och markvård samt energi

Proposition 1983/84: 100 (s. 75)

Den största delen av anslagsposten *Särskilda program* omfattar s. k. ämnesinriktad verksamhet. Denna delpost inrymmer sedan 1983/84 även insatser som under budgetåren 1981/82 och 1982/83 belastade den särskilda anslagsposten Miljö- och markvård samt energi. Tyngdpunkten avseende miljövärdssatsningarna ligger dock inom landprogrammen.

Genom särskilda program ges bl. a. stöd åt verksamhet av experimentell och nyskapande natur avseende landsbygdens vattenförsörjning, energi, lantbruks- och livsmedelsförsörjning, miljö- och markvård, undervisning, hälsovård och industriell teknik. Särskild uppmärksamhet ges åt möjligheterna att utnyttja den svenska resursbasen, vilket i vissa fall kan leda till att anlitandet av FN-organen minskar. En stor del av den ämnesinriktade verksamheten bedrivs dock fortfarande i samarbete med FN:s fackorgan, vilket bl. a. bidrar till ökad internationell förståelse för de svenska biståndspolitiska målen.

Anslagsposten avser vidare stöd till de internationella enskilda organisationerna, Internationella kooperativa alliansen samt Kyrkornas världsråd. Medel under anslagsposten utnyttjas även för finansiering av biträdande experter för tjänstgöring inom olika delar av FN-systemet.

Det fjärde stora området inom anslagsposten utgörs av insatsförberedelser och resultatvärdering, vilka ger SIDA vidgade möjligheter att förstärka sin fackkompetens för beredning och uppföljning av biståndet, bl. a. genom att anlita konsulter.

Regeringen anser att den nu gällande fördelningen mellan de fyra delposterna i huvudsak bör bibehållas. Ett oförändrat anslag bör vara tillfyllest för att finansiera den verksamhet som SIDA planerar. I propositionen föreslås att 155 milj. kr. avsätts för insatser under anslagsposten Särskilda program för budgetåret 1984/85.

Proposition 1983/84: 154 (s. 10)

I budgetpropositionen konstateras att vårt bistånd på miljö-, markvårds- och energiområdena har sin tyngdpunkt inom landprogrammen. Det finns emellertid ett behov att vid sidan därav bedriva en experimentverksamhet

för att pröva nya metoder och utveckla den svenska resursbasen. Det kan också finnas anledning att uppmärksamma problem som berör en grupp av länder eller som aktualiseras av ett mellanstatligt organ. Av särskild betydelse är därvid bl. a. att finna metoder att hejda ökenspridningen, söka trygga den lokala brännvedsförsörjningen och att främja småskalig energiförsörjning. Insatser av detta slag kan genomföras med hjälp av medel som anvisas för ämnesinriktad verksamhet.

Också vissa forskningsinsatser, som stöds av SAREC, bör kunna finansieras med sådana medel.

Regeringen föreslår att anslagsposten Särskilda program, inkl. miljö- och markvård samt energi tillförs 25 milj. kr.

Motioner

(med anledning av prop. 1983/84: 100)

I motion 1983/84: 530 av Kerstin Anér och Kerstin Ekman (båda fp), yrkandena 1 och 2, hemställs

1. att riksdagen återinför miljöanslaget som en särskild del av biståndsbudgeten.

2. att riksdagen beslutar att 15 milj. kr. av miljöanslaget skall anslås till åtgärder för att bevara de tropiska skogarna.

I motion 1983/84: 534 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp), yrkandena 3 och 5, hemställs

3. att riksdagen godkänner det förslag till medelsfördelning av ytterligare 450 milj. kr. som redovisas i motionen (dvs. till Särskilda program på miljövårds- och energiområdet 100 milj. kr.).

5. att riksdagen beslutar att det särskilda anslaget för Mark- och miljö- vård samt energi återinförs.

I motion 1983/84: 611 av Karin Ahrlund (fp) och Karin Andersson (c) hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om stöd till ett planerat internationellt forum vid den kommande kvinnokonferensen i Nairobi.

I motion 1983/84: 616 av Anna Wohlin-Andersson (c) hemställs

att riksdagen uttalar att anslaget till energi inom punkten Särskilda program läggs på en sådan nivå att det blir möjligt att utveckla vårt stöd till u-ländernas energiförsörjning enligt de intentioner som kommer till uttryck i motionen.

I motion 1983/84: 966 av Per Petersson m. fl. (m), yrkande 10, hemställs

10. att riksdagen beslutar att öka medlen tillgängliga för miljö, markvård

och energiinsatser utanför landramarna med 30 milj. kr. att tillföras anslagsposten Särskilda program.

I motion 1983/84: 967 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkande 18, hemställs
18. att riksdagen beslutar att anslaget Rekrytering och utbildning av fältpersonal höjs till 28 milj. kr.

I motion 1983/84: 1173 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c), yrkande 3, hemställs

3. att riksdagen beslutar anslå 355 milj. kr. till Särskilda program, en höjning i förhållande till regeringens förslag med 200 milj. kr., för att särskilt möjliggöra en fortsatt utveckling av de svenska insatserna för miljö, markvård och energi.

I motion 1983/84: 2201 av Karin Söder (c) och Jan-Erik Wikström (fp) hemställs

att riksdagen uttalar sig för att SIDA inom ramen för tillgängliga biståndsmedel anslår 500 000 kr. för budgetåret 1984/85 för att stödja Kyrkornas världsråds program för fred, nedrustning och mänskliga rättigheter.

I motion 1983/84: 2481 av Ivar Franzén och Kjell Mattsson (båda c) hemställs att riksdagen uttalar sig för att vyrmetanmetodens möjligheter för energiproduktion i u-land bör undersökas inom ramen för vårt u-landsbistånd.

(med anledning av prop. 1983/84: 154)

I motion 1983/84: 2276 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkande 4, föreslås

4. att riksdagen beslutar minska anslagsposten Särskilda program med 11 784 000 kr.

Utskottet

I detta betänkandes inledande avsnitt om riktlinjer för det svenska utvecklingssamarbetet har utskottet utförligt behandlat viktiga mark- och miljövårdsfrågor och betonat att SIDA:s miljövårdsinsatser är värda ett fortsatt betydande stöd.

Av propositionen framgår att regeringen redan fäster stort avseende vid miljö-, markvårds- och energiinsatserna i biståndet och att den är inställd på ett kraftigt stöd på detta område. Tyngdpunkten ligger emellertid inom landprogrammen, vilket är naturligt med tanke på den nära samverkan som krävs med mottagarlandets myndigheter, heter det i propositionen.

Det var till följd av detta synsätt som regeringen förra året föreslog att anslagsposten Mark- och miljövård samt energi skulle upphöra och att de insatser på området som inte skulle rymmas inom landramarna återfördes till anslagsposten Särskilda program.

I flera motioner förordas att särskilda medel åter anslås till miljö-, markvårds- och energiinsatser. I yrkande 5 i motion 534 föreslås att anslaget för detta ändamål återinförs, och i yrkande 3 i samma motion att det skall uppgå till 100 milj. kr. Även motion 530 yrkar att anslagsposten i fråga skall återinföras – dock utan att något belopp nämns – samt att 15 milj. kr. skall användas för att bevara de tropiska skogarna. I motion 966, yrkande 10, föreslås att anslagsposten Särskilda program i samma syfte skall tillföras ytterligare 30 milj. kr. och i motion 1173, yrkande 3, att anslagsposten Särskilda program på motsvarande sätt tillförs ytterligare 200 milj. kr. I en motion, 616, föreslås att anslagsposten Särskilda program skall läggas på en sådan nivå att motionens syften tillgodoses. I motion 2776 i anledning av tillägspropositionen föreslås att anslagsposten Särskilda program skall sänkas med 11 784 000 kr. i förhållande till regeringens förslag. Beloppet skall enligt motionärerna användas för att delvis finansiera det extra bidraget till UNICEF.

Utskottet vill med anledning av dessa motioner anföra följande. Sloandet av det särskilda miljöanslaget innebär inte att regeringen fäster mindre vikt vid miljö-, markvårds- och energiinsatser. Det är emellertid som framgår av propositionen regeringens uppfattning att dessa i första hand bör bedrivas inom det landinriktade samarbetet. Regeringen torde samtidigt vara medveten om behovet av särskilda insatser, vid sidan av landprogrammen, för miljövårdsändamål. Utrymme för sådana finns nu liksom tidigare under anslagsposten Särskilda program. Genom tillägspropositionen 154 tillförs denna post nu ytterligare 25 milj. kr. huvudsakligen för miljö- och energiinsatser, ett nära nog lika stort belopp som det som föreslås i motion 966.

Utskottet delar regeringens uppfattning i dessa avseenden och tillstyrker dess förslag. Till följd härav avstyrker utskottet motion 530, yrkandena 3 och 5 i motion 534, motion 616, yrkande 10 i motion 966, yrkande 3 i motion 1173 och yrkande 4 i motion 2776.

Utskottet vill i sammanhanget framhålla att miljö- och energiinsatserna inom landprogrammen å ena sidan och inom anslagsposten för Särskilda program å den andra inte bör uppfattas som konkurrerande utan som kompletterande varandra. Den ämnesinriktade verksamheten är tänkt att ha en experimentell och nydanande inriktning eller vara avsedd för insatser som av olika skäl inte kan rymmas inom landprogrammen.

Utskottet behandlar i anslutning härtill motion 2481, i vilken föreslås att den s. k. vyrmetanmetodens användbarhet för energiproduktion undersöks inom ramen för vårt u-landssamarbete. Metoden beskrivs närmare i motion 2480, vilken behandlas i näringsutskottet.

Om fortsatta försök med vyrmetanmetoden skulle visa att den är ekonomiskt och praktiskt användbar och om förutsättningar för en energiproduktion med denna metod skulle finnas i u-länder med vilka Sverige har samarbete, har utskottet självfallet ingen invändning mot att SIDA för-

söker intressera sina samarbetsparter för metoden. Utskottet anser sig emellertid inte ha någon möjlighet att förorda att biståndsmedel skall avsättas för att på detta stadium särskilt studera denna metods användbarhet i u-länder. Motion 2481 avstyrks därför.

Under denna rubrik behandlas även motionerna 611 och 2201, vilka båda avser verksamheter som finansieras med medel från anslagsposten Särskilda program. I motion 611 föreslås ekonomiskt stöd till ett planerat internationellt forum vid den kommande kvinnokonferensen i Nairobi.

Vid den motsvarande kvinnokonferensen i Köpenhamn år 1980 ställde regeringen medel till förfogande för ett forum som arrangerades i anslutning till den officiella konferensen. Vidare lämnades bidrag till resor för u-landsdeleger och för två kvinnoseminarier som hade samband med konferensen. Huvuddelen av dessa medel utanordnades från anslagsposten Särskilda program. En mindre del togs från anslagsposten B 5. Övriga internationella organisationer.

Enligt vad utskottet inhämtat avser regeringen att även till Nairobikonferensen ställa medel till förfogande för liknande arrangemang. Motion 611 får därmed anses besvarad.

I motion 2201 föreslås att SIDA budgetåret 1984/85 anslår 500 000 kr. till Kyrkornas världsråds program för fred, nedrustning och mänskliga rättigheter.

SIDA har sedan ett flertal år ett biståndssamarbete med Kyrkornas världsråd. Det program motionärerna syftar på omfattar hälsovård, utbildning, kvinnofrågor, landsbygdsutveckling och insatser för fred och mänskliga rättigheter. Det gällande treårsavtalet som löper ut den 30 juni 1984, avser ett belopp på 24 milj. kr. Insatserna för fred och mänskliga rättigheter upptar en mindre del av totalbeloppet. Redan när det gällande avtalet ingicks förutskickade SIDA att en successiv minskning av fredsprogrammet skulle genomföras, med sikte på att helt upphöra med stödet här till fr. o. m. utgången av avtalsperioden i sommar. SIDA:s motivering härför är att stöd till fredsfrågor i denna form ligger utanför det område som SIDA bör koncentrera sig på.

Utskottet värdesätter självfallet Kyrkornas världsråds arbete för fred och mänskliga rättigheter. Samtidigt delar utskottet uppfattningen att SIDA:s trots allt begränsade resurser nödvändiggör en koncentration av insatserna till egentligt utvecklingssamarbete. Av hänsyn härtill vill utskottet inte föreslå riksdagen att besluta om särskilda inslag i det pågående samarbetet. Utskottet har i sammanhanget inhämtat att SIDA planerar fortsatt stöd till Kyrkornas världsråd för övriga delar av det aktuella programmet.

Med hänvisning till det anförda avstyrks motion 2201.

En delpost under anslagsposten Särskilda program, benämnd Insatsförberedelser och resultatvärdering (IRV) används bl.a. när SIDA anlitar fackkonsulter för beredning och uppföljning av biståndsinsatser. Denna delpost uppgår innevarande år till 25 milj. kr.

Regeringen föreslår inte några nya tjänster på SIDA nästa budgetår. Av besparingsskäl har SIDA inte heller under de närmast förflutna åren kunnat medges någon egentlig ökning av personalstyrkan.

Det är bl. a. av detta skäl som SIDA i stället tvingats att i ökande grad anlita konsulter för sin verksamhet. Dessa är förhållandevis dyra. Mot denna bakgrund är utskottet berett att föreslå riksdagen att anslagsposten Särskilda program minskas med 2,2 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag och att i stället samma belopp tillförs SIDA:s myndighetsanslag C 4 i syfte att undvika en neddragning av personalstyrkan. Därmed kommer anslagsposten Särskilda program budgetåret 1984/85 att uppgå till 177,8 milj. kr. Detta bör ges regeringen till känna.

Utskottet är emellertid inte berett att tillstyrka den höjning av anslagsposten Rekrytering och utbildning av fältpersonal som föreslås i motion 967, yrkande 18. Yrkandet avstyrks följaktligen.

4.6 Anslaget till utvecklingssamarbete genom SIDA

Proposition 1983/84: 100 (s. 69, 76)

För budgetåret 1984/85 föreslår regeringen att 3 874,8 milj. kr. ställs till förfogande för utvecklingssamarbete genom SIDA. Av detta belopp är 3 819,8 milj. kr. anslag och 55 milj. kr. reservationsmedel från budgetåret 1982/83. Därmed blir 75 milj. kr. mer än under budgetåret 1983/84 disponibelt för utvecklingssamarbete genom SIDA.

Regeringen föreslår riksdagen

1. att godkänna de riktlinjer och bidrag för utvecklingssamarbete genom SIDA som förordas i propositionen,
2. att godkänna vad som förordats avseende biståndet till Sri Lanka,
3. att till Utvecklingssamarbete genom SIDA för budgetåret 1984/85 anvisa ett reservationsanslag av 3 819 860 000 kr.

Proposition 1983/84: 154 (s. 11)

Regeringen föreslår riksdagen

1. att till anslaget C 2. Utvecklingssamarbete genom SIDA för budgetåret 1984/85 anvisa ett reservationsanslag av 150 000 000 kr. utöver i budgetpropositionen föreslaget anslag,
2. att godkänna de riktlinjer och den bidragsfördelning för internationellt utvecklingssamarbete som förordats i propositionen.

Motion

(med anledning av prop. 1983/84: 100)

I motion 1983/84: 967 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkande 19, hemställs 19. att riksdagen beslutar att med ändring av proposition 1983/84: 100, bil. 5 Utrikesdepartementet C 2. Utvecklingssamarbete genom SIDA anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 313.2 milj. kr. förhöjt belopp.

Utskottet

Genom de båda propositionerna föreslår regeringen att anslaget för utvecklingssamarbete genom SIDA budgetåret 1984/85 skall uppgå till sammanlagt 3 969 860 000 kr.

I överensstämmelse med utskottets ställningstagande i det föregående tillstyrker utskottet regeringens anslagsförslag med den ändring däri som föranleds av att 2.2 milj. kr. överförs från detta anslag till anslaget C 4. Därmed uppgår anslaget för bilateralt utvecklingssamarbete till 3 967 660 000 kr.

Till följd härav avstyrker utskottet motion 1983/84: 967, yrkande 19, i vilket föreslås att 4 133 060 000 kr. anslås till utvecklingssamarbete genom SIDA.

I motion 966 föreslås besparingar som sammantagna innebär ett anslag för utvecklingssamarbete genom SIDA på 3 189 800 000 kr. I motion 534 och i under utskottsbehandlingen av motionen framförda förslag förordas höjningar av anslagsposterna under detta anslag som sammantaget medför en höjning av anslaget för utvecklingssamarbete genom SIDA till 4 049 000 000 kr. I motion 1173 föreslås på motsvarande sätt höjningar som medför att samma anslag uppgår till 4 249 000 000 kr. Även dessa förslag avstyrks av utskottet till följd av ställningstagandena i det föregående.

4.7 Samlade hemställanden under punkt 4.1—4.6 (anslaget C 2)

Med hänvisning till vad utskottet anfört till avsnittet C 2 i budgetpropositionen och avsnitten 6, 7 och 8 i proposition 1983/84: 154 hemställer utskottet

1. att riksdagen avslår motion 1983/84: 966, yrkande 2. angående bindning av importstödet. res. 16 (m)
2. att riksdagen avslår motion 1983/84: 488 angående bindning av biståndet.
3. att riksdagen avslår motion 1983/84: 1169 angående ökad användning av svenska produkter i biståndet.

4. att riksdagen förklarar motion 1983/84: 966, yrkande 3, besvarad med vad utskottet anfört angående lokala kostnader, s. y. 3 (m)
5. att riksdagen avslår motion 1983/84: 531 och motion 1983/84: 2197 angående livsmedelsbistånd m. m., s. y. 4 (m, c, fp)
6. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 966, yrkande 9 i vad avser Angola, och motion 1983/84: 967, yrkande 4, bifaller budgetpropositionens förslag och som medelsram för Angola för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 105 milj. kr., res. 17 (m)
res. 18 (vpk)
7. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 967, yrkande 5, bifaller budgetpropositionens förslag och som medelsram för Etiopien för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 100 milj. kr., res. 18 (vpk)
8. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 966, yrkande 8 i vad avser Indien, bifaller budgetpropositionens förslag och som medelsram för Indien för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 340 milj. kr., res. 17 (m)
9. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 966, yrkande 8 i vad avser Kenya, bifaller budgetpropositionens förslag och som medelsram för Kenya för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 130 milj. kr., res. 17 (m)
10. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 966, yrkande 9 i vad avser Laos, och motion 1983/84: 967, yrkande 6, bifaller budgetpropositionens förslag och som medelsram för Laos för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 60 milj. kr., res. 17 (m)
res. 18 (vpk)
11. att riksdagen avslår motion 1983/84: 1540 och motion 1983/84: 1547 angående särskild fond för Lesotho.
12. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 966, yrkande 9 i vad avser Moçambique, och motion 1983/84: 967, yrkande 7, bifaller budgetpropositionens förslag och som medelsram för Moçambique för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 255 milj. kr., res. 17 (m)
res. 18 (vpk)
13. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 967, yrkande 8, bifaller budgetpropositionens förslag och som medelsram för Nicaragua för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 75 milj. kr., res. 18 (vpk)
14. att riksdagen avslår motion 1983/84: 1544 angående biståndet till Nicaragua,
15. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 966, yrkande 8 i vad avser Tanzania, bifaller budgetpropositionens förslag och som medelsram för Tanzania för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 460 milj. kr., res. 17 (m)
16. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 534 och motion 1983/84: 966, yrkande 7, båda i vad avser Vietnam, motion 1983/84: 967, yrkande 9, och motion 1983/84: 1173, yrkande 6, bifaller res. 17 (m)
res. 18 (vpk)
res. 19 (c)

- budgetpropositionens förslag och som medelsram för Vietnam för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 365 milj. kr., res. 20 (fp)
17. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 967, yrkande 10, bifaller budgetpropositionens förslag och som medelsram för Zimbabwe för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 125 milj. kr., res. 18 (vpk)
18. att riksdagen avslår motion 1983/84: 967, yrkande 11, angående Cuba, res. 21 (vpk)
19. att riksdagen avslår motion 1983/84: 967, yrkande 12, angående Demokratiska Folkrepubliken Yemen, res. 21 (vpk)
20. att riksdagen avslår motion 1983/84: 967, yrkande 13, angående Folkrepubliken Kampuchea, res. 21 (vpk)
21. att riksdagen avslår motion 1983/84: 967, yrkande 14, angående Seychellerna, res. 21 (vpk)
22. att riksdagen avslår motion 1983/84: 1174 angående Costa Rica,
23. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 534, yrkande 3, i vad avser Latinamerika och motion 1983/84: 967, yrkande 15, bifaller budgetpropositionens förslag och som medelsram för Humanitärt bistånd i Latinamerika för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 110 milj. kr., res. 22 (fp, vpk)
24. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 534, yrkande 3 i vad avser södra Afrika, och motion 1983/84: 967, yrkande 16, bifaller budgetpropositionens förslag och som medelsram för Humanitärt bistånd i södra Afrika för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 160 milj. kr., res. 23 (fp, vpk)
25. att riksdagen förklarar motion 1983/84: 767, yrkande 2, besvarad med vad utskottet anfört angående Chile,
26. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 1173, yrkande 7, bifaller budgetpropositionens förslag och förslaget i proposition 1983/84: 154 och som medelsram för Regionala insatser för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 145 milj. kr., s. y. 5 (c)
27. att riksdagen förklarar motion 1983/84: 1543 besvarad med vad utskottet anfört angående stipendier till ANC och SWAPO,
28. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 532, yrkande 1, motion 1983/84: 534, yrkande 3 i vad avser enskilda organisationer, motion 1983/84: 966, yrkande 11, och motion 1983/84: 1173, yrkande 5, bifaller budgetpropositionens förslag och som medelsram för Enskilda organisationer för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 250 milj. kr., res. 24 (m)
res. 25 (c, fp)
29. att riksdagen avslår motion 1983/84: 532, yrkande 2, motion 1983/84: 612 och motion 1983/84: 2200, yrkande 1, om framtida ökning av bidragen till enskilda organisationer m. m.,
30. att riksdagen avslår motion 1983/84: 534, yrkande 4, om en fond för frivilliga organisationer, s. y. 6 (fp)

31. att riksdagen förklarar motion 1983/84: 2200, yrkande 2, besvarad med vad utskottet anfört om översyn av enskilda organisationers kapacitet,
32. att riksdagen med anledning av motion 1983/84: 534, yrkande 3 i vad avser katastrofbistånd, samt med avslag på motion 1983/84: 967, yrkande 17, och motion 1983/84: 1173, yrkande 4, bifaller budgetpropositionens förslag och proposition 1983/84: 154 i motsvarande del samt som medelsram för Katastrofer m.m. för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 360,8 milj. kr., res. 26 (vpk)
s. y. 7 (c)
33. att riksdagen avslår motion 1983/84: 966, yrkande 5, angående riktlinjer för katastrofbiståndet, res. 27 (m)
34. att riksdagen förklarar motion 1983/84: 969, yrkande 5, besvarad med vad utskottet anfört angående Libanon,
35. att riksdagen förklarar motion 1983/84: 1539 besvarad med vad utskottet anfört angående Afghanistan,
36. att riksdagen förklarar motion 1983/84: 1555, yrkande 2, besvarad med vad utskottet anfört angående humanitärt bistånd till Östra Timor,
37. att riksdagen avslår motion 1983/84: 1555, yrkandena 1 och 3, angående Östra Timor i FN och Sveriges observatörskap i IGGI, res. 28 (vpk)
38. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 530, motion 1983/84: 534, yrkande 3 i vad avser Särskilda program och yrkande 5, motion 1983/84: 616, motion 1983/84: 966, yrkande 10, motion 1983/84: 1173, yrkande 3, och motion 1983/84: 2776, yrkande 4, bifaller budgetpropositionens förslag och proposition 1983/84: 154 angående anslagsposten Särskilda program med den ändring däri som föranleds av bifall till moment 39, res. 29 (m, c, fp)
res. 30 (m)
res. 31 (c)
res. 32 (fp)
39. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om SIDA:s personalkostnader och som medelsram för Särskilda program för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 177,8 milj. kr. res. 33 (m)
40. att riksdagen avslår motion 1983/84: 2481 angående energibistånd m.m.,
41. att riksdagen förklarar motion 1983/84: 611 besvarad med vad utskottet anfört angående bidrag till kvinnokonferensen i Nairobi,
42. att riksdagen avslår motion 1983/84: 2201 angående fortsatt bidrag till Kyrkornas världsråds program för fred m.m., res. 34 (c, fp)
43. att riksdagen avslår motion 1983/84: 967, yrkande 18, angående höjning av anslagsposten Rekrytering och utbildning av fältpersonal, res. 35 (vpk)
44. att riksdagen godkänner de riktlinjer och övriga bidrag för budgetåret 1984/85 för utvecklingssamarbete genom SIDA som förordats i budgetpropositionen och proposition 1983/84: 154,

45. att riksdagen godkänner vad som förordas i budgetpropositionen angående bistånd till Sri Lanka,
46. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 967, yrkande 19, motion 1983/84: 534, motion 1983/84: 966 och motion 1983/84: 1173 i vad avser anslaget till utvecklingssamarbete genom SIDA samt med ändring av budgetpropositionens förslag och förslagen i proposition 1983/84: 154 till *Utvecklingssamarbete genom SIDA* för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 3 967 660 000 kr.,
- res. 36 (m)
res. 37 (c)
res. 38 (fp)
res. 39 (vpk)

5 Information

Proposition 1983/84: 100 (s. 76)

De riktlinjer för u-landsinformationen som riksdagen antog 1979 ligger fast (prop. 1978/79: 113, UU 30, rskr 395). Informationsanslagets storlek måste noga avvägas mot andra angelägna behov inom biståndet. Detta informationsanslag är högt i förhållande till andra informationsanslag inom statsförvaltningen. En viss uppräknig av den del av anslaget som används för enskilda organisationers informationsverksamhet bör dock ske. Regeringen förordar därför en ökning av anslaget från 23 milj. kr. till 23,8 milj. kr.

Motioner

(med anledning av prop. 1983/84: 100)

I motion 1983/84: 1167 av Karin Andersson (c), Lisa Mattson (s), Karin Ahrlund (fp) och Ann-Cathrine Haglund (m) hemställs

att riksdagen uttalar sig för att Stiftelsen Afro-Art i fortsättningen bör ingå bland de svenska organisationer som erhåller stående årligt ekonomiskt stöd från SIDA:s anslag för u-landsinformation.

I motion 1983/84: 1551 av Tore Nilsson m. fl. (m) hemställs

att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om information om den svenska u-hjälpens historia.

Utskottet

I motion 1167 hemställs att Stiftelsen Afro-Art skall ingå bland de organisationer som erhåller stående årligt stöd ur SIDA:s informationsanslag C 3.

Om stiftelsen skall kunna fortsätta och utvidga sin u-landsinformation i Sverige är det nödvändigt att kunna räkna med ett kontinuerligt ekonomiskt stöd, heter det i motionen. Motionärerna anser det därför naturligt att Stiftelsen Afro-Art får ingå bland de organisationer som får årliga bidrag från SIDA:s informationsanslag.

Afro-Arts verksamhet består dels av inköp och försäljning av afrikanska och andra u-länders hantverksprodukter, dels av stöd till produktion av hantverk i u-länder. Stiftelsens u-landsinformation är en effekt av försäljningsverksamheten. Butiksförsäljningen och de särskilda utställningar stiftelsen ordnat blir en utgångspunkt för information om situationen i u-länder.

Enligt gällande regler kan kontinuerliga bidrag för u-landsinformation ur anslaget C 3 utgå i form av generella bidrag eller stående bidrag. F. n. utgår generella bidrag till tio studieförbund, fem löntagarorganisationer samt ytterligare sju organisationer. Stående bidrag – som i praktiken knappast skiljer sig från generellt bidrag – utgår endast till Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (SLU, tidigare SUL). Beslut om generellt och stående bidrag har i samtliga fall fattats av riksdagen (bl. a. UU 1978/79: 30).

Vid sidan av detta fasta stöd kan enskilda organisationer hos SIDA ansöka om bidrag ur anslaget C 3 för särskilda informationsprojekt. Ett stort antal organisationer finns med i denna grupp, exempelvis Afrikagrupperna, Svenska Handikapporganisationers biståndsstiftelse, Latinamerikanska kvinnoföreningen, Föreningen Svalorna, Svenska Afghanistankommittén m. fl. Afro-Art har mottagit projektbidrag från SIDA för informationsändamål med sammanlagt 85 000 kr.

För sin biståndsverksamhet, som främst består i utbildning på hantverksområdet, har Afro-Art från SIDA mottagit bidrag på sammanlagt 4 milj. kr.

Stiftelsen Afro-Art har gjort en pionjärinsats för introduktionen i Sverige av hantverksprodukter från u-länderna. Hittills har stiftelsens informationsverksamhet till stor del finansierats av intäkterna från butiksförsäljningen. Sedan en tid har emellertid överskottet från försäljningen stagnerat. Informationsverksamheten riskerar därmed att bli lidande.

Utskottet finner det önskvärt att Afro-Art fortsättningsvis kan räkna med ett visst kontinuerligt stöd för sin utåtriktade u-landsinformation och vill därför föreslå att Afro-Art i bidragshänseende jämföras med de organisationer som får generellt bidrag för sin utåtriktade u-landsinformation. Utskottet är medvetet om att Stiftelsen Afro-Art i andra avseenden inte kan liknas vid de organisationer som erhåller generella bidrag men anser att den speciella karaktären av Afro-Arts handels- och informationsverksamhet motiverar sådant stöd. Därmed bör Afro-Art också kunna ytterligare förstärka sina informationsinsatser.

Utskottet föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av motion 1167.

Utskottet behandlar i detta avsnitt också motion 1551 i vilken föreslås att SIDA skall ställa medel till förfogande för information om missionens roll i den svenska u-hjälpens historia.

Utskottet delar uppfattningen att missionen i många avseenden visat vägen för det som efter hand vuxit ut till det i dag existerande utvecklings-samarbetet. Missionssällskapens och andra frivilligorganisationers betydelse även i det nutida utvecklingssamarbetet framgår inte minst av att det statliga biståndet under senare år i ökande grad förmedlats genom enskilda organisationer.

Enligt utskottets mening är det emellertid inte i första hand SIDA som bör stå för information eller forskning om de svenska missionssällskapens historia. Utskottet är därför inte berett att föreslå att SIDA-medel ställs till förfogande för det föreslagna ändamålet. Motion 1551 avstyrks således.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen till *Information* för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 23 800 000 kr.,
2. att riksdagen med anledning av motion 1983/84: 1167 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående bidrag till Stiftelsen Afro-Art. res. 40 (m)
3. att riksdagen avslår motion 1983/84: 1551 angående information om u-landssamarbetets historia.

6 Styrelsen för internationell utveckling, SIDA (C 4)

Proposition 1983/84: 100 (s. 77–78)

Regeringen delar SIDA:s uppfattning att en aktivare svensk myndighets-medverkan i biståndet är önskvärd. En sådan medverkan kan bidra till att effektiviteten och kvaliteten i verksamheten förbättras. Med hänsyn till att den reala biståndsvolym som SIDA hanterar föreslås minska något, är regeringen dock inte beredd att föreslå fler tjänster. Huvudförslaget bör i huvudsak tillämpas.

Det kapacitetsproblem som SIDA påtalar får i första hand lösas genom omprioriteringar, ytterligare koncentration av verksamheten och fortsatta rationaliseringar. Regeringen beräknar 650 000 kr. för rationaliseringsåtgärder genom ADB som engångsanvisning för budgetåret 1984/85.

För budgetåret 1984/85 föreslås SIDA:s anslag uppgå till 162 275 000 kr.

Biståndsorganisationsutredningen lägger fram förslag som syftar till att förstärka SIDA:s administrativa kapacitet. Vid behandlingen av utredningens betänkande får regeringen således tillfälle att överväga vilka organisa-

toriska åtgärder som kan vidtas för att ytterligare effektivisera SIDA:s verksamhet.

SIDA:s förslag att det nuvarande systemet för lån till personal inom biståndsförvaltningen ersätts med ett garantisystem bör genomföras. Det ligger väl i linje med regeringens allmänna strävan att minska utlåningen över statsbudgeten. Statlig kreditgaranti för lån till personalen bör ersätta det nuvarande systemet fr. o. m. budgetåret 1984/85. SIDA bör därför ges i uppdrag att utforma det nya systemet så att det kan träda i kraft vid den tidpunkten. Eventuella förluster på grund av statlig kreditgaranti kan täckas över SIDA:s myndighetsanslag. Särskilda medel för långivningen behöver således inte anvisas.

Motion

(med anledning av prop. 1983/84: 100)

I motion 1983/84: 967 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkande 20, hemställs 20. att riksdagen beslutar att med ändring av proposition 1983/84: 100, bil. 5 Utrikesdepartementet C 4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 8 216 000 kr. förhöjt belopp.

Utskottet

Utskottet har på annan plats i detta betänkande föreslagit att 2,2 milj. kr. av de medel som regeringen upptagit under anslagsposten Särskilda program, i stället tillförs anslaget C 4. Styrelsen för internationell utveckling. Anslaget C 4 bör därmed uppgå till 16 475 000 kr.

Yrkande 20 i motion 967 om ytterligare höjning av anslaget C 4, vilket motionärerna genom motion 2776 frånfaller, avstyrks.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 967, yrkande 20, och med ändring av budgetpropositionens förslag till *Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 16 475 000 kr., res. 41 (m)
2. att riksdagen godkänner de föreslagna ändringarna av principerna för långivning till personal inom biståndsförvaltningen,
3. att riksdagen medger att för budgetåret 1984/85 statlig kreditgaranti får lämnas för lån till personal inom biståndsförvaltningen med 5 500 000 kr.

7 Nämnden för u-landsutbildning (C 5)

Utskottet tillstyrker regeringens förslag vid punkt C 5 och hemställer att riksdagen för budgetåret 1984/85 till *Nämnden för u-landsutbildning* anvisar ett förslagsanslag av 16 890 000 kr.

8 Styrelsen för u-landsforskning, SAREC (C 6)

Proposition 1983/84: 100 (s. 80–81)

SAREC:s verksamhet syftar till att stödja u-ländernas strävanden att bygga upp en egen forskningskapacitet. Utvecklingen sedan SAREC:s tillkomst har understrukt behovet av en verksamhet med denna huvudinriktning. Under de senaste åren har SAREC i flera avseenden konsoliderat den verksamhet som inleddes för åtta år sedan. Samarbetsprogrammen har funnit sin form. Flera av de stora internationella forskningsprogrammen har utvärderats. Principer för stöd till enskilda projekt, i Sverige och i u-länder, har lagts fast. Den grundläggande filosofi som riksdag och regering fastställt har prövats i praktiken och befunnits ge goda resultat. SAREC:s insatser har utvecklats till en viktig och självständig komponent i vårt utvecklingssamarbete med u-länderna. Det landinriktade samarbetet har visat sig vara ett värdefullt komplement till SIDA:s verksamhet. Verksamheten bör fortsätta med hittillsvarande allmänna inriktning.

I enlighet med den allmänna restriktivitet som gäller för myndighetsanslagen kan regeringen inte biträda SAREC:s förslag att inrätta en ny forskningssekreterartjänst med särskild inriktning på energiforskning. Regeringen kan inte heller biträda SAREC:s förslag om en betydande anslagshöjning. För stöd främst till energiforskning och för forskarutbildning inom det medicinska området bör dock anslaget räknas upp med 2 milj. kr. För budgetåret 1984/85 föreslås ett anslag på 162 360 000 kr.

Motioner

(med anledning av prop. 1983/84:100)

I motion 1983/84: 1553 av Sten Sture Paterson och Ingrid Sundberg (båda m) hemställs

att riksdagen hos regeringen anhåller om att åtgärder vidtas så att SAREC i sin verksamhet prioriterar forskning inriktad mot u-ländernas egna naturresurser och som främjar naturkapitalets återställande och/eller utveckling.

I motion 1983/84: 1556 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

att riksdagen beslutar anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med

5 milj. kr. förhöjt belopp under Utrikesdepartementet, punkt C 6, Styrelsen för u-landsforskning, avseende mediaområdet.

I motion 1983/84: 1558 av Ivar Virgin m. fl. (m) hemställs

att riksdagen hos regeringen anhåller om att regeringen låter utföra en fullständig analys över biståndets effekter i Tanzania inom SAREC:s anslagsram.

Utskottet

I motion 1553 föreslås att SAREC skall prioritera forskning inriktad mot u-ländernas egna naturresurser och som främjar naturkapitalets återställande. I motionstexten nämns särskilt forskning om ökenspridning och vegetationens betydelse för grundvattnet.

När utskottet i UU 1981/82: 20 behandlade en likartad motion framhöll utskottet att SAREC inte hade till uppgift att i egen regi bedriva forskning i u-länderna. En grundförutsättning för ett framgångsrikt stöd på ett bestämt forskningsfält är därför att detta av u-länderna själva uppfattas som så angeläget att de är villiga att avdela egna resurser och visa eget engagemang på området i fråga.

Denna förutsättning gäller alltså för SAREC:s verksamhet. Inom ramen härför har emellertid SAREC kunnat lämna ett konkret forskningsstöd av det slag som nämns i motionen till ett flertal u-länder. Som exempel kan nämnas att ett samarbete om ökenspridning mellan universiteten i Lund och Khartoum stöds av SAREC. Vidare har en rad seminarier om energi-, jordbruks- och vattenfrågor ordnats. Stöd lämnas också till ett antal svenska forskare som studerar bl. a. mark-, vatten- och energifrågor.

Utskottet konstaterar således att SAREC redan har sin uppmärksamhet inriktad på detta område. En samordning mellan SAREC och SIDA sker löpande, bl. a. genom SAREC:s deltagande i SIDA:s direktion och SIDA:s representation i SAREC:s styrelse.

Utskottet vill inte utesluta att SAREC bör söka lägga ytterligare tonvikt vid dessa angelägna frågor. Stödet till svenska forskare synes exempelvis kunna vinna på en viss koncentration till de områden som är centrala för svensk biståndsverksamhet. Denna fråga, liksom inriktningen av SAREC:s verksamhet i övrigt, bör emellertid bedömas i ett något vidare sammanhang. Utskottet föreslår att regeringen gör en översyn av SAREC:s verksamhet i syfte att bedöma om det finns behov av en ytterligare koncentration av insatserna till de områden som ter sig mest angelägna för fortsatt svenskt utvecklingsbistånd. Resultatet av regeringens överväganden bör kunna föreläggas riksdagen i nästa budgetproposition. Detta bör ges regeringen till känna. Motion 1553 får därmed anses besvarad.

Under detta avsnitt behandlar utskottet också motion 1558 i vilken föreslås att regeringen inom SAREC:s anslagsram låter utföra en fullständig analys över biståndets effekter i Tanzania. Tanzania befinner sig i

ekonomiska svårigheter och problemen är delvis strukturella. Eftersom Tanzania samtidigt är det land som mottar mest svenskt bistånd är det naturligt att det finns behov av att nära följa utvecklingen i landet och utvärdera biståndets effekter.

Så sker också fortlöpande. Inom ramen för biståndsavtalen med Tanzania och andra länder sker årliga s.k. sektorgenomgångar. Därvid sker regelmässigt en utvärdering också av enskilda projekt. Vart fjärde år utarbetar SIDA grundliga landrapporter. Den sista publicerades år 1980, en ny förväntas mot slutet av innevarande år. Allmänna genomgångar sker också vartannat år när biståndsavtalet förnyas och däremellan i en s.k. halvtidsöversyn. Den senaste halvtidsöversynen för Tanzania som var mycket grundlig, avslutades i slutet av mars 1984.

Utskottet är av uppfattningen att regeringen och SIDA genom dessa studier och genom det nära samarbetet med Tanzania har en mycket god bild av biståndets effekter i landet. Någon särskild utvärdering bekostad av medel från SAREC anser sig utskottet inte ha anledning föreslå, men utgår från att regeringen noga följer det fortsatta biståndets effekter. Med hänvisning till det anförda avstyrks motion 1558.

I motion 1556 föreslås att medelsanvisningen till SAREC höjs med 5 milj. kr. utöver regeringens förslag. De tillförda medlen skall användas för forskning på massmedia- och kommunikationsområdet och till stöd för oberoende nyhetsbyråer i u-länderna.

Det område motionärerna tar upp är, som utskottet tidigare haft anledning påpeka, senaste i UU 1982/83: 20, av stor vikt för u-ländernas oberoende och självständighet. Sverige har anslutit sig till UNESCO:s s.k. massmediadeklaration av år 1978 och därmed givit sitt stöd för kravet på en bättre balans mellan i-länder och u-länder i världens massmediastruktur. Enligt Sveriges uppfattning kan u-ländernas ställning inom nyhetsförmedling och opinionsbildning bäst stärkas genom att deras egen kapacitet på olika sätt byggs upp. Sverige har sedan år 1978 lämnat bistånd med ca 600 milj. kr. på massmediaområdet. Huvuddelen härav har gått till utbyggnad av telekommunikationer.

Under det gångna året har en av regeringen tillsatt arbetsgrupp lagt fram en rad förslag till åtgärder som skall göra svenskt bistånd bättre ägnat att tillmötesgå u-ländernas önskemål om ökat oberoende på nyhets- och massmediaområdet (Ds UD 1983: 3). En av arbetsgruppens slutsatser är att det bilaterala mediabiståndet i första hand bör finansieras över landramarna.

Eftersom det här är fråga om insatser för att bygga upp kapacitet och infrastruktur bör enligt utskottets mening bistånd i första hand lämnas via SIDA. Någon ytterligare medelstilldelning till SAREC av detta skäl finner utskottet således inte motiverad. Motion 1556 avstyrks därför. Detta hindrar inte att SAREC kan komma att bidra med forskningsstöd i anslutning till någon av dessa insatser.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för verksamheten vid Styrelsen för u-landsforskning (SAREC) som förordas i budgetpropositionen,
2. att riksdagen därutöver som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om en översyn av SAREC:s verksamhet,
3. att riksdagen förklarar motion 1983/84: 1553 besvarad med vad utskottet anfört om SAREC,
4. att riksdagen avslår motion 1983/84: 1558 angående utvärdering av biståndet till Tanzania. s.y. 8 (m)
5. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 1556 till *Styrelsen för u-landsforskning SAREC* för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 162 360 000 kr. res. 42 (vpk)

9 Nordiska afrikainstitutet (C 7)

Utskottet tillstyrker regeringens förslag vid punkt C 7 och hemställer att riksdagen för budgetåret 1984/85 till *Nordiska afrikainstitutet* anvisar ett förslagsanslag av 2 835 000 kr.

10 Övriga u-landspolitiska insatser m. m. (C 8)**Proposition 1983/84: 100 (s. 86–97)***U-krediter*

U-krediterna är ett u-landspolitiskt instrument syftande till att skapa breda och fördjupade relationer mellan Sverige och samarbetsländerna. U-krediterna är avsedda att finansiera projekt av stor betydelse för den ekonomiska utvecklingen i samarbetslandet, för vilka svenska varor och/eller tjänster efterfrågas. Härigenom gagnas båda parter av kreditgivning, vilket för många u-länder är ett uttryck för att samarbetet sker mellan jämställda parter.

Utgångspunkten för kreditgivningen är de av riksdagen fastlagda målen för allt svenskt utvecklingssamarbete. Det innebär att mottagarländernas utvecklingspolitik och utformningen av kreditstödet bör stå i överensstämmelse med dessa mål. Eftersom produktiva investeringar, som ger ekonomisk avkastning, bäst lämpar sig för kreditfinansiering, är det rimligt att u-krediterna främst tillgodoser målen om tillväxt och ekonomisk oberoende.

Kravet på att u-krediterna skall användas för upphandling av svenska varor och tjänster utgör en restriktion i förhållande till det övergripande målet att projekten skall ha utvecklingsfrämjande betydelse för mottagarlandet. Denna inskränkning vid valet av projekt torde ha begränsad bety-

delse för möjligheterna att på ett effektivt sätt bidra till u-ländernas utvecklingssträvanden, eftersom konkurrenskraftiga svenska resurser finns inom ett stort antal av de områden som u-länderna prioriterar för sin utveckling. Det innebär också att något särskilt mål för främjande av svensk export och svenskt resursutnyttjande inte uppställs för u-kreditgivningen. De eftersträlvade exporteffekterna uppnås genom kravet på upphandling av svenska varor och tjänster.

Den utvärdering av u-kreditsystemet som redovisats i betänkandet U-krediter — en del av vårt u-landssamarbete (Ds UD 1983: 2) har resulterat i förslag till åtgärder bl. a. för att höja utvecklingseffekten av u-kreditgivningen och för att förenkla berednings- och beslutsförfarandet.

Regeringen delar utredningens uppfattning, som också stöds av flertalet remissinstanser, att u-kreditsystemets karaktär av utvecklingspolitiskt instrument bör förstärkas. Denna strävan bör främst komma till uttryck i valet av länder och projekt som skall komma i fråga för kreditgivning.

Möjligheterna att ta *initiativ* till u-kreditfinansiering av ett projekt är av betydelse. F. n. tas initiativet av det svenska företag som är intresserat av leveransen.

Regeringen anser, i likhet med utredningen och många remissinstanser, att initiativ till u-kreditfinansiering i ökad utsträckning bör kunna komma från samarbetsländerna.

Regeringen förordar i enlighet härmed en omläggning av *finansieringen* av u-krediterna som innebär att de frikopplas från det statsstödda exportkreditsystemet. Kreditgivningen bör även fortsättningsvis baseras på upplånade medel för kapitalbehovet och i princip avse upphandling av svenska varor och tjänster. Medel från biståndsanslaget skall användas för att u-länderna skall kunna utnyttja de upplånade medlen på förmånliga villkor. U-krediter som förutsätter statlig kreditgaranti bör försäkras mot den befintliga säkerhetsreserven och ytterst biståndsanslagen.

Upplåningen av erforderligt kapital skall ombesörjas av AB Svensk Exportkredit (SEK) inom ramen för detta organs reguljära verksamhet. Beredningen för internationellt tekniskt samarbete (BITS) skall stå som huvudman för kreditgivningen. BITS skall vidare motta ansökningar om u-kredit samt fatta beslut om krediterna och deras villkor samt om kreditgarantier.

Med denna uppläggning av u-kreditsystemet kommer samtliga kostnader för kreditgivningen att belasta biståndsanslagen. Det blir därmed naturligt att krediternas utvecklingsorientering betonas ytterligare.

U-krediterna lämnas numera med en *förmånlighetsgrad* på 25%. Regeringen förordar att u-krediterna även framgent skall lämnas med en förmånlighetsgrad på, i normalfallet, 25%. Om särskilda skäl talar för ett högre gåvoelement anser regeringen dock att en förmånlighet på högst 30% i enskilda fall skall kunna accepteras.

Beräkningen av gåvoelementet bör baseras på OECD/DAC:s normer. Det innebär att kredittiden skall räknas från tiden för kreditavtalets ikraftträdande. Regeringen konstaterar att detta innebär att gåvoelementet i u-krediterna i högre grad än hittills kan användas för att medge längre kredittid och amorteringsfrister. Kredittiden bör i enstaka fall kunna uppgå till 20 år. Amorteringstiden bör i princip bestämmas med hänsyn till projektets upparbetningstid.

För att täcka eventuella förluster på krediter som omfattas av biståndsgarantier har en särskild *säkerhetsreserv* upprättats, vilken förvaltas av EKN på uppdrag av regeringen. Säkerhetsreserven har förutsatts uppgå till 10% av det samlade garantibelopp den ligger som säkerhet för.

U-krediter som förutsätter statlig kreditgaranti skall fr. o. m. budgetåret 1984/85 garanteras över den särskilda säkerhetsreserven mot biståndsanslagen. U-kreditgivningen bör inriktas på länder som bedöms vara kreditvärdiga eller på viss sikt få tillfredsställande betalningsförmåga.

Säkerhetsreserven består i första hand av medel från premieinbetalningar. Dessutom kan säkerhetsreserven vid behov tillföras medel från u-kreditanslaget. Därmed möjliggörs ett något högre risktagande än vad som vore försvarligt om endast premiemedel tjänade som säkerhet för garantigivningen. U-kreditanslaget skall även belastas om utbetalningarna för eventuella skadefall skulle komma att överstiga medlen i säkerhetsreserven.

U-kreditgivning kan komma i fråga för u-länder vilkas utvecklingspolitik ligger i linje med de svenska biståndspolitiska målsättningarna. Hittills har merparten av kreditgivningen inriktats på länder med vilka Sverige bedriver tekniskt samarbete och på programländerna för svenskt bilateralt bistånd. Antalsmässigt har krediterna fördelats jämnt mellan de två ländergrupperna. Programländerna har dock erhållit en större andel, eller närmare 70%, av det totala kreditbeloppet.

Beträffande *ländervalet* vid u-kreditgivningen ser regeringen inga skäl att frånga den principiella inriktning som fastlades i samband med att u-kreditsystemet infördes. De länder som kan bli aktuella bör emellertid, såsom u-kreditutredningen förordat, vara kreditvärdiga, eller på viss sikt bedömas få en tillfredsställande återbetalningsförmåga. Kravet på kreditvärdighet har understrukits av flertalet remissinstanser samtidigt som svårigheten att bedöma den på längre sikt har framhållits.

Det innebär att u-kreditgivning kan aktualiseras för kreditvärdiga länder med vilka tekniskt samarbete bedrivs och med vilka ett långsiktigt bilateralt utvecklingssamarbete äger rum. Regeringen räknar med att den hittillsvarande kretsen av mottagare av u-krediter kan komma att vidgas till fler låg- och medelinkomstländer.

Under förutsättning att ett projekt är prioriterat av samarbetslandet och att det är förberett och utformat på ett tillfredsställande sätt förordar regeringen att följande riktlinjer avseende *projektval* bör vara vägledande för u-kreditgivningen:

- identifierbara projekt till skillnad från löpande leveranser,
- projekt som ger direkt avkastning eller skapar förutsättning för sådan direktavkastande verksamhet,
- projekt som genererar väsentliga intäkter eller besparingar i utländsk valuta,
- projekt som avser produktion för den inhemska marknaden bör vara inriktade på basnyttigheter för relativt stora delar av befolkningen i landet eller i en region.

Som nämnts skall BITS ges det administrativa huvudansvaret för u-kreditgivningen. Det innebär att ansökan om u-kredit skall ställas till BITS som också skall fatta beslut om kreditvillkor och om u-kreditgaranti. När en u-kredit avser ett programland skall SIDA:s yttrande inhämtas om projektet har anknytning till den reguljära biståndsverksamheten. SIDA bör även beredas tillfälle att uttala sig om andra projekt i programländerna som är aktuella för u-kreditfinansiering. SEK:s ansvar för u-krediterna skall innefatta upplåning av erforderligt kapital samt verkställighet och administration av kreditgivningen. EKN skall förvalta garantierna och säkerhetsreserven samt avge yttrande om mottagarländernas kreditvärdighet och om relevanta garantitekniska frågor.

För budgetåret 1983/84 finns 500 milj. kr. anvisade för u-kreditgivningen under anslaget C 9. Dessa medel beräknas medge en kreditvolym på ca 1 500 milj. kr. Kostnaderna för u-krediter som beviljats t. o. m. innevarande budgetår belastar såsom hittills anslaget B 18 under tolfte huvudtiteln.

Som en följd av att u-kreditanslagen ökat snabbt och utbetalningarna med nödvändighet släpat efter föreligger betydande outnyttjade anslag för u-kreditgivning. Anslaget för 1984/85 kan därför beräknas till 375 milj. kr.

Innevarande budgetår får utfästelser om gåvoelement lämnas som uppgår till 750 milj. kr. För att en fortsatt gradvis expansion av kreditgivningen skall kunna ske bör BITS bemyndigas att för 1984/85 göra utfästelser om gåvoelement som uppgår till 900 milj. kr. En sådan utfästelseram skulle medge utfästelser om en total kreditvolym i storleksordningen 2,5–3 miljarder kronor. Det bör därvid beaktas att ungefär hälften av gjorda utfästelser erfarenhetsmässigt ej leder till affär.

Tekniskt samarbete

Regeringen föreslår att anslagsposten tekniskt samarbete beräknas till totalt 87 595 000 kr. för budgetåret 1984/85. Av dessa medel beräknas att högst 6 300 000 kr. skall användas för personutbyte och kulturellt samarbete som administreras av Svenska institutet.

BITS roll i beredningen och förvaltningen av u-kreditgivningen ökar i betydelse som en följd av de ändringar av u-kreditsystemet som regeringen förordar. Det tekniska samarbetet, som utvecklats mycket gynnsamt, fortsätter att expandera. BITS kansli, som redan är hårt belastat, behöver således förstärkas. Regeringen föreslår därför att BITS tillförs tre nya

tjänster: en byråchef, en kvalificerad handläggare och en assistent. Som en följd av att chefskapet för BITS blivit alltmer krävande och ansvarsfyllt föreslås vidare att den extra ordinarie tjänsten som kanslichef omvandlas till en ordinarie tjänst som direktör med beteckningen p. BITS administrativa kostnader för budgetåret 1984/85 beräknas till 3 160 000 kr.

Skadefall vid redan lämnade s. k. u-garantier

Riksdagen beslutade 1966 att de förluster på u-garantierna som inte täcktes av den särskilda säkerhetsreserv som byggts upp av premier för garantierna skulle finansieras över biståndsanslagen. Denna ordning ändrades 1978 då riksdagen beslutade att rikstäckningen skulle lyftas av biståndsanslagen (prop. 1977/78: 135, UU 1978/79: 1, rskr 9). Underskott i u-garantisystemet belastar således numera samma anslag som underskott i det s. k. normalgarantisystemet.

Som framgått tidigare föreslår regeringen att alla u-krediter framgent i princip skall garanteras mot denna säkerhetsreserv. U-garantierna lämnades på sin tid efter en prövning av de ifrågavarande projektens utvecklingseffekt och uppvisar också i övrigt påtagliga likheter med de garantier som numera lämnas för u-krediter. Mot den bakgrunden finner regeringen det naturligt att de kostnader som uppkommit eller kan uppkomma till följd av skadefall i samband med alltjämt utestående u-garantier till programländer – beviljade före den 1 juli 1979 – också finansieras över biståndsanslaget C 8. De kostnader som därigenom kan komma att belasta biståndsanslagen kan uppskattas till 80 milj. kr.

Regeringen föreslår att ett belopp om totalt 468 980 000 kr. anvisas för Övriga u-landspolitiska insatser m. m. under budgetåret 1984/85.

Utskottet

Den utredning av u-kreditsystemet som avslutades förra året (Ds UD 1983: 2) har inte föranlett regeringen att i budgetpropositionen föreslå några genomgripande förändringar av systemet eller av dess roll i det svenska utvecklingssamarbetet. Det nya i regeringens förslag är huvudsakligen att u-krediternas biståndspolitiska motivering förstärks samt att de i sin helhet skall finansieras över och garanteras mot biståndsanslagen. Gåvoelementets storlek preciseras till i normalfallet 25 % av kreditvolymen enligt DAC:s schablonberäkningsmetod, vilken bl. a. medför att den kostnad som skall bäras av biståndsanslagen i det enskilda fallet kan komma att överstiga 25 % av kreditvolymen. De tidigare gällande allmänna riktlinjerna för länderval och projektval ligger huvudsakligen fast. En nyhet är att mottagarlandets möjlighet att självt ta initiativ till en u-kredit betonas ytterligare. Nytt är också att huvudansvaret för kreditbesluten läggs på BITS.

Det förutsätts i propositionen att u-krediter som regel endast kan beviljas till bestämda projekt. Det betyder att ett kreditbeslut normalt fattas

först sedan parterna kommit överens om ett visst projekt och detta prövats av BITS, EKN och SEK.

I budgetpropositionen övervägs möjligheten att träffa särskilda överenskommelser med enskilda länder om u-kreditgivningen. Därmed torde bl. a. avses utfästelser om belopp inom vars ram förhandlingar om enskilda projekt därefter skulle kunna föras. Regeringen kommer emellertid till slutsatsen att nackdelarna med sådana överenskommelser om u-kreditgivning gör att de endast bör ifrågakomma om särskilda omständigheter talar för dem. Utskottet delar denna uppfattning.

Utskottet, som inte har något att erinra mot de i budgetpropositionen föreslagna förändringarna av u-kreditsystemet, tillstyrker vad regeringen förordar. Ikraftträdandet av systemet bör av administrativa skäl uppskjutas till den 1 januari 1985.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen godkänner de av regeringen i budgetpropositionen angivna riktlinjer som förordas under rubriken Övriga u-landspolitiska insatser m. m.,
2. att riksdagen godkänner de av regeringen i budgetpropositionen angivna riktlinjerna för u-krediter med verkan fr. o. m. den 1 januari 1985,
3. att riksdagen bemyndigar regeringen att fr. o. m. den 1 januari 1985 besluta om rätt för BITS att placera medel på räntebärande konto i riksgäldskontoret i enlighet med vad som förordats i budgetpropositionen,
4. att riksdagen godkänner förslaget att BITS bemyndigas att för 1984/85 göra utfästelser intill ett belopp om 900 milj. kr. avseende gåvoelement i u-krediter,
5. att riksdagen godkänner förslaget att eventuella kostnader för skadefall i samband med särskilda garantier för export till programländer, s. k. u-garantier, får belasta reservationsanslaget C 8. Övriga u-landspolitiska insatser m. m.,
6. att riksdagen till *Övriga u-landspolitiska insatser m. m.* för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 468 980 000 kr.,
7. riksdagen godkänner förslaget att det hos BITS får finnas en ordinarie tjänst som direktör med beteckningen p.

Stockholm den 3 maj 1984

På utrikesutskottets vägnar
STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Sture Korpås (c), Carl Bildt (m), Sture Palm (s), Gunnel Jonäng (c), Sture Ericson (s), Margaretha af Ugglas (m), Axel Andersson (s), Sten Sture Paterson (m), Maj-Lis Lööw (s), Bengt Silfverstrand (s), Ivar Virgin (m), Rune Ångström (fp), Bertil Måbrink (vpk) och Nils T. Svensson (s).

Reservationer

1. Beräkningen av biståndsanslagen

Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Med anledning" och slutar med "motion 967" bort ha följande lydelse:

Under senare år har biståndet emellertid försämrats, både kvantitativt och kvalitativt. Det landinriktade biståndet har minskat till förmån för ett antal andra biståndsformer som till stor del tycks ha tillkommit för att ge möjlighet till ett större återflöde till Sverige av biståndsmedlen. Exportmotiverade u-krediter intar en allt större plats i biståndet.

Biståndsanslagens storlek har minskats genom nya beräkningsmetoder. Den vedertagna och av riksdagen beslutade basen för enprocentsanslagets beräkning, bruttonationalprodukten (BNP) har ersatts av en lägre bas, bruttonationalintäkten (BNI). Vidare har allehanda andra betalningar till u-länder börjat betraktas som bistånd och avräknas mot enprocentsramen. Slutligen har regeringen övergivit enprocentsåtagandet över huvud taget genom den förra året beslutade frysningen av biståndsanslagen. Den påfyllnad med 300 milj. kr. som nu föreslås är visserligen välkommen men ändrar i princip inte bilden av en fortgående urholkning av utvecklingssamarbetet.

Enligt de beräkningar som utförts i motion 967 skulle biståndsanslagen rätteligen ligga en miljard kronor över regeringens förslag – om vedertagna beräkningsmetoder och definitioner använts.

Enligt utskottets mening finns det anledning att nu bryta den gradvisa försämring av biståndet som fått pågå under ett antal år. Utskottet ansluter sig till de förslag som framförs i motion 967, yrkandena 1 och 2, som föreslår att riksdagen beslutar uttala att Sveriges utvecklingsbistånd under en treårsperiod åter skall nå upp till 1 % av BNP och att som bistånd endast skall räknas sådana betalningar som är förenliga med de vedertagna svenska biståndsmålen.

dels att utskottets hemställan i punkt 1, moment 1, bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 967, yrkandena 1 och 2, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför om beräkning av biståndsanslagens storlek,

2. Biståndsanslagens storlek

Carl Bildt, Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson och Ivar Virgin (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Med det påslag" och slutar med "anses besvarad" bort ha följande lydelse:

Det är vårt lands självklara plikt att genom utvecklingsbistånd söka bidra till en rättvisare och stabilare världsordning. U-hjälp bedriven med ianspråktagande av andra nationers besparingar är emellertid i längden ingen solid solidaritetshandling. Grunden för en uthållig svensk u-hjälp åstadkommer vi genom att föra en sådan ekonomisk politik och budgetpolitik att Sveriges ekonomi så fort som möjligt saneras.

Det är därför enligt utskottets mening nödvändigt att med hänsyn till Sveriges stora budgetunderskott och vår växande utlandsskuld spara också i biståndsanslagen.

Utskottet ansluter sig därför till de besparingsförslag som framförs i motion 966, vilka sammantagna leder till en total biståndsvolym nästkommande budgetår på 5965 milj. kr. Till följd av denna uppfattning finner utskottet det inte motiverat att tillstyrka det ytterligare påslag på biståndet som föreslås i proposition 1983/84: 154. Utskottet vill emellertid inte motsätta sig Sveriges deltagande i sjunde påfyllnaden av IDA och anser det också riktigt att Sverige lämnar ett extra bidrag till UNICEF om 20 milj. kr. Några extra medel för dessa båda ändamål behöver enligt utskottets mening emellertid inte föreslås. Utskottet återkommer till finansieringen av IDA:s påfyllnad och extrabidraget till UNICEF under ifrågasvarande avsnitt i detta betänkande.

Med hänvisning till vad som här anförts tillstyrker utskottet yrkande 6 i motion 966 och motion 2775 i motsvarande delar. Budgetpropositionens förslag angående totalt biståndsanslag avstyrks liksom det förslag om ytterligare biståndsmedel som framförs i proposition 154. I konsekvens med detta ställningstagande avstyrks också yrkande 2 i motion 534, yrkande 1 i motion 1173, yrkande 1 i motion 2776, motionerna 2773 och 2774 i vad avser biståndets omfattning samt motion 2196 angående planeringsramen för budgetåret 1985/86.

dels att utskottets hemställan i punkt 1, momenten 2 och 3, bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 534, yrkande 2, motion 1983/84: 1173, yrkande 1, motion 1983/84: 2776, yrkande 1, samt motion 1983/84: 2773 och motion 1983/84: 2774, båda i vad avser biståndets omfattning, och med ändring av förslagen i budgetpropositionen och proposition 1983/84: 154, bifaller motion 1983/84: 966, yrkande 6, och som biståndsram för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 5965 milj. kr.,
3. att riksdagen avslår motion 1983/84: 2196 angående planeringsram för budgetåret 1985/86.

3. Biståndsanslagens storlek

Sture Korpås och Gunnel Jonäng (båda c) och Runc Ångström (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Med det påslag" och slutar med "biståndets omfattning" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att regeringen genom den i tilläggspropositionen 1983/84: 154 föreslagna höjningen av biståndet har tagit intryck av den mycket kraftiga opinion som reagerat mot att Sverige med regeringens politik lämnar enprocentsnivån. Utskottet beklagar dock att höjningen inte är tillräcklig för att helt kompensera tidigare gjord nedskärning och därmed återföra biståndet till enprocentsnivån. Utskottet anser att Sverige omedelbart måste återgå till denna. Sverige har i decennier betraktats som ett föregångsland bland den rika världens länder vad gäller biståndet. Om Sverige nu skulle avstå från att öka sitt bistånd i enlighet med tidigare utfästelser skulle det inte bara vara ett svek mot de fattiga länder som förlitar sig på svensk hjälp utan också kunna tas till intäkt av andra länder för att minska sitt bistånd.

Utskottet föreslår därför med bifall till yrkande 2 i motion 534, yrkande 6 i motion 966, yrkande 1 i motion 1173 och yrkande 1 i motion 2776 samt motionerna 2773 och 2774 att biståndet skall uppgå till 1 % av BNI och för budgetåret 1984/85 därmed utgår med ett belopp som är 150 milj. kr. högre än vad regeringen föreslagit i tilläggspropositionen 1983/84: 154.

dels att utskottets hemställan i punkt 1, moment 2, bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 966, yrkande 6 och motion 1983/84: 2776, yrkande 1, med ändring av förslagen i budgetpropositionen och proposition 1983/84: 154, med anledning av motion 1983/84: 1173, yrkande 1, och motion 1983/84: 2773 bifaller medelsförslaget i motion 1983/84: 534, yrkande 2, och motion 1983/84: 2774 och som biståndsanslag för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 7045 milj. kr.,

4. Biståndsanslagens storlek

Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "anses besvarad" bort ha följande lydelse:

Detta är ett steg i rätt riktning. Det är emellertid inte tillräckligt för att inom en treårsperiod nå upp till det vedertagna enprocentsmål utskottet uttalat sig till förmån för tidigare under detta avsnitt. Utskottet vill därför med bifall till motion 2776 föreslå ett ytterligare påslag på biståndsanslagen för budgetåret 1984/85 med 21,4 milj. kr. Fördelningen härav på olika ändamål kommer att behandlas senare i detta betänkande.

Till följd härav avstyrker utskottet yrkande 2 i motion 534, yrkande 6 i motion 966, yrkande 1 i motion 1173 samt motionerna 2773 och 2774 i vad avser biståndets omfattning. Planeringsramen för budgetåret 1985/86 bör beräknas så, att biståndsvolymen påföljande budgetår kommer att kunna nå 1 % av BNP. Motion 2196 får därmed anses besvarad.

dels att utskottets hemställan i punkt 1, moment 2, bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 534, yrkande 2, motion 1983/84: 966, yrkande 6, motion 1983/84: 1173, yrkande 1, motion 1983/84: 2773 och motion 1983/84: 2774, båda i vad avser biståndets omfattning, och med ändring av förslagen i budgetpropositionen och proposition 1983/84: 154, bifaller motion 1983/84: 2776, yrkande 1, och till biståndsanslag för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 6 922,2 milj. kr.,

5. Effektivitet, demokrati och mänskliga rättigheter

Carl Bildt, Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson och Ivar Virgin (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar med "Även om mål" och på s. 25 slutar med "motion 1171" bort ha följande lydelse:

Även om mål och metod för det svenska utvecklingssamarbetet inte i grunden ändrats har dock biståndets innehåll och form i viss mån påverkats av gjorda erfarenheter. Riksdagen har under senare år i samband med behandlingen av de årliga biståndspropositionerna gjort ett antal uttalanden om biståndets inriktning som vid sidan av de allmänna målen utgör riktmärken för utvecklingssamarbetet. Nya biståndsformer, såsom u-krediter har tillkommit. Som givarland har vi i någon mån börjat ställa ökade krav på våra samarbetsparter. Enligt utskottets mening har vi emellertid inte dragit tillräcklig lärdom av de gångna årens ofta nedslående erfarenheter. Det har funnits en benägenhet att gå runt problem och en påträngande verklighet. Utskottet vill i det följande särskilt peka på tre frågor, som måste uppmärksammas ytterligare om ett fortsatt bistånd skall bli verkligt meningsfullt och åtnjuta stöd från opinionen, nämligen effektivitet, demokrati och mänskliga rättigheter.

Ett effektivt bistånd

Den väsentligaste uppgiften för svensk biståndspolitik av i dag är att höja effektiviteten i utvecklingssamarbetet. Detta kan ske bl. a. genom att vi i större utsträckning engagerar svenska organisationer och företag i verksamheten. Vi måste utnyttja hela den svenska resursbasen och ta till vara den kunskap och den kompetens som finns på universitet och högskolor, i näringslivet och i enskilda organisationer. Vi måste få ett flexiblare

bistånd, där vi kan bidra till att lösa särskilt viktiga problem för världssamfundet, t. ex. miljö- och energifrågor i stället för att vara fastlåsta till vissa länder i ett slags evighetsbistånd, oavsett vad som inträffar i dessa stater.

Förutsättningarna för ett effektivt bistånd förbättras också om vi söker samarbeta med länder som strävar efter demokratiska och marknadsekonomiska lösningar på utvecklingsproblemen. Frågan måste ställas om det över huvud taget är meningsfullt att bedriva utvecklingssamarbete med länder, vars utvecklingsstrategi inte kan förväntas leda till resultat som motsvarar något av de fyra målen för svensk biståndspolitik.

Om någon förändring till det bättre inte går att åstadkomma bör biståndet till länder med en icke fungerande utvecklingsstrategi växlas över till hjälp i andra former, t. ex. genom enskilda organisationer, katastrofbistånd eller genom en satsning på sådana basbehov som utbildning och hälso- och sjukvård.

Demokrati och mänskliga rättigheter

Erfarenheten har visat att ekonomisk utveckling och demokrati hittills varit de avgörande faktorerna för att skapa ett drägligt samhälle. Ett samhälle som ger inflytande åt individen är en förutsättning för att de uppsatta utvecklingsmålen skall kunna uppfyllas. Det går inte att moraliskt eller politiskt försvara avsaknaden av demokrati i något land. U-länderna kan inte vara något undantag.

I ländervalet måste därför, vid sidan av fattigdomskriteriet, demokrati-målet lyftas fram. Sådana u-länder som slår vakt om de mänskliga rättigheterna och strävar efter en demokratisk utveckling både för män och kvinnor bör prioriteras.

Vi måste i det sammanhanget se en demokratisk samhällsutveckling som en dynamisk process. Demokrati uppstår inte över en natt. Det är emellertid uppenbart att det är möjligt att avgöra huruvida ett visst land är på väg i demokratisk riktning eller om det fjärrmar sig från målet. Inställningen till mänskliga rättigheter är ofta avgörande för en sådan bedömning.

Enligt vår uppfattning måste biståndssamarbetet omprövas och i sista hand avbrytas med mottagarländer som bedriver anfallskrig eller har trupper på främmande territorier, eller i vilka de grundläggande mänskliga rättigheterna systematiskt kränks. Sverige har enligt FN-stadgan åtagit sig att verka för fred och mänskliga rättigheter. Detta åtagande bör gälla även vårt biståndssamarbete.

Självfallet måste hänsyn tas till långsiktigheten i utvecklingssamarbetet, men ihållande och på flera områden fortsatta kränkningar av konventionen om mänskliga rättigheter och FN-stadgan bör leda till att biståndet upphör eller ges en utpräglad humanitär karaktär. Med vad som härmed anförts tillstyrker utskottet yrkande 1 i motion 966 i detta avseende samt motion 1171.

dels att utskottets hemställan i punkt 2, moment 1, bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 966, yrkande I och motion 1983/84: 1171 och med anledning av motion 1983/84: 534, yrkande I som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om effektivitet, demokrati och omprövning av biståndsavtal m. m.,

6. Demokrati och mänskliga rättigheter

Sture Korpås och Gunnel Jonäng (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar med "Vår syn" och slutar med "fyra målen" bort ha följande lydelse:

Vår syn på u-landsbiståndets möjligheter och begränsningar håller emellertid på att förändras. Den utvecklingssyn som vårt bistånd från början byggde på och som fortfarande i hög grad präglar det håller inte längre. Allt flera inser det men många kan ha svårt för att tillstå det, då det måste leda till en omprövning av biståndets användning, inriktning och organisation.

Även om några u-länder eller grupper inom dem upplever en ekonomisk expansion som för in dem i de rika ländernas krets, drabbar djup nöd och fattigdom samtidigt allt fler. Det blir allt svårare att se hur det skall vara möjligt att leda in hela mänskligheten i en utveckling efter modell från de rika länderna. Samtidigt fortsätter dessa en ekonomisk, teknisk och militär expansion utan att ta hänsyn till att det råder nöd och fattigdom på annat håll eller till att tillgångarna är begränsade och ytterst borde vara mänsklighetens gemensamma. Att även fattiga länders regeringar vill följa vår utvecklingsmodell är naturligt och legitimt, så länge vi inte erbjuder ett alternativ trots vår ökade kunskap.

I den tredje världen finns det ett dubbelsidigt samband mellan fattigdomen och förstörelsen av jord och skog. I den rika världen finns det ett samband mellan en hänsynslös och okunnig användning av modern teknik och miljöproblemen. De rika länderna måste lösa sina problem. De fattiga länderna orkar inte själva ta hand om sina. För de flesta människor där går all kraft åt för att, ofta förgäves, söka täcka det dagliga behovet av mat, vatten och bränsle. För att möta sina behov för dagen förstör de därvid ofta sina möjligheter att långsiktigt överleva. I varje fall kan de inte utan hjälp utifrån bota de skador som de åstadkommer eller som redan skett.

Genom att öka tillgången på mat, vatten och bränsle kan man motverka nöden i dess mest påtagliga form. Det måste därför vara en förstahandsuppgift för biståndet. Det arbetet måste emellertid också vara långsiktigt och inrikta sig på nödens orsaker.

Skogsskövling, torka och jordförstöring hotar grunden för mänskligt liv över allt större områden. Vattenkällor sinar, grödan förtvinar och djur dör. Människor tvingas lämna sina hem men har ingenstans att ta vägen. Särskilt dramatisk är denna utveckling i Afrika.

Det finns risk för att en tredjedel av jordens nu odlade områden görs ofruktbar under tiden fram till början av nästa århundrade. Stora arealer förstörs eller utarmas genom erosion, försaltning, förslitning eller ökenutbredning. Ny mark finns knappast att tillgå. Världen har redan tagit i bruk det mesta av den jord som lämpar sig för odling och betesgång. Skogarna har i de fattiga länderna på de flesta håll försvunnit som betes- och odlingsreserv.

Samtidigt växer jordens befolkning med omkring 90 miljoner om året och närmar sig 5 miljarder. För 50 år sedan hade den just nått 2 miljarder. När det nya årtusendet går in torde vi vara 6 miljarder.

Människorna strömmar också från landsbygd och byar till storstäder. I den fattiga världen bor tre människor av tio i storstadsområden, de flesta i slum. Man räknar med att det vid sekelskiftet är sex av tio. På dessa få år skulle vi få uppemot 2 miljarder nya storstadsbor. Ingen förstår hur de skall försörjas med mat, rent vatten, bränsle och enklaste hygien. Samtidigt med direkta åtgärder mot nöden och slummen, måste vi ha en stark inriktning på landsbygdsutveckling, även för att motverka folkvandringen mot storstäderna. Det är i medvetande om att krisen nu är inpå oss som centerpartiet med stöd av moderata samlingspartiet och folkpartiet i motion 1173 föreslår en utredning med uppgift att arbeta fram förslag till klarare riktlinjer för användning och inriktning av det svenska biståndet till de fattiga folken.

dels att en text av följande lydelse på s. 25 mellan det stycke som slutar med "mänskliga rättigheter" och det stycke som börjar med "Med hänvisning" tillkommer:

Genom att biståndet nu främst utgår från mottagande regeringars egna prioriteringar, är det rimligt att sätta i fråga bistånd till länder där regeringen inte iakttar grundläggande mänskliga rättigheter eller driver en politik, som utgör ett hot mot andra folk. Det kan bli en annan sak, när biståndet blir klarare problem- och projektorienterat och särskilt inriktat på att möta de mest behövande människornas grundläggande behov och på att motverka den pågående förstörelsen av jordens naturtillgångar och miljö. Då måste vi söka nå fram med våra insatser, där de är mest angelägna. Nödlidande människor skall inte behöva lida dubbelt därför att de har en omänsklig regering.

Våra fyra biståndspolitiska mål är passiva. De formulerades när vår biståndspolitik gick ut på att stödja ett antal länder vilkas regeringar vi hade förtroende för. Nu behöver Sverige formulera en aktiv avsikt med sitt bistånd. För att förverkliga denna avsikt räcker det inte med biståndsadministration. Vi behöver en organisation för det svenska biståndet i vilken även svensk kapacitet inom området för vårt bistånd tas till vara och utvecklas som en resursbas vi ställer i den fattiga världens tjänst.

7. Effektivitet, demokrati och mänskliga rättigheter

Rune Ångström (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar med "Även om mål" och på s. 25 slutar med "samt motion 1171" bort ha följande lydelse:

Ett effektivare bistånd

Kravet på effektivitet får inte sättas i ett motsatsförhållande till biståndsanslagets storlek. Utskottet anser att vi svenskar som lever i ett demokratiskt och fritt land med en hög levnadsstandard bör känna det som en bjudande plikt att hjälpa de fattigaste folken till en bättre levnadsstandard och de enskilda människorna till ett friare liv.

Utskottet håller fast vid sin tidigare ståndpunkt att biståndets storlek skall fastställas till 1 % av BNI. Utskottet ställer också kravet att biståndet skall göras så effektivt som möjligt. Kraven på resurser till biståndet och en högre effektivitet måste kunna förenas. Påståendet att strävan för ett ökat bistånd innebär en slapp och likgiltig inställning till effektivitetskravet är lika absurt som biståndsfientligt.

Biståndsorganet SIDA har signalerat att det med tillgängliga resurser har svårt att klara en ökad biståndsvolym. Det är då nödvändigt att göra en översyn av SIDA:s organisation och också inventera vilka andra resurser som kan användas i biståndsverksamheten. De ideella organisationerna är t. ex. en otillräckligt utnyttjad resurs. Genom det frivilliga, obetalda arbete som de föreningsanslutna människorna uträttar tillförs vårt u-landsbistånd stora, oftast omätbara resurser som ger vår biståndsverksamhet en extra styrka. En kanalisering av en ökad andel av biståndet över enskilda organisationer är därför en riktig väg att gå.

Det är också viktigt att ta till vara den svenska resursbasen och nyttja den kompetens och kunskap som finns vid våra universitet och högskolor, i näringslivet och inom den offentliga sektorn. Vårt bistånd måste också vara flexibelt så att det kan sättas in där behoven är störst. En större flexibilitet uppnås om vårt bistånd mera än tidigare inriktas på för mottagarlandet angelägna projekt. Ett projektrinriktat bistånd har större möjligheter att bli effektivt än den skarpa bindning vid s. k. landramar som tidigare varit rådande. Den långvariga låsning av insatserna till ett enda land som systemet med huvudmottagarländer innebär får till följd att det svenska biståndet rullar på med alltför små möjligheter till anpassning till under hand ändrade förhållanden.

En demokratisk samhällsutveckling och värnandet om mänskliga rättigheter

En sedan länge alltför dominerande uppfattning har varit att demokrati – eller åtminstone fröet till demokrati – inte kunnat förenas med en social

och ekonomisk utveckling som kommit det stora flertalet människor till del. Endast en planerad utveckling och en stark stat, som kunnat skapa nödvändig disciplin, har kunnat åstadkomma en industriell utveckling. Man har trott att endast socialistiskt styrda stater kunnat klara en utveckling som tar hänsyn också till de fattigaste människornas behov av mat, sjukvård och utbildning. Kravet på frihet har fått stå tillbaka för andra "högre" samhällsmål. Detta har visat sig i grunden fel.

Möjligheten att göra sin stämma hörd – och ha en avvikande uppfattning, eller att kräva sin rätt att utse nya ledare om de gamla missköter sig – kan aldrig betecknas som "lyx". Särskilt för de fattigaste grupperna som inte kan lå sina krav uppmärksammas genom ekonomisk makt eller speciella kontakter är frihet en central fråga. För en fredlig utveckling i världen är det väsentligt att idéerna om folkstyre, allmän rösträtt och föreningsfrihet ges en chans. Demokratins genombrott kan inte komma samma dag som den lanserats. Att bygga upp en demokratisk stat är ett tålamodskrävande och mödosamt arbete.

Förutsättningarna för demokrati är inte alltid de mest gynnsamma i länder som nyligen – kanske med vapenmakt – skaffat sig ett politiskt oberoende, där större delen av befolkningen inte är läs- eller skrivkunnig eller där den sköra statsapparatus huvuduppgift är att klara matförsörjningen till hungrande människor. Sådana yttre omständigheter överbetonas dock ofta av dem som inom och utom landet inte vill att en demokratisk samhällsutveckling skall äga rum.

En demokratisk samhällsutveckling är en dynamisk process och fortgår under en lång tidsperiod. Det är dock möjligt att relativt snart se om ett land går en demokratisk utveckling till mötes eller om det utvecklar sig mot förtryck och/eller fåtalsvälde. Inställningen till de grundläggande mänskliga rättigheterna ger goda indikationer till en sådan bedömning. I fråga om ländervalet måste i första hand samarbete sökas med sådana u-länder som respekterar de grundläggande mänskliga rättigheterna och strävar mot demokrati.

En orsak till avbrytande av biståndet eller en omprövning av biståndets inriktning bör vara om ett mottagarland bedriver anfallskrig eller ockuperar främmande lands territorium. I sådana fall bör biståndet avbrytas eller ges en rent humanitär inriktning. Sverige tillhör den krets av nationer som i FN verkar för fred och mänskliga rättigheter och då är det naturligt att vi också bör söka påverka de länder med vilka vi har ett nära samarbete. Till sådana länder hör naturligt nog de som är mottagare av det svenska biståndet.

Vid en övergång till mera projektnriktat bistånd kvarstår behovet av långsiktighet i det svenska biståndsarbetet. Denna långsiktiga inställning får dock inte förleda oss att behålla en samarbetspartner på biståndsområdet som trampar ned de mänskliga rättigheterna och bryter mot de viktiga punkterna i FN-stadgan.

Med vad som här anförts tillstyrker utskottet yrkande 1 i motion 534.

Yrkande 1 i motion 966 och motion 1171 får anses besvarade med det anförda.

dels att utskottets hemställan i punkt 2, moment 1, bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 534, yrkande 1, och med anledning av motion 1983/84: 966, yrkande 1, och motion 1983/84: 1171 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført om effektivitet, demokrati och omprövning av biståndsavtal m. m.,

8. Landprogrammering

Sture Korpås (c), Carl Bildt (m), Gunnel Jonäng (c), Margaretha af Ugglas (m), Sten Sture Paterson (m), Ivar Virgin (m) och Rune Ångström (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 26 börjar "Nuvarande metod" och på s. 27 slutar "och projektbistånd" bort ha följande lydelse:

För att bibehålla den svenska allmänhetens breda stöd till de svenska biståndsinsatserna måste ökade ansträngningar göras för att höja biståndets effektivitet. Insatser för att åstadkomma detta måste göras av såväl givare som mottagare. Den nuvarande principen med landprogrammering utgör därvidlag delvis ett hinder.

Systemet med huvudmottagarländer har visat sig innehålla brister. Läsningen av insatserna till ett enda land har inneburit att både givare och mottagare har fått svårigheter att anpassa sig till nya omständigheter. En omprövning av biståndet från givarlandets sida i syfte att bättre utnyttja tillgängliga resurser blir mycket svår att genomföra. Biståndsgivningen tvingas fortsätta under lång tid även efter det att mottagarländerna visat uppenbar oförmåga att sköta ekonomin eller där ändrade politiska förutsättningar borde motivera Sverige att avbryta biståndet. Samtidigt tenderar mottagarlandet att bli biståndsberoende och i stället för att försöka utveckla sin egen ekonomi går ländernas ansträngningar åt till att fördela mottaget bistånd.

De uppenbara nackdelar som det nuvarande systemet med landprogrammering visar motiverar att Sverige på sikt övergår till mera ämnes- eller projektinriktat stöd. Även med denna princip blir det självfallet ett urval av länder som efter träffade överenskommelser blir mottagande part. Men viktigare än att stödja ett visst land blir att stödja vissa projekt. Dessa blir genom sin storlek ofta långsiktiga men givarlandet ges ändå möjligheter till en mer flexibel planering och därmed ett bättre resursutnyttjande. Projektinsatserna kan dessutom anpassas till områden där Sverige har ett speciellt kunnande.

Utskottet delar denna motionärernas syn på behovet av en omprövning av formerna för och omfattningen av landramsbaserat bilateralt bistånd. En sådan bör vara ett väsentligt inslag i en utredning om biståndets framtida inriktning. Därvid torde man särskilt höra överväga att i ett fortsatt bilateralt bistånd låta avtal om insatser föregå det årliga fastställandet av landram. Denna skulle då bli summan av vad som behövs under året för att uppfylla det avtalade i stället för att som nu vara ett allmänt löfte om bistånd, som efter hand följs upp med avtal. Genom en sådan förändring skulle också landramens storlek bli en del av förhandlingsunderlaget. Landramen skulle svara mot gjorda åtaganden och variera med dessa. Det skulle då normalt inte heller bli anledning till reservationer i det bilaterala biståndet.

Vad som ovan anförts med anledning av yrkande 1 i motion 534, yrkande 1 i motion 966, motion 1173 och motion 765 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan i punkt 2, moment 2, bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen med anledning av motion 1983/84: 534, yrkande 1, motion 1983/84: 765, motion 1983/84: 966, yrkande 1, och motion 1983/84: 1173, alla i vad avser landprogrammering, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført om landprogrammering.

9. Enskilda organisationer

Sture Korpås (c), Carl Bildt (m), Gunnel Jonäng (c), Margaretha af Ugglas (m), Sten Sture Paterson (m), Ivar Virgin (m) och Rune Ångström (fp) anser

att den del av utskottets yttrande som på s. 27 börjar med "De statliga" och på s. 28 slutar med "till känna" bort ha följande lydelse:

De enskilda organisationernas biståndsarbete i u-länderna har visat sig mycket effektivt. Detta beror på att biståndet i stor utsträckning administreras genom frivilliga insatser, genom att de enskilda organisationerna ofta väl känner de lokala förhållandena och vet vilka distributionskanaler som är att lita på samt genom god kännedom om de verkliga behoven. Biståndet via enskilda organisationer ges oftast till systerorganisationer i utvecklingsländerna och har därigenom inte karaktären av stöd till regimer. Ett sådant stöd bidrar därigenom till en ökad pluralism i utvecklingsländerna, en viktig förutsättning för en demokratisk samhällsutveckling.

Det är därför angeläget att de enskilda organisationerna i ökande utsträckning används som kanaler för förmedling av bistånd till u-länderna. Utskottet föreslår på annan plats i detta betänkande att en biståndsutredning tillsätts. En av denna utrednings uppgifter förutsätts bli att föreslå former för en utbyggnad av samarbetet med de enskilda organisationerna.

10. Befattningen som biståndsinspektör

Carl Bildt, Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson, Ivar Virgin (alla m) och Rune Ångström (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 28 börjar med "Erfarenheterna av" och på s. 29 slutar med "avsett för" bort ha följande lydelse:

Den utvärdering av biståndet som i dag äger rum är inte tillräcklig. Utvärderingen och kontrollen måste förbättras. Klara mål måste sättas upp för varje projekt, så att projektet som sådant kan följas upp och utvärderas. Även för det multilaterala samarbetet bör Sverige ställa ökade krav på utvärdering och större effektivitet.

Inrättandet av en särskild befattning inom UD som biståndsinspektör var ett gott initiativ. Flera av de rapporter som biståndsinspektören hann avlämna röntes också berättigad uppmärksamhet. Utskottet beklagar att denna befattning avskaffats och föreslår med instämmande i yrkande 4 i motion 966 att den ånyo inrättas.

Detta bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan i punkt 2, moment 4, bort ha följande lydelse:

4. att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 966, yrkande 4, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om att återinrätta befattningen som biståndsinspektör,

11. Användning av svenska resurser i biståndet

Sture Korpås (c), Carl Bildt (m), Gunnel Jonäng (c), Margaretha af Ugglas (m), Sten Sture Paterson (m), Ivar Virgin (m) och Rune Ångström (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 29 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "detta betänkande" bort ha följande lydelse:

I diskussionerna kring återflödet är det väsentligt att framhålla att vi i större utsträckning bör kunna stödja projekt inom områden där svenskt näringsliv har eller kan utveckla särskilt god kunskap. Därigenom ställs svensk kunskap och svenskt näringsliv direkt i u-ländernas tjänst samtidigt som dessa får ett högklassigt bistånd byggt på god svensk kunskap.

Redan nu sker en överföring av kunskap från Sverige t. ex. när det gäller vattenkraft och annan energiförsörjning, hälso- och sjukvård i olika former, skogsbruk och skogsindustri, mineralutvinning, kartläggning, meteorologi och telekommunikationer.

Vi har dock mera att ge. Sålunda kan svensk kompetens på miljöområdet utnyttjas bättre. I ett längre framtidsperspektiv bör u-hjälpen inordnas i ett målmedvetet arbete på att återställa och bygga upp föröddas naturkapi-

tal och återvinna den ekologiska balans som gått förlorad. Hit hör exempelvis skogsplantering och upprustning av degenererande vegetationsbälten i syfte att återskapa en fungerande vattencykel och att hejda ökenspridningen.

Vad utskottet här anfört visar att det finns goda möjligheter att i ökande grad utnyttja svenska resurser och svenskt kunnande i biståndet. En sådan inriktning bör enligt utskottets mening kunna höja effektiviteten i biståndet och medföra att den mottagande parten får ut mer av de medel som står till förfogande.

I enlighet med vad utskottet anför i detta betänkande bör den föreslagna utredningen få i uppdrag att komma med förslag på hur den svenska resursbasen skall kunna utvecklas och nyttiggöras i biståndssamarbetet.

Med hänvisning härtill får yrkande 1 i motion 534, yrkande 1 i motion 966 samt motion 1173 i vad avser användning av svenska resurser i biståndet anses besvarade.

dels att utskottets hemställan i punkt 2, moment 5, bort ha följande lydelse:

5. att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 534, yrkande 1, motion 1983/84: 966, yrkande 1, samt motion 1173 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om användning av svenska resurser i biståndet,

12. Biståndsutredning

Sture Korpås (c), Carl Bildt (m), Gunnel Jonäng (c), Margaretha af Ugglas (m), Sten Sture Paterson (m), Ivar Virgin (m) och Rune Ångström (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 32 som börjar med "Utskottet är" och slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Med tillstyrkan av yrkande 2 i motion 1173 och med anledning av motionerna 534 och 966 föreslår utskottet att en utredning tillsätts med uppgift att föreslå en omläggning av biståndspolitiken enligt följande riktlinjer. Den bör arbeta snabbt, vara klar under 1985 och koncentreras på ett begränsat antal centrala problem.

Sedan nuvarande biståndspolitik utformades, har vår kunskap ökat om underutvecklingens natur och biståndets möjligheter. Vi har också blivit medvetna om att utvecklingsproblemen hänger samman med utarmningen av jordens miljö och naturresurser.

Samtidigt som denna kunskap ökat, ställs berättigade krav på att Sveriges resurser kommer till den mest effektiva användning och att biståndet når dit där det bäst behövs. För att biståndsviljan skall hållas levande måste biståndets inriktning så nära som möjligt sammanfalla med människors uppfattning om dess rätta användning.

Biståndet måste inriktas så att det möter de fattigaste och mest utsatta människornas grundläggande behov och bidrar till utveckling och framåtskridande för dem. Därvid kan det inte bara vara fråga om att lindra nöden utan också om att angripa dess orsaker. Det leder till att man måste prioritera ett bistånd som motverkar nuvarande förstöring av naturmiljön och som även långsiktigt leder till ökad tillgång på livsmedel, vatten och bränsle. De fattiga människornas egen produktivitet och egna insatser måste därvid stimuleras, också som ett led i en demokratisk samhällsutveckling.

I detta syfte bör utredningen lägga fram förslag till förändringar i svensk biståndspolitik efter följande riktlinjer:

1. En medveten inriktning av vårt bistånd försvåras nu av den starka betoningen av mottagarländer med låsning till stela landramar. Denna leder också till att biståndet blir splittrat och svårt att överblicka. I ett fortsatt bilateralt bistånd bör därför avtal om insatser föregå det årliga fastställandet av landram, så att denna blir summan av vad som behövs under året för att uppfylla det avtalade.

2. Det är angeläget att nå fram till mera av problem- och projektrinriktat bistånd med öppnare val av vägar. Det bör också bli mera naturligt att avveckla ett programlandsbistånd efter vissa år och därigenom ge utrymme för samarbete med nya länder. Fördelningen mellan bilateralt och multilateralt bistånd måste också övervägas. Som multilateralt bistånd bör då ses inte bara bistånd genom FN-organ och t. ex. de regionala utvecklingsbankerna utan också annat biståndssamarbete kring globala eller regionala problem och projekt.

3. Det är angeläget att utnyttja och utveckla den svenska resursbasen så, att svensk kunskap och forskning, liksom svenskt näringsliv, i ökande utsträckning direkt kan ställas i den fattiga världens tjänst.

4. I syfte att nå de fattigaste och mest utsatta grupperna samt att bidra till en demokratisk samhällsutveckling bör samarbetet med de enskilda organisationerna byggas ut.

5. Det är också angeläget att utveckla en effektiv katastrofberedskap. Möjligheterna att inordna en svensk produktion av livsmedel och andra basförnödenheter i denna bör särskilt studeras. I denna bör också organisationer som Röda korset och Rädda barnen kunna spela en viktig roll.

6. Det saknas i dag en systematisk forskning och dokumentation kring underutveckling och global miljöförstöring. Därigenom riskerar både opinionsbildning och beslut att utgå från oklara förutsättningar. Utredningen bör ägna sig åt denna fråga.

7. Det är också nödvändigt, att utredningen utarbetar förslag till ett effektivt system för utvärdering av biståndet.

dels att utskottets hemställan i punkt 2, moment 8, bort ha följande lydelse:

8. att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 1173, yrkande 2, och med anledning av motion 1983/84: 534 och motion 1983/84: 966 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående en biståndsutredning,

13. Bidrag till internationella organisationer

Rune Ångström (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 45 som börjar med "Utskottet finner" och slutar med "motion 534" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser emellertid att utöver dessa extra bidrag en höjning av bidraget till UNDP med 30 milj. kr., UNICEF med 40 milj. kr., IDA med 60 milj. kr., WFP med 35 milj. kr., UNHCR med 30 milj. kr. och till UNRWA med 35 milj. kr. är motiverad och ansluter sig därmed till de förslag i detta avseende som lämnas i yrkande 3 i motion 534. Det synes emellertid inte finnas tillräckligt vägande skäl för att redan nu avsätta medel för den kommande påfyllnaden av Afrikanska utvecklingsfonden, särskilt som betydande andra insatser i Afrika föreslås i detta betänkande. Regeringens förslag i detta avseende avstyrks följaktligen.

dels att utskottets hemställan i punkt 3, moment 8, bort ha följande lydelse:

8. att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 534, yrkande 3, i vad avser bidrag till Afrikanska utvecklingsfonden, IDA, UNDP, UNICEF, WFP, UNRWA och UNHCR som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om dessa bidrag,

14. Bidrag till internationella organisationer

Carl Bildt, Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson och Ivar Virgin (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 44 börjar med "I motion 534" och på s. 45 slutar med "ifrågavarande del" bort ha följande lydelse:

Utskottet har tidigare i detta betänkande av besparingsskäl avstyrkt det extra påslag på biståndsanslagen som föreslås av regeringen i proposition 154. Utskottet finner det emellertid angeläget att Sverige deltar i den sjunde påfyllnaden av IDA och i det därtill hörande specialarrangemanget. Medel härför anvisas redan i budgetpropositionen. Utskottet kan dock inte finna det motiverat att därutöver – såsom föreslås i proposition 154 – bygga upp en budgetreserv på ca 300 milj. kr. inför IDA:s åttonde påfyllnad. Eftersom de ytterligare medel för IDA som föreslås i proposition 154 i huvudsak synes vara avsedda för denna reserv, behöver den sjunde påfyllnaden inte påverkas av att ytterligare budgetmedel inte anvisas.

Utskottet vill inte heller motsätta sig ett extra bidrag på 20 milj. kr. till UNICEF, en organisation som utför ett värdefullt arbete för barn och mödrar i u-länderna. Medel torde emellertid kunna tas ur den ointecknade reservationen från föregående budgetår under anslaget C 1.

Utskottet tillstyrker därmed motion 2775 i ifrågavarande delar och avstyrker följaktligen motion 534, yrkande 3 i ifrågavarande del, och motion 2776, yrkande 3.

dels att utskottets hemställan i punkt 3, momenten 7, 9 och 13 bort ha följande lydelse:

7. att riksdagen avslår motion 1983/84: 2776 yrkande 3, angående bidrag till UNICEF,
9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet med anledning av motion 1983/84: 2775, yrkande 2, anfört om finansieringen av bidragshöjning till UNICEF,
13. att riksdagen med ändring av förslaget i proposition 1983/84: 154 bifaller medelsförslaget i motion 1983/84: 2775, yrkande 1, och till *Bidrag till internationella biståndsprogram* för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 1 938 000 000 kr.,

15. Världsbanken

Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 44 som börjar med "Av de extra" och på s. 45 slutar med "utträde ur banken" bort ha följande lydelse:

Vissa av FN-organen gör ett värdefullt arbete som förtjänar fortsatt svenskt stöd. Andra har emellertid brister som gör att bilateralt bistånd ter sig mer effektivt och lättare att inrikta på önskvärda biståndsmål.

Utskottet ansluter sig till bedömningen i motion 967, vari föreslås att Sverige skall lämna Världsbanksgruppen. Därmed skulle ett belopp på inte mindre än drygt 700 milj. kr. frigöras för angelägna biståndssändamål i stället för att som nu styrs till områden som den internationella kapitalmarknaden kan finna lönsamma. Det har enligt utskottets mening också visat sig att Sveriges och vissa andra likasinnade länders försök att i någon utsträckning styra Världsbankens och IDA:s utlåning till projekt och insatser som ligger i linje med vår uppfattning om en progressiv biståndspolitik i stort sett visat sig vara fruktlösa.

Till följd härav motsätter sig utskottet också förslaget i proposition 154 av innebörd att Sverige bör delta i den åttonde påfyllnaden av IDA:s resurser. De belopp regeringen vill reservera för detta ändamål bör i stället fördelas på det sätt som föreslås i motionerna 967 och 2776. Utskottet återkommer härtil i det följande. I linje med sitt ställningstagande avstyrker utskottet motion 534, yrkande 3 i motsvarande delar, och motion 2775, yrkande 1.

dels att utskottets hemställan i punkt 3, moment 11, bort ha följande lydelse:

11. att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 967, yrkande 3, hos regeringen hemställer om förslag innebärande att Sverige lämnar Världsbanksgruppen,

16. Bindning av importstödet

Carl Bildt, Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson och Ivar Virgin (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 48 som börjar med "Bindning av biståndet" och på s. 49 slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Bindning av biståndet är en metod att öka återflödet som mycket väl kan vara förenlig med mottagarlandets intressen. Importstöd är en biståndsform som under senare år ökat kraftigt. Det svarar nu för närmare 40% av det landprogrammerade biståndet. Importstödet är till ca 60% redan bundet till uppköp i Sverige.

Utskottet ser inget skäl att inte öka denna andel ytterligare. Importstödet används nu relativt fritt av mottagarlandet. Den obundna delen av det blir därför i praktiken exportstöd för andra i-länder och används för inköp av varor av olika slag som ofta med lika stor fördel skulle kunna köpas från Sverige. Utskottet vill därför i anslutning till motion 966 föreslå att importstödet, om inte särskilda omständigheter motiverar undantag, används för inköp i Sverige.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.7, moment 1, bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 966, yrkande 2, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om bindning av importstödet,

17. Samarbete med enskilda länder (Angola, Indien, Kenya, Laos, Moçambique, Tanzania, Vietnam)

Carl Bildt, Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson och Ivar Virgin (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 54 som börjar med "Utskottet finner" och slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Med hänsyn till det stora budgetunderskottet och Sveriges växande utlandsskuld är det nödvändigt att spara också på biståndsanslaget.

Sverige kommer ändå att i jämförelse med övriga industriländer ge ett mycket omfattande u-landsbistånd. Viktigt är att Sverige fortsätter att ge

ett bistånd minst i nivå med internationellt respekterade överenskomelser och rekommendationer. Det av FN fastställda biståndsmålet ligger på 0,7 % av BNP.

När balansen i vår ekonomi uppnåtts och effektiviteten i biståndet höjts så bör biståndsanslagen återigen öka. Önskvärt vore om detta kunde ske i samklang med ökade åtaganden från andra industriländers sida, vilkas biståndsanslag i dag ligger på en beklagligt låg nivå.

Med hänsyn till de stora reservationerna på biståndsanslaget anser utskottet att det är möjligt att spara ytterligare 930 milj. kr. i förhållande till den av regeringen föreslagna anslagsnivån. Huvuddelen av dessa medel hämtar utskottet från anslaget till Vietnam. Som framgår av bilaga 1 till bilaga 5 av budgetpropositionen, s. 251, står för innevarande budgetår 643 milj. kr. till Vietnams förfogande, varav hälften beräknas utbetalas i s. k. allmänt importstöd.

Vietnams invasion i och fortsatta ockupation av Kampuchea utgör ett sådant flagrant brott mot FN-stadgan att biståndet till Vietnam bör avslutas. Denna ståndpunkt har framförts under ett flertal år, även innan det nu gällande biståndsavtalet ingicks. Utskottet föreslår därför att ingen ny landram sätts upp för Vietnam nästa år. Utskottet anser också att 100 milj. kr. av de stora reservationerna på Vietnamanslaget kan dras in och i stället användas till andra biståndssändamål under budgetåret. Fortfarande kommer så mycket pengar att återstå att teknisk hjälp kan lämnas till de båda sjukhusen och Bai Bang.

Gentemot vissa andra programländer har också stora reservationer uppkommit. Reservationerna kan ha olika orsaker, men ofta beror de på svårigheter att utnyttja biståndet på ett effektivt sätt. Enligt utskottets mening bör hänsyn tas till befintliga reservationer vid fastställande av anslagsbelopp för nästa budgetår. I konsekvens härmed föreslår utskottet ett anslagsbelopp på 400 milj. kr. för Tanzania, ett på 300 milj. kr. för Indien och ett på 100 milj. kr. för Kenya.

I såväl Angola som Moçambique och Laos möter utvecklingssamarbetet utomordentliga svårigheter. Så länge en förbättring i utvecklingssamarbetets möjligheter och effektivitet inte kommer till stånd bör landramen för dessa länder sänkas. Utskottet föreslår en landram för Angola på 70 milj. kr., en för Moçambique på 225 milj. kr. och en för Laos på 50 milj. kr.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.7, momenten 6, 8, 9, 10, 12, 15 och 16, bort ha följande lydelse:

6. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 967, yrkande 4, och med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1983/84: 966, yrkande 9, och som medelsram för Angola för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 70 milj. kr.,

8. att riksdagen med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1983/84: 966, yrkande 8, och som medelsram för Indien för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 300 milj. kr.,
9. att riksdagen med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1983/84: 966, yrkande 8, och som medelsram för Kenya för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 100 milj. kr.,
10. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 967, yrkande 6, och med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1983/84: 966, yrkande 9, och som medelsram för Laos för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 50 milj. kr.,
12. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 967, yrkande 7, och med ändring av budgetpropositionens förslag, bifaller medelsförslaget i motion 1983/84: 966, yrkande 9, och som medelsram för Moçambique för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 225 milj. kr.,
15. att riksdagen med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1983/84: 966, yrkande 8, och som medelsram för Tanzania för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 400 milj. kr.,
16. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 967, yrkande 9, och motion 1983/84: 1173, yrkande 6, samt med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller förslaget i motion 1983/84: 966, yrkande 7, och beslutar att inga nya biståndsmedel skall anvisas till Vietnam samt att 100 milj. kr. av innevarande års reservationer under Vietnams landram dras in och används för andra biståndssändamål,

18. Samarbete med enskilda länder (Angola, Etiopien, Laos, Moçambique, Nicaragua, Vietnam, Zimbabwe)

Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 54 börjar med "Utskottet finner" och slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Det landinriktade bilaterala biståndet har under senare år minskat till förmån för andra biståndsformer vilkas utvecklingseffekter är tveksamma. Utskottet är av åsikten att det nu finns anledning att åter betona samarbetet med enskilda länder, särskilt dem som själva strävar efter att föra en ambitiös och progressiv utvecklingspolitik. Tidigare har riksdagen uttalat att svenskt bistånd bör resultera i högre levnadsstandard, större trygghet och ökad frihet för befolkningen. Utskottet anser att landramar och länderval för svenskt bilateralt bistånd successivt bör anpassas till tidigare av

riksdagen antagna biståndspolitiska riktlinjer. Till dessa hör kravet på mottagarlandets vilja och förmåga att åstadkomma social utjämning och rättvis fördelning och inte gynna ett redan privilegierat fåtal.

Med bifall till förslagen i motion 967, yrkandena 4–10 vill därför utskottet föreslå följande påslag till de av regeringen upptagna landramarna, nämligen till Angola med 15 milj. kr., till Etiopien med 20 milj. kr., till Laos med 10 milj. kr. till Moçambique med 25 milj. kr., till Nicaragua med 15 milj. kr., till Vietnam med 60 milj. kr. och till Zimbabwe med 5 milj. kr. Därmed avstyrks budgetpropositionens förslag i detta avseende och de motsvarande förslag till landramar som framförs i motion 966 och motion 1173.

dels att utskottets yttrande i punkt 4.7, momenten 6, 7, 10, 12, 13, 16 och 17, bort ha följande lydelse:

6. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 966, yrkande 9, och med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1983/84: 967, yrkande 4, och som medelsram för Angola för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 120 milj. kr.,
7. att riksdagen med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1983/84: 967, yrkande 5, och som medelsram för Etiopien budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 120 milj. kr.,
10. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 966, yrkande 9, och med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1983/84: 967, yrkande 6, och som medelsram för Laos för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 70 milj. kr.,
12. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 966, yrkande 9, och med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1983/84: 967, yrkande 7, och som medelsram för Moçambique för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 280 milj. kr.,
13. att riksdagen med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1983/84: 967, yrkande 8, och som medelsram för Nicaragua för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 90 milj. kr.,
16. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 534 i vad avser Vietnam, motion 1983/84: 966, yrkande 7, och motion 1983/84: 1173, yrkande 6, samt med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1983/84: 967, yrkande 9, och som medelsram för Vietnam för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 425 milj. kr.,
17. att riksdagen med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1983/84: 967, yrkande 10, och som medelsram för Zimbabwe för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 130 milj. kr.,

19. Vietnam

Sture Korpås och Gunnel Jonäng (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 54 som börjar med "Utskottet finner" och slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner att den av regeringen föreslagna fördelningen av biståndsmedel för samarbete med enskilda länder i stort sett är rimlig med hänsyn till ländernas behov och gjorda åtaganden. Yrkandena 7–9 i motion 966 och yrkandena 4–10 i motion 967 avstyrks därför.

Utskottet delar emellertid den mening som framförs i motion 1173, att biståndet till Vietnam kan sänkas till 300 milj. kr. för att ge utrymme för andra angelägna insatser. Yrkande 6 i motion 1173 tillstyrks därför. När kriget i Vietnam var slut, var det självklart för Sverige att gå in med ett omfattande bistånd. För att infria löften vi givit, kom vi att sätta ramen för Vietnam förhållandevis högt. Sedan pappersindustriprojektet och de två sjukhusen blivit färdiga och endast stöd till driften återstår, kan hjälpen till Vietnam läggas på en lägre nivå. Även om ett högt bistånd i och för sig kan vara motiverat, måste det ses i förhållande till världens totala behov. Sedan biståndet till Vietnam inleddes, har det blivit mera naturligt att inrikta svenskt bistånd på regionala insatser, främst i södra Afrika och i Centralamerika. Det bör också vara en strävan på sikt, att det nu landinriktade biståndet till länder i Bortre Indien mera skall komma hela halvön till godo för gemensamma ansträngningar.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.7. moment 16. bort ha följande lydelse:

16. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 966, yrkande 7, i vad avser Vietnam och motion 1983/84: 967, yrkande 9, med anledning av motion 1983/84: 534 såvitt nu är i fråga och med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1983/84: 1173, yrkande 6, och som medelsram för Vietnam för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 300 milj. kr.,

20. Vietnam

Rune Ångström (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 54 som börjar med "Därtill kommer" och slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Utskottet har därmed godkänt den av regeringen i budgetpropositionen föreslagna biståndsramen för Vietnam, utifrån principen att pågående biståndsprojekt ej bör avbrytas i ett skede som äventyrar projektet i sin helhet. Följaktligen avstyrks motsvarande förslag till medelsramar i motionerna 966, 967 och 1173.

Avtalet med Vietnam som programland skall nu omförhandlas. Vietnam är invecklat i ett angreppskrig i Kampuchea och föröder på detta sätt både sin egen och det angripna landets ekonomi. Vietnams utveckling mot mera demokratiska förhållanden verkar också ha avstannat. Stora grupper politiskt oppositionella hålls fortfarande fängslade under svåra förhållanden. Rapporter har också publicerats om andra kränkningar av konventionen om mänskliga rättigheter och FN-stadgan. Utskottet motsätter sig därför en omförhandling med Vietnam om fortsatt biståndssamarbete. Så länge den nuvarande situationen i Vietnam är oförändrad är rent humanitära insatser i Vietnam den enda form av bistånd som kan ifrågakomma. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.7, moment 16, bort ha följande lydelse:

16. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 966, yrkande 7, i vad avser Vietnam, motion 1983/84: 967, yrkande 9, och motion 1983/84: 1173, yrkande 6, bifaller budgetpropositionens förslag och till medelsram för Vietnam godkänner ett belopp av 365 milj. kr. samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om Vietnam med anledning av motion 1983/84: 534,

21. Nya samarbetsländer (Cuba, Yemen, Kampuchea, Seychellerna)

Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 55 som börjar med "Som framgår" och slutar med "avser programlandssamarbete" bort utgå.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 56 som börjar med "Det är emellertid" och slutar med "ett visst land" bort ha följande lydelse:

Som framgår av det sagda har Sverige under en period haft biståndssamarbete med dessa fyra länder och därvid förvärvat nyttiga erfarenheter och kunskaper. I fråga om Cuba har vårt samarbete numera en lång tradition. Utskottet anser det nu väl motiverat att Sverige inleder ett mer reguljärt biståndssamarbete med de nämnda länderna. Cuba och Demokratiska Folkrepubliken Yemen bör upptas som programländer och beviljas ett bistånd på 65 milj. kr., resp. 22 milj. kr. Även med regeringarna i Folkrepubliken Kampuchea och i Seychellerna bör förhandlingar om biståndssamarbete upptas och bistånd inledningsvis beviljas med 11 milj. kr. och 2 milj. kr. Vad utskottet anfört bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.7, momenten 18–21, bort ha följande lydelse:

18. att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 967, yrkande 11, beslutar att Cuba tas upp som programland för svenskt bistånd och beviljas bistånd med 60 milj. kr. under budgetåret 1984/85,

19. att riksdagen med bifall till motion 1983/84:967, yrkande 12, beslutar att Demokratiska Folkrepubliken Yemen tas upp som programland för svenskt bistånd och beviljas bistånd med 22 milj. kr. under budgetåret 1984/85,
20. att riksdagen med bifall till motion 1983/84:967, yrkande 13, beslutar att biståndssamarbete skall inledas med Folkrepubliken Kampuchea och att biståndet skall uppgå till 11 milj. kr. under budgetåret 1984/85,
21. att riksdagen med bifall till motion 1983/84:967, yrkande 14, beslutar att biståndssamarbete skall inledas med Seychellerna och att biståndet skall uppgå till 2 milj. kr. under budgetåret 1984/85,

22. Humanitärt bistånd i Latinamerika

Rune Ångström (fp) och Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 60 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "i motsvarande delar" bort ha följande lydelse:

Det humanitära stödet till Latinamerika har under senare år blivit ett allt viktigare inslag i Sveriges utvecklingssamarbete. Dess värre finns det knappast några tecken på att hjälpbehoven i området skulle minska. Situationen i Centralamerika karakteriseras av förföljelse och förtryck. I likhet med vad som framförs i motionerna 534 och 967 anser utskottet det motiverat att föreslå en höjning av anslagsposten för humanitärt bistånd till Latinamerika med 15 milj. kr. utöver vad regeringen vill anvisa. Därmed torde också syftet med yrkande 2 i motion 767, som särskilt pekar på behovet av humanitärt bistånd till förtryckets offer i Chile, kunna bli tillgodosett. Yrkandet får därmed anses besvarat.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.7, moment 23, bort ha följande lydelse:

23. att riksdagen med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller medelsförslagen i motion 1983/84:534, yrkande 3, och motion 1983/84:967, yrkande 15, och som medelsram för Humanitärt bistånd i Latinamerika för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 125 milj. kr.,

23. Humanitärt bistånd i Södra Afrika

Rune Ångström (fp) och Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 60 som börjar med "De extra" och slutar med "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig till förslaget i motionerna 534 och 967 att anslagsposten Humanitärt bistånd i Södra Afrika bör höjas och att det i motionerna förordade beloppet 20 milj. kr. är rimligt. Visserligen har regeringen i proposition 154 föreslagit en betydande utvidgning av olika insatser i södra Afrika men utskottet finner det ändå väsentligt att just de humanitära insatserna och stödet till befrielseströrelsen i södra Afrika får sin särskilda betoning. Denna uppfattning delas också av SIDA som i sin anslagsframställning begärt 180 milj. kr. för det humanitära arbetet i södra Afrika. Utskottet anser det däremot inte nödvändigt att ytterligare höja anslagsposten för regionalt samarbete och avstyrker därför yrkande 7 i motion 1173.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.7, moment 24, bort ha följande lydelse:

24. att riksdagen med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller medelsförslagen i motion 1983/84: 534, yrkande 3, och motion 1983/84: 967, yrkande 16, och som medelsram för Humanitärt bistånd i Södra Afrika för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 180 milj. kr.,

24. Anslaget till enskilda organisationer

Carl Bildt, Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson, Ivar Virgin (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 65 som börjar med "Med hänvisning" och slutar med "2200, yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Erfarenheterna av den relativt stora ökningen av bidragen till de enskilda organisationerna som skett under senare år är goda. Det bistånd som lämnas genom dem är effektivt, lätt att inrikta på bestämda mål och går direkt till de mest behövande grupperna. Det bidrar oftast bättre än andra biståndsformer till att stödja demokratiutveckling och folkligt deltagande i beslutsprocesserna. Enskilda organisationer behöver inte stödja regeringar och kan därmed bidra till ökad pluralism i utvecklingsländerna, en nödvändig förutsättning för en demokratisk samhällsutveckling. Utskottet stöder därför förslaget i motion 966 att öka det föreslagna anslaget för enskilda organisationers biståndsverksamhet med till att börja med ytterligare 10 milj. kr. för nästa budgetår. I nuvarande budgetläge anser sig utskottet emellertid inte kunna tillmötesgå de mycket stora anslagshöjningar som föreslås i motionerna 532, 534, 612, 1173 och 2200. Ifrågavarande yrkanden i dessa motioner avstyrks därför.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.7, moment 28, bort ha följande lydelse:

28. att riksdagen med avslag på motion 1983/84:532, yrkande 1, motion 1983/84:534, yrkande 3, och motion 1983/84:1173, yrkande 5, samt med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1983/84:966, yrkande 11, och som medelsram för Enskilda organisationer för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 260 milj. kr.,

25. Anslaget till enskilda organisationer

Sture Korpås, Gunnel Jonäng (båda c) och Rune Ångström (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 65 som börjar med "Med hänvisning" och slutar med "2200, yrkande 1" bort ha följande lydelse:

De enskilda organisationernas biståndsarbete i u-länderna har visat sig mycket effektivt. Detta beror på att biståndet i stor utsträckning administreras genom frivilliga insatser, genom att de enskilda organisationerna ofta väl känner de lokala förhållandena och vet vilka distributionskanaler som är att lita på samt genom god kännedom om de verkliga behoven.

Biståndet via enskilda organisationer ges oftast till systerorganisationer i utvecklingsländerna och har därigenom inte karaktären av stöd till regimer. Ett sådant stöd bidrar därigenom till en ökad pluralism i utvecklingsländerna, en viktig förutsättning för en demokratisk samhällsutveckling. De enskilda organisationerna bör i betydligt större utsträckning än i dag användas för den offentliga biståndsverksamheten. Utskottet föreslår därför att ytterligare 50 milj. kr. utöver de i budgetpropositionen föreslagna 250 milj. kr. bör ges i bistånd genom de enskilda organisationerna. Därmed ansluter sig utskottet till yrkande 5 i motion 1173 och till det yrkande som i utskottet framförts i anslutning till motion 534. Yrkande 1 i motion 532 får därmed anses besvarat. Yrkande 2 i samma motion, yrkande 1 i motion 2200, yrkande 11 i motion 966 och motion 612 avstyrks.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.7, moment 28, bort ha följande lydelse:

28. att riksdagen med avslag på motion 1983/84:966, yrkande 11, med besvarande av motion 1983/84:532, yrkande 1, med anledning av motion 1983/84:534, yrkande 3, i vad avser enskilda organisationer och med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1983/84:1173, yrkande 5, och som medelsram för Enskilda organisationer för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 300 milj. kr.,

26. Katastrofbistånd

Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 66 som börjar med "Vad gäller" och slutar med "motion 1173" bort ha följande lydelse:

I tilläggspropositionen 154 föreslås att så mycket som 100 milj. kr. – en tredjedel av tilläggsanslaget – skall läggas på katastrofposten. Utskottet kan finna det motiverat att en mindre del av biståndspåslaget tillförs katastrofposten men att större delen av det fördelas på enskilda länder och andra angelägna ändamål. Den höjning med 25 milj. kr. som föreslås i motion 967 anser utskottet rimlig. Yrkandet i fråga tillstyrks därför. Katastrofposten kommer därmed för nästkommande budgetår att uppgå till 285 milj. kr. De medelsförslag som framförs av regeringen och i motionerna 534 och 1173 avstyrks följaktligen.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.7. moment 32. bort ha följande lydelse:

32. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 534, yrkande 3. och motion 1983/84: 1173, yrkande 4, samt med ändring av förslagen i budgetpropositionen och proposition 1983/84: 154 bifaller medelsförslaget i motion 1983/84: 967, yrkande 17. och som medelsram för Katastrofer m.m. för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 285 milj. kr..

27. Riktlinjer för katastrofbiståndet

Carl Bildt, Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson och Ivar Virgin (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 66 som börjar med "Landramsmedel används" och slutar med "i motion 966" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill inte motsätta sig att katastrofposten också får utgöra en reservpost som får användas för icke förutsedda men angelägna biståndsbehov. Det bör ligga i sakens natur att denna användning endast bör avse mindre och tillfälliga utgifter. Utskottet finner det emellertid inte motiverat att enskilda länder som redan mottar reguljärt bistånd dessutom erhåller betydande påslag ur katastrofposten, utan att det kan göras gällande att en oförutsedd nödsituation har inträffat. I de fall stora och outnyttjade reservationer under landramarna dessutom föreligger, förefaller det utskottet än mer naturligt att påkommande behov i första hand täcks genom utnyttjande av dessa reservationer. Ofta medför naturkatastrofer att det reguljära biståndsarbetet måste uppskjutas, vilket gör en omDispositionering av medel till humanitärt bistånd naturlig. Utskottet vill i sammanhanget erinra om

vad som anfördes i betänkande UU 1979/80: 20, nämligen att katastrofposten inte får användas så att "inriktningen och omfattningen av de av riksdagen fastställda biståndsansatserna i någon avsevärd mån förändras". Utskottet ansluter sig med detta ställningstagande till vad som föreslås i motion 966, yrkande 5.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.7, moment 33, bort ha följande lydelse:

33. att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 966, yrkande 5, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført om riktlinjer för katastrofbiståndet.

28. Östra Timor och IGGI

Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 67 börjar med "Sverige har" och på s. 68 slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Den förändrade ståndpunkten vad gäller röstningen i FN om självbestämmande för Östtimor är enligt utskottet ett beklagligt avsteg från traditionell svensk utrikespolitik.

Det förändrade hållningssättet sammanfaller väl i tiden med det svenska inträdet som observatör i IGGI och med en starkt ökad export till Indonesien. Det är enligt utskottets mening så att svensk utrikespolitik har fått underordna sig handelspolitiken på ett sätt som är helt oacceptabelt. Trots att det vid tiden för riksdagsbehandlingen av denna fråga inte föreligger något nytt resolutionsförslag i FN ansluter sig utskottet till yrkande 3 i motion 1555.

Vad beträffar yrkande 1 i samma motion om att Sverige bör lämna sitt observatörskap i Intergovernmental Group on Indonesia (IGGI) anser utskottet att det inte finns några biståndspolitiska skäl för det svenska medlemskapet i IGGI. IGGI:s bistånd till Indonesien håller Suharto-diktaturen under armarna och hjälper till att upprätthålla ockupationen av Östtimor. Det svenska medlemskapet är ett direkt stöd till denna politik. Det faktum att de svenska kapitalisterna genom IGGI-medlemskapet fått ökad tillgång till den indonesiska marknaden hindrar inte utskottet att för sin del instämma i yrkandet i motionen. Yrkande 1 i motion 1555 bifalls därför.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.7, moment 37, bort ha följande lydelse:

37. att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 1555, yrkandena 1 och 3, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført angående Östra Timor i FN och svenskt utträde ur IGGI.

29. Miljö, markvård och energi

Sture Korpås (c), Carl Bildt (m), Gunnel Jonäng (c), Margaretha af Ugglas (m), Sten Sture Paterson (m), Ivar Virgin (m) och Rune Ångström (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 71 börjar med "Slopan-
det av" och slutar med "inom landprogrammen" bort ha följande lydelse:

Miljö- och markvårdsfrågorna är centrala i ett framtidsinriktat bistånd.

Det är fråga om att rädda själva grunden för människans överlevnad.

Medvetandet om miljöns betydelse för våra livsbetingelser har också
gradvis ökat under senare år men icke desto mindre har regeringar såväl i i-
länder som u-länder en benägenhet att i valet mellan kortsiktiga satsningar
och mer långsiktiga miljövrårdsinsatser, som kanske inte ger någon omedel-
bar utdelning, välja ett mer kortsiktigt synsätt.

Det är bl. a. av detta skäl väsentligt att givarländerna på olika sätt
klargör för mottagarländernas regeringar att en mycket stor del av bistån-
det fortsättningsvis måste få en långsiktig inriktning på mark- och miljö-
vårdsinsatser. Dit måste också höra sådana energiförsörjningsåtgärder
som gör att u-ländernas behov av brännved så långt möjligt minskar.

Ett sätt att betona att bistånd – oavsett olika särintressens önskemål –
måste ha en stark inriktning på miljövrård är att avdela särskilda belopp för
detta ändamål. Inom de svenska biståndsanslagen fanns tidigare en an-
slagspost benämnd Miljö- och markvård samt energi som uteslutande
användes för detta slag av insatser. Denna post har sedermera upphört och
insatserna under den förts till anslagsposten Särskilda program. Det har
också hetat att miljövrårdsprogram av olika slag bör kunna rymmas inom
landprogrammen.

Enligt utskottets mening är det olyckligt att det inte längre finns ett
särskilt miljövrårdsanslag. Anslagsposten Särskilda program är alltför liten
för att räcka till kraftfulla insatser på miljövrårdsområdet. Särskilda pro-
gram har också fått karaktär av samlingspost för experimentella och tillfäl-
liga insatser som bör vara artskilda från reguljära och långsiktiga miljö-
vårdsprogram. Inte heller är det enligt utskottets mening tillräckligt att
hänvisa mark- och miljövrårdsfrågorna till landramssamarbetet, där konkurren-
sen om resurserna är stor.

Utskottet vill därför föreslå att en särskild anslagspost för miljö-, mark-
vård och energi åter inrättas, i enlighet med vad som föreslås i motion 534,
yrkande 5. Detta förslag ligger också i linje med yrkandena i motionerna
966, 1173, 530 och 616.

30. Anslag till miljö, markvård och energi

Carl Bildt, Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson och Ivar Virgin (alla m) anser – under förutsättning av bifall till reservation 29 – att utskottets hemställan i punkt 4.7, moment 38, bort ha följande lydelse:

38. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 530, motion 1983/84: 534, yrkandena 3 och 5, motion 1983/84: 616, motion 1983/84: 1173, yrkande 3, och motion 1983/84: 2776, yrkande 4, samt med ändring av förslagen i budgetpropositionen och proposition 1983/84: 154 bifaller medelsförslaget i motion 1983/84: 966, yrkande 10, och för miljö-, markvårds- och energiinsatser för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 30 milj. kr. utöver propositionernas förslag.

31. Anslag till miljö, markvård och energi

Sture Korpås och Gunnel Jonäng (båda c) anser – under förutsättning av bifall till reservation 29 – att utskottets hemställan i punkt 4.7, moment 38, bort ha följande lydelse:

38. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 530, motion 1983/84: 534, yrkandena 3 och 5, motion 1983/84: 616, motion 1983/84: 966, yrkande 10, och motion 1983/84: 2776, yrkande 4, samt med ändring av förslagen i budgetpropositionen och proposition 1983/84: 154 bifaller medelsförslaget i motion 1983/84: 1173, yrkande 3, och för miljö-, markvårds- och energiinsatser för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 165 milj. kr. utöver propositionernas förslag.

32. Anslag till miljö, markvård och energi

Rune Ångström (fp) anser – under förutsättning av bifall till reservation 29 – att utskottets hemställan i punkt 4.7, moment 38, bort ha följande lydelse:

38. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 530, motion 1983/84: 616, motion 1983/84: 966, yrkande 10, motion 1983/84: 1173, yrkande 3, och motion 1983/84: 2776, yrkande 4, samt med ändring av förslagen i budgetpropositionen och proposition 1983/84: 154 ansluter sig till förslaget i motion 1983/84: 534, yrkandena 3 och 5, och som sin mening ger regeringen till känna att anslagsposten Miljö- och markvård samt energi bör återinföras och upptas med 90 milj. kr.,

33. SIDA:s personalkostnader

Carl Bildt, Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson och Ivar Virgin (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 73 som börjar med "Regeringen föreslår" och slutar med "till känna" bort ha följande lydelse:

Under utskottsbehandlingen av anslagsposten Särskilda program har förslag väckts att regeringens medelsförslag skulle minskas med 2.2 milj. kr. och att samma belopp i stället skulle överföras till SIDA:s lönekostnadsanslag, i syfte att minska konsultkostnaderna och i stället öka utrymmet för egenanställd personal. Utskottet motsätter sig emellertid ett sådant förfarande. Det är inte rimligt att en del av ett anslag som är avsett för en myndighets operativa verksamhet överförs till personalbudgeten utan att någon samlad bedömning av myndighetens behov görs och olika alternativ prövas. Tillvägagångssättet är särskilt anmärkningsvärt i ett budgetläge då andra verk och myndigheter tvingas avstå från personalökningar och i många fall i stället är nödsakade att dra ned på administrationskostnaderna.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.7, moment 39, bort ha följande lydelse:

39. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om SIDA:s personalkostnader.

34. Bidrag till Kyrkornas världsråd

Sture Korpås, Gunnel Jonäng (båda c) och Rune Ångström (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 72 som börjar med "Utskottet värdesätter" och slutar med "motion 2201" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening finns det ett nära samband mellan utveckling, mänskliga rättigheter och fred. Även om det inte i första hand är SIDA:s uppgift att ägna sig åt fredsfrågor anser utskottet det vara naturligt att SIDA kan ge stöd åt en verksamhet som är inriktad på information och projekt om mänskliga rättigheter, nedrustning och fred i u-länder. Ett sådant stöd är så mycket mer naturligt om det utgår till en organisation som Kyrkornas världsråd, med vilken SIDA sedan lång tid har ett nära och förtroendefullt biståndssamarbete.

Motion 2201 tillstyrks därmed.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.7, moment 42, bort ha följande lydelse:

42. att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 2201 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om bidrag till Kyrkornas världsråd.

35. Rekrytering och utbildning av fältpersonal

Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 73 som börjar med "Utskottet är" och slutar med "avstyrks följaktligen" bort ha följande lydelse:

Anslagsposten för rekrytering och utbildning av fältpersonal fyller enligt utskottets uppfattning ett viktigt ändamål. Det är mycket väsentligt även för Sveriges framtida förbindelser med u-länderna att en bred grupp svenska specialister och yrkeskunniga på olika områden har tjänstgjort i något utland och förvärvat erfarenhet av biståndsarbete.

Medel ur denna post används också för u-ländernas egen rekrytering av utländsk personal.

Utskottet finner det motiverat att tillstyrka det belopp som upptas i motion 967 och som även SIDA i sin anslagsframställning anser behövt, dvs. 28 milj. kr.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.7, moment 43, bort ha följande lydelse:

43. att riksdagen med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1983/84: 967, yrkande 18, och som medelsram för Rekrytering och utbildning av fältpersonal för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 28 milj. kr.,

36. Anslaget till utvecklingssamarbete genom SIDA

Carl Bildt, Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson och Ivar Virgin (alla m) anser – under förutsättning av bifall till reservationerna 17, 24, 30 och 33 –

dels att den del av utskottets yttrande på s. 74 som börjar med "I överensstämmelse" och slutar med "i det föregående" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i det föregående tillstyrkt medelsförslagen i motion 966 i vad avser utvecklingssamarbete genom SIDA och föreslår följaktligen med ändring av förslaget i budgetpropositionen och proposition 1983/84: 154 ett anslag för utvecklingssamarbete genom SIDA för budgetåret 1984/85 av 3 189 800 000 kr. Till följd härav avstyrks motionerna 534, 967 och 1173 i vad gäller detta anslag.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.7, moment 46, bort ha följande lydelse:

46. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 534, motion 1983/84: 967, yrkande 19, och motion 1983/84: 1173 i vad avser anslaget till utvecklingssamarbete genom SIDA och med ändring av förslaget i budgetpropositionen och proposition 1983/84: 154 bi-

faller medelsförslagen i motion 1983/84: 966 och till *Utvecklingssamarbete genom SIDA* för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 3 189 800 000 kr..

37. Anslaget till utvecklingssamarbete genom SIDA

Sture Korpås och Gunnel Jonäng (båda c) anser – under förutsättning av bifall till reservationerna 19, 25 och 31 –

dels att den del av utskottets yttrande på s. 74 som börjar med ”I överensstämmelse” och slutar med ”i det föregående” bort ha följande lydelse:

Utskottet har i det föregående tillstyrkt medelsförslagen i motion 1173 i vad avser utvecklingssamarbete genom SIDA och föreslår följaktligen med ändring av förslagen i budgetpropositionen och proposition 1983/84: 154 ett anslag för utvecklingssamarbete genom SIDA för budgetåret 1984/85 av 4 249 000 000 kr. Till följd härav avstyrks motionerna 534, 966 och 967 i vad gäller detta anslag.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.7, moment 46, bort ha följande lydelse:

46. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 534, motion 1983/84: 966 och motion 1983/84: 967, yrkande 19, i vad avser anslaget till utvecklingssamarbete genom SIDA och, med ändring av förslagen i budgetpropositionen och proposition 1983/84: 154, bifaller medelsförslagen i motion 1983/84: 1173 och till *Utvecklingssamarbete genom SIDA* för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 4 249 000 000 kr.

38. Anslaget till utvecklingssamarbete genom SIDA

Rune Ångström (fp) anser – under förutsättning av bifall till reservationerna 20, 22, 23, 25 och 32 –

dels att den del av utskottets yttrande på s. 74 som börjar med ”I överensstämmelse” och slutar med ”i det föregående” bort ha följande lydelse:

Utskottet har i det föregående tillstyrkt medelsförslagen i motion 534 i vad avser utvecklingssamarbete genom SIDA och föreslår följaktligen med ändring av förslaget i budgetpropositionen och proposition 1983/84: 154 ett anslag för utvecklingssamarbete genom SIDA för budgetåret 1984/85 av 4 049 000 000 kr. Till följd härav avstyrks motionerna 966, 967 och 1173 i vad gäller detta anslag.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.7, moment 46, bort ha följande lydelse:

46. att riksdagen med avslag på motion 1983/84:966, 1983/84:967, yrkande 19, och motion 1983/84:1173 i vad avser anslaget till utvecklingssamarbete genom SIDA och med ändring av förslaget i budgetpropositionen och proposition 1983/84:154 bifaller medelsförslagen i motion 1983/84:534 och till *Utvecklingssamarbete genom SIDA* för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 4 049 000 000 kr.

39. Anslaget till utvecklingssamarbete genom SIDA

Bertil Måbrink (vpk) anser – under förutsättning av bifall till reservationerna 18, 21, 22, 23, 26 och 35 –

dels att den del av utskottets yttrande på s. 74 som börjar med "I överensstämmelse" och slutar med "i det föregående" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i det föregående tillstyrkt medelsförslagen i motion 967 och föreslår följaktligen, med ändring av förslagen i budgetpropositionen och proposition 1983/84:154, i enlighet med yrkande 19 i motion 967, ett anslag för utvecklingssamarbete genom SIDA för budgetåret 1984/85 av 4 280 860 000 kr. Till följd härav avstyrks motionerna 534, 966 och 1173 i vad gäller detta anslag.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.7, moment 46, bort ha följande lydelse:

46. att riksdagen med avslag på motion 1983/84:534, motion 1983/84:966 och motion 1983/84:1173 i vad avser anslaget till utvecklingssamarbete genom SIDA och med ändring av förslagen i budgetpropositionen och proposition 1983/84:154 bifaller medelsförslaget i motion 1983/84:967, yrkande 19, och till *Utvecklingssamarbete genom SIDA* för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 4 280 860 000 kr.

40. Stiftelsen Afro-Art

Carl Bildt, Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson och Ivar Virgin (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 79 börjar med "Utskottet finner" och på s. 80 slutar med "motion 1167" bort ha följande lydelse:

Det är önskvärt att Afro-Art kan räkna med fortsatt stöd från SIDA även för sin informationsinriktade verksamhet. Utskottet anser emellertid inte att Afro-Art bör bli berättigad till generellt informationsbidrag. Generella bidrag mottas f.n. endast av en begränsad krets organisationer. Det är fråga om rikstäckande organisationer med bred verksamhet och kontakt

med stora opinionsgrupper, även sådana som normalt inte tar aktiv del i u-landsfrågorna. Afro-Art är enligt utskottets mening inte en organisation av denna art utan bör mer jämföras med de mindre, oftast på u-landsfrågor specialiserade ideella grupper som kan motta bidrag från SIDA för enskilda projekt.

Mot denna bakgrund avstyrks motion 1167.

dels att utskottets hemställan i punkt 5, moment 2, bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 1167 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om bidrag till Stiftelsen Afro-Art.,

41. SIDA:s myndighetsanslag

Carl Bildt, Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson och Ivar Virgin (alla m) anser – under förutsättning av bifall till reservation 33 –

dels att den del av utskottets yttrande på s. 81 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "C 4 avstyrks" bort utgå.

dels att utskottets hemställan i punkt 6, moment 1, bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med avslag på motion 1983/84: 967, yrkande 20, till Styrelsen för internationell utveckling, SIDA, för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 162 275 000 kr.,

42. Massmediabistånd inom SAREC

Bertil Mäbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 84 som börjar med "Efter-som det" och slutar med "dessa insatser" bort ha följande lydelse:

Utskottet är emellertid av den bestämda uppfattningen att Sveriges insatser just vad gäller forskning om informationsordning kan förbättras. SAREC har här en unik kompetens. SAREC:s forskning och insatser innebär en inriktning på just u-ländernas forskning. Inte mindre än nio tiondelar av SAREC:s forskning är inriktat på att bygga upp tredje världens länders forskningsresurser. Detta är viktigt inte minst med tanke på att 98 % av all u-landsforskning pågår i i-länderna.

Sverige har som ett alliansfritt land härvidlag ett särskilt intresse att värna. Forskning om u-ländernas informationsproblem är föga uppmärksammat utom möjligen av de transnationella bolagen, som söker styra mediapolitiken för sina egna intressen.

Med hänsyn härtill finner utskottet det befogat att anvisa ytterligare 5 milj. kr. till SAREC för forskning på detta område, utöver vad regeringen föreslår. Utskottet ansluter sig därmed till förslaget i motion 1556.

dels att utskottets hemställan i punkt 8, moment 5, bort ha följande lydelse:

5. att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 1556 och med ändring av budgetpropositionens förslag till SAREC för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 167 360 000 kr.

Särskilda yttranden

1. Sveriges biståndspolitik

Bertil Måbrink (vpk) anför

Den svenska biståndspolitik har under de senaste tio åren undergått en kvalitativ försämrings och alltmer avlägsnat sig från de mål som bl. a. formulerades i proposition 100 år 1962 och proposition 101 år 1968 och som fastlagts i tidigare riksdagsbeslut. Biståndspolitik kan kännetecknas av en tilltagande urholkning och kommersialisering. Industri- och företagarintressen får allt större inflytande på bekostnad av strävandena att åstadkomma social och ekonomisk utjämning och medverka till en demokratisk utveckling i mottagarländerna.

Denna urartning av den svenska biståndspolitik inträffar i en tid då Sveriges bistånd i stället med stöd i de tidigare uttalade målen borde sättas in i en global strategi för en ny ekonomisk världsordning. De växande och allt mäktigare transnationella bolagen har samtidigt skärpt sin utsugning av de fattiga ländernas råvaror och arbetskraft. Produktionen internationaliseras och globala "fabriker" växer fram.

Den företagsinterna handelns andel av världshandeln ökar. Frizonerna växer och blir allt fler i u-länderna. I frizonen ersätts värdlandets lagar med andra, mer "företagsvänliga". Företagen slipper skatt, valutakontroll och sociala kostnader för sin underbetalda arbetskraft. De kan importera råvaror och halvfabrikat tullfritt osv. Denna utveckling befäster en internationell arbetsfördelning till de fattiga ländernas nackdel. Ett svenskt utvecklingssamarbete med länder som drabbas av ovan nämnda förändringar bör därför medvetet inriktas så att det motverkar tendenserna till utplundring.

U-ländernas skuldsättning hos storbankerna i västvärlden ökar. Kreditpolitiken gentemot länder i tredje världen snedvrider utvecklingen till att gynna projekt som i första hand ger enorma vinster till transnationella företag och storbanker i stället för att bidra till inhemsk produktion för basbehov. Kreditpolitiken framtvingar också en anpassning av u-länders politik som leder till lägre levnadsstandard och ökad arbetslöshet. Exempel finns också på hur skuldberoendet har utnyttjats för ekonomisk och politisk destabilisering för att framtvinga regimskiftet som resulterar i följsamhet mot imperialistiska intressen.

Den här beskrivna internationella utvecklingen motverkar alla strävanden som svensk biståndspolitik tidigare har velat främja. Svenska transnationella företags agerande i tredje världen har ingen annan kvalitet och inga andra syften än t. ex. amerikanska transnationella företags.

Den förvärrade rovdriften på naturtillgångar och arbetskraft i tredje världen motiverar att svensk biståndspolitik stödjer motverkande progressiva krafter. En så inriktad biståndspolitik kräver att de tidigare fastlagda målen tillämpas strikt, att u-hjälp skall vara gåvor – icke t. ex. halvkommersiella lån (u-krediter) och att biståndspolitiken hålls isär från svensk handelspolitik och industripolitik.

Sverige är i dag ett utvecklat kapitalistiskt industriland inom den kapitalistiska världsekonomin. Detta förhållande utgör förvisso ett hinder för en sammanhängande och konsekvent politik till gagn för u-länderna. För detta skulle krävas en total samhällelig kontroll över utrikeshandel, kapitalöverföringar m. m., vilket i sin tur skulle kräva att Sverige bröt sig ur de ramar som den kapitalistiska världsordningen har angivit. Sådana långtgående förändringar vore i sig önskvärda, men rådande förhållanden torde ändå medge en sammanhängande och motsägelsefull biståndspolitik i enlighet med de ursprungligen fastlagda målen.

2. Miljö- och markvård

Sten Sture Paterson (m) anför

I utrikesutskottets yttrande 1979/80: 20 behandlas min motion 376 med hemställan att inom FN:s ram upprätta en internationell forskningscentral med uppgift att klarlägga vegetationens betydelse för nederbördsklimatet. Utskottet finner synpunkterna i motionen beaktansvärda men "vill inte nu ta ställning till behovet av en särskild forskningscentral". Dock finner utskottet det "rimligt att regeringen verkar för en intensifierad forskning på området och för en samordning av den forskning som i olika sammanhang redan bedrivs". Denna sin mening ger utskottet regeringen till känna.

Tankegångarna från motion 1979/80: 357 återkommer i min motion 1983/84: 1552, nu underbyggda med ett från Afrika hämtat konkret exempel på vegetationens påverkan på nederbördsklimatet. Biomernas degenerering genom människans medverkan har genom rådande samband i påtaglig grad bidragit till kontinentens uttorkning och tilltagande ökenspridning.

Omfattningen av pågående förstörelse av jordens vegetation är alarmrande. Ira Rubinoff, chef för Smithsonian Tropical Research Institute, sammanfattar (*The Ecologist*, 1984): " – – – redan har Latin-Amerika förlorat 37 %, Asien 42 % och Afrika 52 % av sina ursprungliga arealer med tropisk regnskog"; vidare enligt samma forskare: "Tropisk avskogning har en trolig påverkan på den klimatiska hydrologiska balansen i tempererade länder." – Nordiska arbetsgruppen för miljö och bistånd ger samstämmiga

uppgifter i sin rapport från 1983: Av de tropiska regnskogarnas ursprungliga areal återstod vid mitten av 1970-talet endast 40%; årligen försvinner i Afrika 1.3 miljoner ha sluten skog (huvudsakligen tropisk regnskog) och 2.3 miljoner ha öppen skog (savannskog); i Sudan har den libyska öknen avancerat mer än 200 km söder ut sedan 1960 och Tharöknen i nordvästra Indien har spritt sig ca 350 km under loppet av 50 år. — Vittnesbörden om denna omfattande förstörelse och dess återverkningar kan mångfaldigas.

Problemets omfattning och behovet av forskning samt utveckling av åtgärdsprogram är av sådana dimensioner att resultatet inom rimlig tid endast kan uppnås genom internationell samverkan. Instrument för en sådan samverkan måste vara ett internationellt forskningsinstitut för problemlösning och en internationell konvention till skydd för biomerna och deras transpirationskapacitet. Konventionens uppgift blir att informera om nödvändigheten att vidta åtgärder, ange målsättning och lämna rekommendationer och lämpliga åtgärdsprogram.

Utskottet finner att ytterligare forskning "är utan tvekan påkallad", men saknar underlag för att föreslå en satsning på ett internationellt institut. Utskottet avstyrker därför yrkandet om att hos regeringen begära att initiativ tas till skapande av en internationell forskningsinstitution. Samma behandling ger utskottet yrkandet om att hos regeringen anhålla om att denna verkar för en internationell konvention.

Det är min mening att problemen med den i många länder pågående uttorkningen och ökenspridningen endast kan lösas genom internationell samverkan. Sverige har en framskjuten position på miljöområdet. Därför är det även i här berört sammanhang en för regeringen angelägen uppgift att i internationella fora rikta uppmärksamheten på detta de fattigaste folkens mest utvecklingshinderande problem. Förslag om skapande av en internationell konvention och ett internationellt forskningsinstitut är en konstruktiv väg för att närma sig problemens lösning. Vidare skulle Sverige därmed leda utvecklingen mot en frigörelse från den passivitet som nu präglar hanteringen av ett av våra största globala miljöhot.

3. Lokala kostnader

Carl Bildt, Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson och Ivar Virgin (alla m) anför

Utskottsmajoriteten framhåller med anledning av yrkande 3 i motion 966 att det är rimligt att givarlandet i vissa situationer åtar sig att täcka en större eller mindre andel även av de lokala kostnaderna för ett projekt. Majoriteten medger att följden blir en form av valutastöd men anser samtidigt att restriktiva regler på området skulle försvåra satsningar på projekt som markvård och landsbygdsutveckling.

Moderata samlingspartiets utskottsföreträdare anser inte att detta argument i det normala fallet kan anses särskilt relevant. Enligt vår uppfattning är det naturligt och riktigt att ett u-land i första hand använder sina egna resurser för att så långt möjligt främja sina basnäringar och sörja för sin egen grundläggande försörjning. Ett av biståndets syften är just att uppmuntra en sådan inriktning av utvecklingspolitiken. Det kan därför inte vara fel att ett givarland förväntar sig att mottagarlandet skall stå för större delen av de lokala kostnaderna och detta i särskilt hög grad när det är fråga om basbehovsinsatser. En motsatt inställning vore att frånta landet ansvaret för sin egen utveckling.

4. Livsmedelsbistånd

Sture Korpås (c), Carl Bildt (m), Gunnel Jonäng (c), Margaretha af Ugglas (m), Sten Sture Paterson (m), Ivar Virgin (m) och Rune Ångström (fp) anför

Enligt vår uppfattning bör överskottet av svensk jordbruksproduktion i högre grad kunna utnyttjas för biståndsändamål. Även om målet för allt bistånd bör vara att bidra till u-ländernas förmåga att bli självförsörjande kommer under mycket lång tid framöver stora områden att lida svår brist på livsmedel. I genomsnitt ca 10 % av det svenska skördeöverskottet går årligen till bistånd, varvid det upphandlas till världsmarknadspriser. Vi anser att åtgärder bör vidtas för att öka storleken av de fasta åtaganden om spannmålsleveranser som Sverige gjort. Särskilt angeläget blir detta om eller när den internationella tillgången på vete minskar.

5. Regionala insatser

Sture Korpås och Gunnel Jonäng (båda c) anför

I centerns partimotion 1173, yrkande 7, föreslås att anslaget till regionala program ökas med 65 milj. kr. i förhållande till vad regeringen först föreslog i budgetpropositionen. Under intryck av motionen föreslog regeringen i sin senare proposition 154, att anslagsposten Regionala program skulle räknas upp med 25 milj. kr. Regeringen föreslog då också att anslagen till UNDP och UNICEF skulle räknas upp med vardera 20 milj. kr. Under hänvisning därtill avstår vi från annat yrkande än utskottets.

6. Fond för frivilliga organisationer

Rune Ångström (fp) anför

Det svenska biståndet till enskilda organisationer har hittills huvudsakligen avsett humanitära ändamål. Biståndsmedel satsas också på att via svenska organisationer stärka vissa frivilliga organisationer i u-länderna.

Endast i undantagsfall har det dock hänt att svenskt stöd gått direkt till icke-statlig organisation i ett u-land.

Undertecknad anser det nu dags att i enlighet med vad som framförs i motion 534 pröva möjligheten att genom särskild fond, finansierad med biståndsmedel, ge stöd till icke-statliga organisationer i u-länderna vilka verkar för en pluralistisk och demokratisk samhällsutveckling. De fattiga folkens möjligheter till ekonomiskt och socialt framåtskridande är beroende av en fredlig och demokratisk utveckling i deras egna länder och i omvärlden. För en sådan utveckling är det väsentligt att idéerna om folkstyre, allmän rösträtt och föreningsfrihet får en reell chans och att de krafter som arbetar för detta får bättre möjligheter till sin verksamhet genom stöd av biståndsmedel.

7. Katastrofbistånd

Sture Korpås och Gunnel Jonäng (båda c) anför

I centerns partimotion 1173, yrkande 4, föreslås, att katastrofanslaget ökas med 180 milj. kr. i förhållande till vad regeringen först föreslog i budgetpropositionen. Under intryck av motionen föreslog regeringen i sin senare proposition 154, att katastrofanslaget räknas upp med 100 milj. kr. Regeringen föreslog dessutom då, att anslaget till IDA skulle räknas upp med 80 milj. kr. IDA:s verksamhet är i hög grad inriktad på de mest behövande. Under hänvisning till det anförda avstår vi från annat yrkande än utskottets.

Vi önskar dock understryka, att katastrofanslaget skall användas för att lindra verkningarna av katastrofer. Det bör inte längre få fungera som en allmän utjämningspost. Medlen bör normalt inte få reserveras. De skall inte heller användas som allmän förstärkning av landramar. För programländer som befinner sig i långvarig kris av katastrofkaraktär bör stöd av detta slag vara en del av landramen och inte tas från katastrofanslaget.

8. Utvärdering av biståndet till Tanzania

Carl Bildt, Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson och Ivar Virgin (alla m) anför

I motion 1558 har vi framhållit betydelsen av att utföra en genomgripande analys av biståndets effekter i Tanzania, som under lång tid tagit emot ett betydande biståndsflöde från Sverige och andra länder.

Det finns klara tecken som tyder på att den socialistiska politik som Tanzania slagit in på är en starkt bidragande orsak till den katastrofala ekonomiska utvecklingen i landet.

Det torde för den framtida inriktningen av Sveriges bistånd vara av utomordentlig vikt att en sådan analys kommer till stånd. Den torde med fördel kunna utföras inom SAREC:s anslagsram.

Förteckning över motioner/yrkanden som behandlas i betänkandet

Motion	Utskottets yttrande återfinns under punkt	Utskottets hemställan återfinns under punkt
<i>Motioner väckta med anledning av budgetpropositionen 1983/84: 100, bil. 5</i>		
1983/84: 488 av Filip Fridolfsson och Hugo Hegeland (m) om bundet u-landsbistånd	4.1	4.7
1983/84: 530 av Kerstin Anér och Kerstin Ekman (fp) om biståndsfrågor rörande de tropiska regnskogarna	4.5	4.7
1983/84: 531 av Jens Eriksson och Ingvar Eriksson (m) om biståndsfrågor rörande fiskeprojekt	4.1	4.7
1983/84: 532 av Kersti Johansson och Ulla Ekelund (c) om bistånd genom enskilda organisationer	4.4	4.2
1983/84: 534 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) partimotion om internationellt utvecklingssamarbete	1, 2, 4.3, 4.4, 4.5	1, 2, 4.7
1983/84: 611 av Karin Ahrlund och Karin Andersson (fp) om FN:s internationella kvinnokonferens i Nairobi	4.5	4.7
1983/84: 612 av Filip Fridolfsson och Tore Nilsson (m) om bistånd till enskilda organisationer	4.4	4.7
1983/84: 616 av Anna Wohlin-Andersson (c) om u-ländernas energiförsörjning	4.5	4.7
1983/84: 765 av Ingrid Sundberg (m) om landramarna för utvecklingssamarbetet	2	2
1983/84: 767, yrkande 2, av Lars Werner m. fl. (vpk) partimotion om humanitärt bistånd till Chile	4.3	4.7
1983/84: 895 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) om ett internationellt narkotikaår	3	3
1983/84: 965 av Pär Granstedt m. fl. (c) om bättre handelsvillkor för u-länderna. m. m.	2	2
1983/84: 966 av Per Petersson m. fl. (m) kommittémotion om internationellt utvecklingssamarbete	1, 2, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5	1, 2, 4.7
1983/84: 967 av Lars Werner m. fl. (vpk) partimotion om biståndspolitiken	1, 2, 3, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6, 5	1, 2, 3, 4.7, 5
1983/84: 969, yrkande 5, av Lars Werner m. fl. (vpk) partimotion om förhållandena i Västasien	4.4	4.7
1983/84: 1167 av Karin Andersson m. fl. (c) (fp) (m) (s) om stöd till stiftelsen Afro-Art	5	5
1983/84: 1169 av Evert Hedberg och Helge Hagberg (s) om inriktningen av det svenska bistånds- och utvecklingsarbetet	4.1	4.7

Motion	Utskottets yttrande återfinns under punkt	Utskottets hemställan återfinns under punkt
1983/84: 1171 av Martin Olsson och Ulla Tillander (c) om rätt till omprövning av biståndsavtal	2	2
1983/84: 1173 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) partimotion om utrikes- och biståndspolitik	1, 2, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5	1, 2, 4.7
1983/84: 1174 av Bo Södersten och Bengt Silfverstrand (s) om utvecklingsbistånd till Costa Rica	4.2	4.7
1983/84: 1539 av Karin Ahrlund (fp) om Afghanistan	4.4	4.7
1983/84: 1543 av Pär Granstedt m. fl. (c) om stipendier för studerande från ANC och SWAPO	4.3	4.7
1983/84: 1544 av Nic Grönvall (m) om biståndet till Nicaragua	4.2	4.7
1983/84: 1547 av Birgitta Johansson (s) om stöd till Lesotho	4.2	4.7
1983/84: 1551 av Tore Nilsson (m) om informationen om u-landsbiståndets historia	5	5
1983/84: 1552 av Sten Sture Paterson (m) om miljövård i det svenska u-landsbiståndet	2	2
1983/84: 1553 av Sten Sture Paterson (m) om samordning av SAREC:s och SIDA:s verksamheter	8	8
1983/84: 1555 av Lars Werner m. fl. (vpk) partimotion om Östra Timor	4.4	4.7
1983/84: 1556 av Lars Werner m. fl. (vpk) partimotion om en ny internationell informationsordning	8	8
1983/84: 1557 av Ivar Virgin (m) om bidrag till återställande av skogstillgångarna i Afrika	2	2
1983/84: 1558 av Ivar Virgin m. fl. (m) om Tanzanias ekonomiska situation	8	8
1983/84: 2196 av Hans Göran Franck om storleken av utvecklingsbiståndet	1	1
1983/84: 2197 av Anders Högmark och Bertil Danielsson (m) om spannmål som bundet bistånd	4.1	4.7
1983/84: 2199 av Marianne Karlsson (c) om tillskott till u-landsbiståndet genom avgift på Systembolagets plastpåsar	1	1
1983/84: 2200 av Lennart Pettersson m. fl. (s) om stöd till kooperativt bistånd	4.4	4.7
1983/84: 2201 av Karin Söder (c) och Jan Erik Wikström (fp) om kyrkornas världsråds program för fred, nedrustning och mänskliga rättigheter	4.5	4.7

Motion	Utskottets yttrande återfinns under punkt	Utskottets hemställan återfinns under punkt
1983/84: 2481 av Ivar Franzén och Kjell Mattsson (c) och vyrmetanmetodens möjligheter för energiproduktion i u-länder	4.5	4.7
Motioner väckta med anledning av <i>proposition 1983/84: 154</i>		
1983/84: 2773 av Sture Korpås m. fl. (c) kommittémotion om ökat anslag till utvecklingssamarbetet	1	1
1983/84: 2774 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) partimotion om ökat anslag till utvecklingssamarbetet	1	1
1983/84: 2775 av Carl Bildt m. fl. (m) om anslag till internationellt utvecklingssamarbete	3, 4.6	3, 4
1983/84: 2776 av Lars Werner m. fl. (vpk) partimotion om ökat anslag till internationellt utvecklingssamarbete	1, 3, 4.5	1, 3, 4.7

Innehållsförteckning

	sida
U-länderna i det internationella samarbetet	4
Proposition 1983/84: 100	4
1 Anslagsutveckling, planeringsramar, m. m.	
Proposition 1983/84: 100	7
Proposition 1983/84: 154	9
Motioner	10
Utskottet	11
2 Allmänna riktlinjer för utvecklingssamarbetet	
Proposition 1983/84: 100	14
Motioner	20
Utskottet	21
3 Bidrag till internationella biståndsprogram (C 1)	
Proposition 1983/84: 100	35
Proposition 1983/84: 154	40
Motioner	43
Utskottet	44
4 Utvecklingssamarbete genom SIDA (C 2)	
4.1 Återflöde av biståndsmedel, bundet bistånd, utvärdering m. m.	
Proposition 1983/84: 100	47
Motioner	47
Utskottet	48
4.2 Samarbete med enskilda länder	
Proposition 1983/84: 100	51
Motioner	52
Utskottet	54
4.3 Humanitärt bistånd i Latinamerika och Söd- ra Afrika samt anslagsposten Regionala insatser	
Proposition 1983/84: 100	56
Proposition 1983/84: 154	58
Motioner	59
Utskottet	59
4.4 Bistånd genom enskilda organisationer och anslagsposten Katastrofer m. m.	
Proposition 1983/84: 100	61
Proposition 1983/84: 154	62
Motioner	62
Utskottet	64
4.5 Särskilda program, miljö- och markvård samt energi	
Proposition 1983/84: 100	68
Proposition 1983/84: 154	68
Motioner	69
Utskottet	70
4.6 Anslaget till utvecklingssamarbete genom SIDA	
Proposition 1983/84: 100	73
Proposition 1983/84: 154	73
Motioner	74
Utskottet	74
4.7 Samlade hemställanden under punkt 4	74

5 Information	
Proposition 1983/84: 100	78
Motioner	78
Utskottet	78
6 Styrelsen för internationell utveckling, SIDA (C 4)	
Proposition 1983/84: 100	80
Motion	81
Utskottet	81
7 Nämnden för u-landsutbildning (C 5)	82
8 Styrelsen för u-landsforskning, SAREC (C 6)	
Proposition 1983/84: 100	82
Motioner	82
Utskottet	83
9 Nordiska afrikainstitutet (C 7)	85
10 Övriga u-landspolitiska insatser m. m. (C 8)	
Proposition 1983/84: 100	85
Utskottet	89

Reservationer

1. Beräkningen av biståndsanslagen (vpk)	91
2. Biståndsanslagens storlek (m)	92
3. Biståndsanslagens storlek (c, fp)	93
4. Biståndsanslagens storlek (vpk)	93
5. Effektivitet, demokrati och mänskliga rättigheter (m)	94
6. Demokrati och mänskliga rättigheter (c)	96
7. Effektivitet, demokrati och mänskliga rättigheter (fp)	98
8. Landprogrammering (m, c, fp)	100
9. Enskilda organisationer (m, c, fp)	101
10. Befattningen som biståndsinspektör (m, fp)	102
11. Användning av svenska resurser i biståndet (m, c, fp)	102
12. Biståndsutredning (m, c, fp)	103
13. Bidrag till internationella organisationer (fp)	105
14. Bidrag till internationella organisationer (m)	105
15. Världsbanken (vpk)	106
16. Bindning av importstödet (m)	107
17. Samarbete med enskilda länder (Angola, Indien, Kenya, Laos, Moçambique, Tanzania, Vietnam) (m)	107
18. Samarbete med enskilda länder (Angola, Etiopien, Laos, Moçambique, Nicaragua, Vietnam, Zimbabwe) (vpk)	109
19. Vietnam (c)	111
20. Vietnam (fp)	111
21. Nya samarbetsländer (Cuba, Yemen, Kampuchea, Seychellerna) (vpk)	112
22. Humanitärt bistånd i Latinamerika (fp, vpk)	113
23. Humanitärt bistånd i Södra Afrika (fp, vpk)	113
24. Anslaget till enskilda organisationer (m)	114
25. Anslaget till enskilda organisationer (c, fp)	115
26. Katastrofbistånd (vpk)	116
27. Riktlinjer för katastrofbiståndet (m)	116
28. Östra Timor och IGGI (vpk)	117
29. Miljö, markvård och energi (motiveringen) (m, c, fp)	118
30. Miljö, markvård och energi (anslagspostens storlek) (m)	119
31. Miljö, markvård och energi (anslagspostens storlek) (c)	119

32. Miljö, markvård och energi (anslagspostens storlek) (fp)	119
33. SIDA:s personalkostnader (m)	120
34. Bidrag till Kyrkornas världsråd (c, fp)	120
35. Rekrytering och utbildning av fältpersonal (vpk)	121
36. Anslaget för utvecklingssamarbete genom SIDA (m)	121
37. Anslaget för utvecklingssamarbete genom SIDA (c)	122
38. Anslaget för utvecklingssamarbete genom SIDA (fp)	122
39. Anslaget för utvecklingssamarbete genom SIDA (vpk)	123
40. Afro-Art (m)	123
41. SIDA:s myndighetsanslag (m)	124
42. Massmediabistånd inom SAREC (vpk)	124

Särskilda yttranden

1. Sveriges biståndspolitik (vpk)	125
2. Miljö- och markvård (m)	126
3. Lokala kostnader (m)	127
4. Livsmedelsbistånd (m, c, fp)	128
5. Regionala insatser (c)	128
6. Fond för frivilliga organisationer (fp)	128
7. Katastrofbistånd (c)	129
8. Utvärdering av biståndet till Tanzania (m)	129

